

Edith Donders
2de licentie Communicatiewetenschappen
Vrije Universiteit Brussel

Academiejaar 2002-2003

Faculteit Letteren & Wijsbegeerte

Wetenschapswinkels worden opgestart in Vlaanderen:
Hebben Vlaamse non-profit organisaties behoefte aan wetenschapswinkels en garandeert
een dergelijke behoefte het welslagen van een wetenschapswinkelconcept?

Begeleidend promotor Prof. Jean-Pierre De Greve

Eindverhandeling ingediend voor het behalen van de graad van licentiaat in de
Communicatiewetenschappen

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding	5
Theoretisch Kader	12
1. Wetenschapsvoorlichting en het werk van wetenschapswinkels nader bekeken	12
1.1. Wetenschapsvoorlichting: een poging tot definiëring.....	12
1.1.1. Het begrip ‘voorlichting’	12
1.1.2. Het begrip ‘wetenschapsvoorlichting’	13
1.2. Voorlichtingsfunctie van wetenschapswinkels	13
1.2.1. Van den Ban	14
1.2.1.1. Het hulpverleningsmodel	14
1.2.1.2. PR-gerichte voorlichting	15
1.2.2. Wiedenhof	15
1.2.2.1. Radiale wetenschapsvoorlichting.....	15
1.2.2.2. Tangentiale wetenschapsvoorlichting	16
1.3. Samenvatting.....	16
2. Het Vlaams Wetenschaps- en Technologiebeleid.....	17
2.1. Beleidsnota Wetenschaps- en Technologiebeleid 2000-2004.....	17
2.2. Actieplannen Wetenschapsinformatie en Innovatie.....	18
2.2.1. Luik 1: onderzoek als fundament.....	18
2.2.2. Luik 2: Algemene sensibiliseringsacties of awareness acties	19
2.2.3. Luik 3: gerichte acties	20
2.2.4. Luik 4: internationale dimensie van wetenschapsinformatie	21
2.2.5. Luik 5: ‘Installatie van een overlegplatform’ (actieplan 2001) en ‘Structurele partnerships en/of andere projecten’ (actieplan 2002 en 2003)	22
2.3. Samenvatting.....	24
3. Wetenschapswinkels	25
3.1. Wat zijn wetenschapswinkels?.....	25
3.2. Nederland, bakermat van wetenschapswinkels, en verspreiding van het concept.....	26
3.3. Wetenschapswinkels - modellen	28
3.3.1. Wetenschapswinkels verbonden aan universiteiten	29
3.3.2. Wetenschapswinkels niet verbonden aan universiteiten	30
3.3.3. Waar vinden we deze verschillende modellen?	32
3.4. Hoe gaan wetenschapswinkels te werk?	32
3.5. Voordelen van wetenschapswinkels.....	34
3.5.1. Voor de samenleving.....	34
3.5.2. Voor de universiteit	35
3.5.3. Voor politieke autoriteiten	36
4. Wetenschapswinkelontwikkelingen binnen en buiten de Europese Unie.....	37
4.1. Het model van Stewart en Kahn.....	37
4.2. Landenstudie	38
4.2.1. Wetenschapswinkelontwikkelingen binnen de Europese Unie.....	38
4.2.1.1. Nederland	38
4.2.1.2. Frankrijk.....	39
4.2.1.3. Duitsland en Oostenrijk.....	41
4.2.1.4. België	42
4.2.1.5. Engeland en Noord-Ierland	43
4.2.1.6. Andere landen in de Europese Unie	43

4.2.2.	Wetenschapswinkelontwikkelingen in Centraal en Oost-Europa	44
4.2.2.1.	Tsjechische Republiek.....	44
4.2.2.2.	Roemenië.....	46
4.2.3.	Wetenschapswinkelontwikkelingen buiten de Europese Unie.....	48
4.2.3.1.	Israël	48
4.2.3.2.	Zuid-Afrika.....	49
4.2.3.3.	Australië	49
4.2.3.4.	Verenigde Staten	50
4.2.3.5.	Canada.....	51
4.2.3.6.	Zuid-Korea en Maleisië.....	52
4.3.	Conclusies en aanbevelingen	52
4.3.1.	Conclusies uit de cases.....	52
4.3.1.1.	Cliënten	52
4.3.1.2.	Wetenschappers.....	54
4.3.1.3.	Hosts.....	56
4.3.1.4.	Personeel	56
4.3.2.	Aanbevelingen voor Vlaanderen.....	57
4.3.2.1.	Cliënten	57
4.3.2.2.	Wetenschappers.....	58
4.3.2.3.	Hosts.....	58
4.3.2.4.	Personeel	58
	Empirisch Kader.....	59
5.	Opzet onderzoek.....	59
5.1.	Methode.....	60
5.2.	De enquête.....	61
5.3.	Contacteren van de respondenten.....	61
5.4.	Wat wordt bestudeerd?.....	63
6.	Verwerking gegevens.....	66
6.1.	Data	66
6.2.	Analyse (per provincie).....	67
6.2.1.	Worden de organisaties geconfronteerd met (maatschappelijke) vragen en/of problemen?.....	67
6.2.2.	Waarover gaan de vragen en/of problemen?.....	67
6.2.3.	Welke initiatieven werden al genomen om de vragen en/of problemen op te lossen?	69
6.2.4.	Welke initiatieven wil men nog nemen om de vragen en/of problemen op te lossen?	73
6.2.5.	Hoeveel organisaties zijn van plan nog initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek?	77
6.2.6.	Waarom heeft men dergelijke vormen van onderzoek nog niet uitgevoerd / laten uitvoeren?	78
6.2.7.	Wanneer moet het onderzoek afgerond zijn?.....	79
6.2.8.	Medewerking.....	80
6.3.	Analyse (per soort organisatie)	82
6.3.1.	Worden de organisaties geconfronteerd met (maatschappelijke) vragen en/of problemen?.....	82
6.3.2.	Waarover gaan de vragen en/of problemen?.....	83
6.3.3.	Welke initiatieven werden al genomen om de vragen en/of problemen op te lossen?	87

6.3.4.	Welke initiatieven wil men nog nemen om de vragen en/of problemen op te lossen?	93
6.3.5.	Hoeveel organisaties zijn van plan nog initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek?	99
6.3.6.	Waarom heeft men dergelijke vormen van onderzoek nog niet uitgevoerd / laten uitvoeren?	100
6.3.7.	Wanneer moet het onderzoek afgerond zijn?	102
6.3.8.	Medewerking	104
6.4.	Interpretatie	107
6.4.1.	Algemeen	107
6.4.2.	Per provincie	110
6.4.3.	Per soort organisatie	113
	Besluit	117
	Bibliografie	120

Inleiding

Het belang van wetenschap en technologie (W&T) voor de samenleving wordt reeds geruime tijd erkend. Vooral de laatste 25 jaar is dat belang nog sterk toegenomen.¹ Meer dan ooit hebben W&T een plaats verworven in ons dagelijks leven. Nooit gekende successen werden geboekt in de geneeskunde, communicatie en transport. Hierdoor is, in vergelijking met de vorige generaties, onze leefwereld totaal veranderd. Los van de voordelen, zijn ook vele vragen ontstaan omtrent het effect van wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen op ons dagelijks leven. Hierop kan het grootste deel van de populatie, uit zelfs de meest ontwikkelde landen, geen antwoord geven. Dit heeft geleid tot een min of meer paradoxale situatie: over het algemeen erkent het publiek de waarde van W&T, maar tegelijkertijd is dit publiek onvoldoende op de hoogte van de kwesties die te maken hebben met of voortkomen uit W&T.² *'Europeans, science and technology'*, het eurobarometer onderzoek van december 2001, geeft in dat verband aan dat over het algemeen Europeanen van zichzelf vinden dat ze slecht geïnformeerd zijn over wetenschap en technologie (61,4% oftewel twee derde van de populatie beweert dit), hoewel 45,3% van de Europeanen verklaart dat ze er wel in geïnteresseerd zijn.³ Hieruit mogen we toch concluderen dat er bij de burgers een zekere behoefte is aan wetenschappelijke informatie.

Regeringen en andere lichamen die begaan zijn met de materie hebben hun inspanningen om het publiek te informeren over de aard en de rol van W&T verhoogd. Op die manier tracht men van de populatie goed geïnformeerde burgers te maken die zich beter kunnen aanpassen aan de vele veranderingen die W&T teweeg gebracht hebben (en nog zullen brengen) in hun dagelijks leven.⁴ Ondanks vele inspanningen zijn, globaal gezien, nog steeds vele burgers slecht geïnformeerd over wetenschappelijke vooruitgang. Het is dan ook van essentieel belang dat de bestuurders van vandaag (nieuwe) manieren vinden om het begrip van wetenschap en technologie bij het publiek te verbeteren.⁵

Sinds 1994 wordt er binnen het Vlaams Wetenschappelijk en Technologisch Innovatiebeleid veel aandacht besteed aan wetenschapsvoorlichting. De strategische doelstelling die hieraan ten grondslag ligt is *"het versterken van het maatschappelijk draagvlak voor wetenschap,*

¹ OECD. *Science and technology in the public eye*. Parijs, OECD, 1997, p. 3

² Ibidem. p. 7

³ Europese Commissie – Research Directorate General. *Eurobarometer 55.2: Europeans, Science and Technology*. Brussel, Europese Commissie, december 2001, p. 6

⁴ OECD. *Op. Cit.*, p. 3

⁵ Ibidem. p. 3

techniek en technologische innovatie in een maatschappij die steeds verder evolueert naar een kennismaatschappij”.⁶

De beleidsnota van ministers Vanderpoorten en Van Mechelen concludeert in dit verband het volgende: *“In Vlaanderen moet meer en beter over wetenschap en technologie gecommuniceerd worden.”* Wetenschap en technologie spelen immers een prominente rol in de maatschappij van vandaag.⁷ In de beleidsnota wordt de strategische doelstelling onderbouwd door 4 operationele doelstellingen⁸ die enerzijds een mentaliteitswijziging over wetenschap en technologie beogen bij het publiek als geheel, terwijl ze zich anderzijds richten tot welbepaalde doelgroepen en inspelen op bepaalde maatschappelijke noden die zich momenteel stellen en die (volgens de prognoses) naar de toekomst toe nog nijpender zullen worden.

Zowel in het Actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie 2000 als in de actieplannen 2001 en 2002 wordt de strategische doelstelling als volgt vertaald: *“Creativiteit (wat de essentiële eigenschap is zowel van een wetenschapper als van een ondernemer) moet deel uitmaken van de dagelijkse attitude zodat men constant vernieuwend ageert in de dagelijkse en in de werkomgeving, terwijl ook moet worden gewerkt aan het mentaal akkoord – en dit zowel bij groepen als bij individuen – dat wetenschap en innovatie essentieel zijn voor welzijn en welvaart.”*⁹

Komen tot een dergelijk ‘mentaal akkoord’ is echter niet evident. Nieuwe ontwikkelingen op wetenschappelijk en technologisch vlak creëren naast mogelijkheden ook heel wat onzekerheden.¹⁰ De derde operationele doelstelling uit de beleidsnota stelt in dit verband: *“Het bijbrengen van een positieve, maar ook kritische attitude over wetenschap en technologie moet het individu in staat stellen als een weerbare en goed geïnformeerde burger in de samenleving te functioneren.”*¹¹ Het doel van wetenschapsvoorlichting mag dan

⁶ VANDERPOORTEN (M.) en VAN MECHELEN (D.). *Actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie 2001*. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2001, p. 1

⁷ VANDERPOORTEN (M.) en VAN MECHELEN (D.). *Beleidsnota Wetenschaps- en Technologiebeleid 2000-2004*. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2000, p. 31

⁸ Dit zijn: 1) Het doorlichten en analyseren van de bestaande acties waar reeds een jarenlange ervaring in bestaat en dit in functie van de doelstellingen van de regering opdat deze acties efficiënter en doeltreffender worden ingezet. 2) De in-, door- en uitstroom in de exacte en toegepaste wetenschappen verhogen (⇒ meer technisch en wetenschappelijk geschoolden). 3) Sensibiliseren van het groot publiek (“awareness” verhogen). 4) Het ondernemerschap aanmoedigen. (VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Beleidsnota). *Op. Cit.*, pp. 30-31)

⁹ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2001). *Op. Cit.*, p. 1

¹⁰ DEBOOSERE (P.). *Wetenschapsweek: meer dan een feest*. URL:

http://www.agalev.be/code/nl/page.cfm?id_page=844, p. 1

¹¹ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Beleidsnota). *Op. Cit.*, p. 31

beschouwd worden als het publiek aanzetten tot kritisch denken en gefundeerde opinievorming.

De beleidsintentie om van het publiek kritisch denkende en goed geïnformeerde burgers te maken, komt echter onvoldoende uit de verf wanneer het Actieplan Wetenschap en Innovatie 2000 langs de beleidsnota gelegd wordt. Dirk Holemans, Vlaams Volksvertegenwoordiger Agalev, gaf in een persconferentie op vrijdag 20 oktober 2000 al aan dat nergens in het plan een definitie gegeven wordt voor 'maatschappelijk draagvlak', maar dat alleen aangegeven wordt dat dit er moet komen via informatie over wetenschap en technologie aan het brede publiek en via de aansporing van jongeren om een wetenschappelijke of technologische studie aan te vatten. Om dit te bewerkstelligen wordt in Actieplan 2000 voornamelijk werk gemaakt van mediatieke evenementen en open-deur-dagen in labo's.

Zoals Holemans al aangaf op de persconferentie, houdt 'maatschappelijk draagvlak' in dat er meer nodig is dan alleen informatieverstrekking. Dat is immers communicatie in één richting, van de deskundige naar de leek, terwijl een kritische houding maar kan groeien als mensen de kans krijgen om in dialoog te gaan met beleidsmakers en wetenschapslui.¹² Met andere woorden: er was (en is) nood aan een nieuwe visie op wetenschapsvoorlichting.

Dat de zoektocht naar een nieuwe visie op wetenschapsvoorlichting geen typisch Vlaams debat is, blijkt uit een praktijkvoorbeeld, dat betrekking heeft op het beleid van Tony Blair inzake genetisch gewijzigd voedsel.

Zowel in februari 1999 als in februari 2000 deed Blair een reeks van uitspraken in het kader van het debat over het voeren van transgene aardappelen aan ratten. Zijn uitlatingen in de pers in 1999 luiden als volgt:

"De media misleiden het publiek, het waait wel over."

"Ik zal weerstaan aan de tirannie van de drukingsgroepen."

"De producten zijn veilig: ik aarzel niet ze zelf te eten."

"We moeten onze concurrentiepositie veilig stellen."

Deze uitspraken illustreren perfect hoe een overheid op een autoritaire manier beslist. Burgers zijn onwetend, reageren emotioneel en zijn een gemakkelijke prooi voor drukingsgroepen. In dat opzicht mag men nog van geluk spreken dat een overheid instaat voor het algemeen belang. Dat belang wordt hier wel eenzijdig ingevuld in termen van het

¹² DEBOOSERE. *Op. Cit.*, p. 1

veilig stellen van de concurrentiepositie in de internationale technologie-wedloop en eventuele risico's worden zelden ernstig genomen.

“We moeten de bezorgdheden van het publiek ernstig nemen.”

“Drukkingsgroepen moeten mee zoeken naar juiste antwoorden.”

“Moratorium tot 2003.”

“Jobs en winst zullen nooit zo belangrijk zijn als milieu en gezondheid.”

Luisteren we een jaar later naar de uitspraken van Blair in de pers, dan zien we een heel andere Blair terug. Door de loop der gebeurtenissen werd hij gedwongen te transformeren van een autoritaire naar een dialogische overheid. Allerlei private actoren en het brede publiek zullen meer betrokken worden bij de discussies over problemen en oplossingen.

De ommezwaai van Blair in het debat over genetisch gewijzigd voedsel is illustratief voor de ambiguïteit die het technologiebeleid momenteel kenmerkt (aldus Holemans). Twee logica's zijn voortdurend met mekaar in gevecht. Wanneer er in coalitie met dominante marktpartijen van bovenaf wordt beslist en uitgevoerd, krijgt een hiërarchisch overheidsbeleid de bovenhand. Wordt er met de betrokken partijen gediscussieerd over problemen en oplossingen, dan treedt een onderhandelende staat naar voren. Dergelijke ambiguïteit illustreert de nood aan nieuwe manieren van communiceren over wetenschap en technologie en de nood aan het opengooien van het beleid. Ook voor Vlaanderen is deze situatie niet onbekend.¹³

Het wetenschaps- en technologiebeleid in Vlaanderen is lange tijd sterk commercieel georiënteerd geweest. Toen in 1982 in Vlaanderen gestart werd met de Derde Industriële Revolutie, richtte het DIRV-beleid zich radicaal op de markt van hoogtechnologische producten (waaronder micro-elektronica en biotechnologie). Alleen basisonderzoek bij het begin van innovatieprojecten werd gefinancierd in de verwachting dat een brede kennisbasis op termijn nieuwe producten zou opleveren (=duwstrategie). Daar waar voorheen onderzoekers een grote autonomie kenden, stimuleerde dit beleid nu een nauwe integratie tussen academische wetenschap, overheid en de private sector. Vanaf begin jaren negentig werd ook geïnvesteerd in latere stappen van het innovatietraject, zoals ontwikkeling, demonstratieprojecten en marktdiffusie. Technologie-instituten zorgden voor een intiemere relatie tussen de academische en economische wereld en universiteiten legden een sterkere nadruk op toegepast onderzoek.

¹³ DEBOOSERE. *Op. Cit.*, p. 2

Deze ontwikkelingen hebben ook universitaire onderzoekers niet onberoerd gelaten. Zij zijn beginnen vrezen voor een te strak keurslijf dat bedrijven in een nauwe samenwerking met universiteiten opleggen. Parallel met deze vrees groeide de vraag naar een publiek debat over nieuwe ethische, milieu- en sociale kwesties die samengaan met technologie.¹⁴

Naast het bevorderen van de integratie tussen de academische wereld, de overheid en de private sector, focuste het DIRV-beleid ook op het informeren van het publiek. Dit gebeurde vooral op een aanschouwelijke manier (vb. via open-deur-dagen in labo's). Hoewel de overheid overtuigd was van het succes van haar duwstrategie bij innovatietrajecten, was men bewust van het feit dat 'emotionele weerstanden' een bedreiging vormden voor de goede afloop van die trajecten. Om deze emotionele weerstanden te voorkomen, voorzag het DIRV-beleid in voorlichtingscampagnes waarin het publiek in marketingtermen geïnformeerd werd over de mogelijkheden van nieuwe technologieën (in de verwachting dat dit de acceptatie zou bevorderen). In een dergelijk voorlichtingsmodel worden berichten uit één richting gestuurd en gaat men ervan uit dat 'objectieve' informatie mensen ertoe aanzet keuzes te maken die overeenkomen met die informatie. Vanuit deze visie wordt het individu beschouwd als een lege emmer die met de juiste informatie gevuld moet worden, wil men het gedrag in de gewenste richting veranderen.

Dit voorlichtingsmodel vertrekt echter van een aantal foutieve vooronderstellingen:

1. Wetenschappelijke informatie geniet niet zomaar autoriteit. Op de vraag op welke informatiebron over moderne biotechnologie de Europese burger het meest vertrouwt, scoren academici (7%) en wetenschappers die voor overheden werken (3%) bijzonder laag.
2. Uit heel wat onderzoeken blijkt dat mensen die beter geïnformeerd zijn over wetenschap en technologie, daarom nog niet komen tot een grotere acceptatie ervan. Ze zijn eerder geneigd een uitgekristalliseerde opinie pro of contra te formuleren.

Uit de beschrijving van het wetenschaps- en technologiebeleid (zoals hierboven) dat lange tijd in Vlaanderen gevoerd werd, blijkt dat communicatie niet gereduceerd kan worden tot éénrichtingsverkeer, maar daarentegen een tweeweg proces is waarin een veelheid aan betekenissen gegenereerd worden. De ontvangers (de burgers) hebben immers een actieve rol in de samenleving en zullen noch het bericht, noch de verzender ervan zomaar

¹⁴ DEBOOSERE. *Op. Cit.*, p. 2

aanvaarden. Mensen reageren immers vanuit hun concrete leefwereld. De emmer is met andere woorden al vol.¹⁵

Nederland is de bakermat van het initiatief 'onderzoek ten dienste van de samenleving: de wetenschapswinkels'. *"Burgers zijn geen lege emmers. Er is dan ook nood aan een dialogisch model inzake wetenschapscommunicatie, zowel voor wetenschappers en hun instellingen, als voor de betrokken overheid"* aldus Dirk Holemans. Hij pleit al geruime tijd voor het oprichten van wetenschapswinkels als intermediair tussen universiteit en bevolking. Er bestaan reeds interface diensten aan de Vlaamse universiteiten die wetenschappelijke resultaten doorsluizen naar het bedrijfsleven, maar burgers of non-profit organisaties blijven (nog) in de kou staan. De wetenschapswinkelformule is een uitstekend middel om onderzoek te doen op vraag en maat van de bevolking. De winkels stellen immers universitaire kennis ter beschikking van maatschappelijke groepen die zelf niet beschikken over de middelen om onderzoek te (laten) verrichten. De winkels werken met andere woorden als intermediair die burgers met onderzoeksvragen samenbrengen met vakgroepen en onderzoekers.

Wetenschapswinkels zorgen er eveneens voor dat onderzoek op de universiteit wordt bijgestuurd in een richting die aansluit op de wensen en behoeften van maatschappelijke groepen. Studenten en medewerkers wordt de kans geboden meer zicht te krijgen op maatschappelijke behoeften en problemen en kunnen via de winkel ervaring opdoen met het oplossen ervan. Het houdt ook in dat experts worden opgeleid die in staat zijn te luisteren naar de bezorgdheden van gewone mensen.¹⁶

*"Wetenschapswinkels zouden een uitstekend instrument kunnen vormen. Ik zou de hogescholen en universiteiten dan ook willen oproepen om over het concept van de wetenschapswinkels na te denken."*¹⁷ (Marleen Vanderpoorten, Vlaams minister van Onderwijs en Vorming)

De primaire doelstelling van deze thesis is nagaan of de Vlaamse non-profit organisaties behoefte hebben aan dergelijke wetenschapswinkels. Hiervoor werden 3.297 organisaties via een enquête bevraagd. De secundaire doelstelling is nagaan of behoefte aan wetenschapswinkels alleen het welslagen van het concept garandeert.

¹⁵ DEBOOSERE. *Op. Cit.*, p. 3

¹⁶ URL: http://www.2mens.com/word/midden_41.doc, p. 12

¹⁷ VAN DOOREN (P.). 'Wetenschapswinkels in de steigers'. In: *De Standaard*, 21 mei 2001, p. 1

De opbouw van de thesis is al volgt: In hoofdstuk 1 wordt de link gelegd tussen wetenschapsvoorlichting en het werk van wetenschapswinkels. We gaan eerst dieper in op de begrippen 'voorlichting' en 'wetenschapsvoorlichting' door aan te geven hoe beide begrippen in de literatuur gedefinieerd worden. Vervolgens bespreken we de voorlichtingsfunctie van wetenschapswinkels door te focussen op de definities van Van den Ban en Wiedenhof. In hoofdstuk 2 gaan we dieper in op het Vlaams Wetenschaps- en Technologiebeleid. Hiervoor verdiepen we ons specifiek in de beleidsnota Wetenschaps- en Technologiebeleid en op verschillende Actieplannen Wetenschapsinformatie en Innovatie. We gaan op basis van deze beleidsdocumenten na welke plaats het wetenschapswinkelconcept heeft (of kan hebben) binnen het Vlaamse beleid. In hoofdstuk 3 wordt dieper ingegaan op het wetenschapswinkelconcept. Er wordt uitgelegd wat wetenschapswinkels precies zijn en wat ze doen. We gaan het ontstaan van het concept na en bespreken de verschillende modellen van wetenschapswinkels die bestaan. Vervolgens geven we aan hoe een wetenschapswinkel te werk gaat en welke de voordelen zijn. Hoofdstuk 4 betreft een bespreking van de wetenschapswinkels binnen en buiten de Europese Unie. Het is in dit hoofdstuk dat er specifiek nagegaan wordt of behoefte aan wetenschapswinkels alleen het welslagen van het wetenschapswinkelconcept garandeert. Hiervoor baseren we ons op het model van Stewart en Kahn. Volgens dit model wordt het succes of het falen verklaard aan de hand van verscheidene essentiële factoren die opereren binnen specifieke sociaal-politieke, culturele en wetenschappelijke contexten die verschillen van land tot land.

Hoofdstukken 5 en 6 vormen het empirisch onderzoek. In hoofdstuk 5 wordt de opzet van het onderzoek besproken. Er werd besloten te werken met enquêtes. De voor- en nadelen van deze methode worden aangegeven en de manier waarop de enquête die gebruikt werd opgebouwd is, wordt besproken. Vervolgens geven we aan op welke wijze de respondenten werden gevonden en gecontacteerd. In een laatste punt geven we aan wat er precies bestudeerd wordt in hoofdstuk 6. In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek op een beschrijvende manier weergegeven. De belangrijkste determinanten worden geanalyseerd en geïnterpreteerd. In het besluit tenslotte wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste bevindingen

Theoretisch Kader

1. Wetenschapsvoorlichting en het werk van wetenschapswinkels nader bekeken

In de communicatiemaatschappij van vandaag is een kloof ontstaan tussen de ‘haves’ en ‘have-nots’ van kennis over wetenschap en technologie. Dat is onwenselijk omdat dit terreinen zijn die elk van ons raken. Daarom is het belangrijk dat er over wetenschap gecommuniceerd wordt. Voorlichting is een manier om over wetenschap te communiceren en om de kloof tussen de deskundigen en het grote publiek gedeeltelijk te dichten (aldus Willems en Woudstra).¹⁸ Het is één van de mogelijkheden om de verschillen in kennis en ervaring in de samenleving te verkleinen. Van den Broecke is zelfs van mening dat dit de enige weg is om tot gefundeerde meningsvorming over wetenschap en technologie te komen. Hoewel deze visie mogelijk iets te optimistisch is, speelt voorlichting waarschijnlijk wel een belangrijke rol bij de verspreiding van informatie naar een groot publiek.¹⁹

1.1. Wetenschapsvoorlichting: een poging tot definiëring

1.1.1. Het begrip ‘voorlichting’

Net als ‘liefde’ en ‘geluk’ is ‘voorlichting’ een begrip dat iedereen kent, maar het laat zich niet gemakkelijk omschrijven. Bovendien kunnen de opvattingen, van verschillende mensen, over voorlichting sterk uiteenlopen.²⁰

Van Gent noemt drie kenmerken die geschikt zijn om ‘voorlichting’ te onderscheiden van andere vormen van beïnvloeding: de *vrijheid* van degene die voorgelicht wordt om zelf te beslissen wat er uiteindelijk gedaan wordt met de verkregen inzichten, het feit dat het *belang* van de ontvanger steeds moet primeren bij voorlichting en het *bepaalde karakter* van de activiteit, namelijk om specifieke problemen op te lossen. Met het oog op deze drie criteria omschrijft Van Gent voorlichting als volgt: “een opzettelijke en weloverwogen poging om op het gebied van kennis en inzicht een ander zodanig van dienst te zijn dat deze in staat is zo zelfstandig en bewust mogelijk, en tevens zoveel mogelijk overeenkomstig zijn eigen belang, ten aanzien van een specifiek geval een redelijke beslissing te nemen”.²¹ Verder

¹⁸ WILLEMS (J.) en WOULDSTRA (E.). ‘Voorlichting over wetenschap, technologie’. In: WILLEMS (J.) en WOULDSTRA (E.) (eds.). *Handboek Wetenschaps- en Technologievoorlichting*. Groningen, Martinus Nijhof, 1993, p. 15

¹⁹ Ibidem, p. 17

²⁰ KATUS (J.). ‘Het verschijnsel voorlichting’. In: VAN GENT (B.) en KATUS (J.) (eds.). *Voorlichting: theorieën, werkwijzen en terreinen*. Houtem/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 1998, p. 23

²¹ VAN GENT (B.). ‘Voorlichting in vogelvlucht; bij wijze van inleiding’. In: VAN GENT (B.) en KATUS (J.) (eds.). *Voorlichting: theorieën, werkwijzen en terreinen*. Houtem/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 1998, p. 9

onderscheidt hij voorlichting van reclame en propaganda door te wijzen op het verschil in belangen. Bij reclame gaat het om verkoop van een product, bij propaganda om het gelijk van de afzender, bij voorlichting om de hulp aan de ontvanger.²²

Van den Ban omschrijft voorlichting als *'bewust gegeven hulp bij menings- en besluitvorming door middel van communicatie'*.²³ De definitie van Katus is in principe een combinatie van elementen uit beide voorgaande definities: *"een vorm van sociale communicatie, waarbij stelselmatig wordt gestreefd naar overdracht van informatie, teneinde de ontvanger hiervan in staat te stellen tot zelfstandige en bewuste menings- en besluitvorming met betrekking tot een concrete probleemsituatie"*.²⁴

Er zijn nog vele tientallen andere omschrijvingen in omloop, maar vooral de definitie van Van den Ban is een omschrijving waarin vele voorlichters zich herkennen. Die overeenstemming over de omschrijving verhult een enorme diversiteit in doelstellingen en activiteiten.²⁵

1.1.2. Het begrip 'wetenschapsvoorlichting'

Wetenschapsvoorlichting mag gezien worden als het oudste terrein van voorlichting.²⁶ Katus definieert wetenschapsvoorlichting als *'voorlichting omtrent wetenschapsbeoefening in al haar facetten'*.²⁷ Wiedenhof formuleert het op een meer complexe manier als *'intentionele hulp door middel van communicatie bij beeld-, oordeels- en besluit(om)vormingsprocessen rond problemen en kwesties met een (natuur)wetenschappelijk en/of technisch aspect'*.²⁸ Canini definieert wetenschapsvoorlichting dan weer iets eenvoudiger als *'het verschaffen van gepopulariseerde informatie over wetenschap, wetenschapsontwikkelingen, -toepassingen en –beleid aan het grote publiek'*.²⁹

1.2. Voorlichtingsfunctie van wetenschapswinkels

²² VAN RULER (A.A.). 'Voorlichting in Nederland'. In: WILLEMS (J.) en WOULDSTRA (E.) (eds.). *Handboek Wetenschaps- en Technologievoorlichting*. Groningen, Martinus Nijhof, 1993, p. 47

²³ VAN DEN BAN (A.W.). 'Voorlichting en Voorlichtingskunde'. In: VAN GENT (B.) en KATUS (J.) (eds.) *Voorlichting; theorieën, werkwijzen en terreinen*. Alphen aan den Rijn/Brussel, Samson, 1984, p. 29; WILLEMS en WOULDSTRA. *Op. Cit.*, p. 17

²⁴ KATUS (J.). 'Wetenschapsvoorlichting: ontstaan en ontwikkeling'. In: VAN GENT (B.) en KATUS (J.) (eds.) *Voorlichting; theorieën, werkwijzen en terreinen*. Alphen aan den Rijn/Brussel, Samson, 1984, p. 242

²⁵ WILLEMS en WOULDSTRA. *Op. Cit.*, p. 15

²⁶ VAN RULER. *Op. Cit.*, p. 53

²⁷ KATUS. (1984). *Op. Cit.*, p. 242

²⁸ WIEDENHOF (N.). 'Wetenschapsvoorlichting: hulp bij beeld-, oordeels- en besluit(om)vorming'. In: KATUS (J.) en WIEDENHOF (N.) (eds.). *Wetenschapsvoorlichting: achtergronden, theorieën en praktijken*. Amsterdam, Intermediair, 1980, p. 89

²⁹ CANINI (G.). 'Wetenschapsvoorlichting: de link tussen wetenschap en publiek'. In: *Mediagids*, 1992, jg. 21, p. 2

Loet Leydesdorf, medewerker van de wetenschapswinkel van de Universiteit van Amsterdam stelde in de bundel 'Publiek maken van wetenschap': "*De wetenschapswinkel is een beleidsinstrument ten dienste van de externe democratisering van het wetenschappelijk onderzoek. Democratisering valt niet samen met voorlichting, omdat het een sociaal proces is. (...) Niet alleen de resultaten (van wetenschappelijk onderzoek) moeten worden gepopulariseerd, maar de wetenschap moet zelf als sociaal proces worden onderkend en toegankelijk worden gemaakt voor groepen van buiten. Daarbij begint de wetenschapswinkel bij het populariseren van de resultaten, omdat de eigenlijke onderzoeksfase het meest resistent lijkt en dus het moeilijkst toegankelijk voor externe democratisering.*"³⁰ Leydesdorf maakt met andere woorden een vrij strikt onderscheid tussen wetenschapswinkelwerk en 'traditionele' voorlichting. Toch zit er een zekere dubbelzinnigheid in dit onderscheid, wat al te maken heeft met de onduidelijke inhoud van het begrip voorlichting.

1.2.1. Van den Ban

1.2.1.1. Het hulpverleningsmodel

In zijn boek *'Inleiding tot de voorlichtingskunde'* vat Van den Ban het begrip voorlichting samen als *'opzettelijke hulp bij besluitvorming door middel van communicatie'*.³¹ Van den Ban gaat er vanuit dat de voorlichter het belang van de cliënten wenst te dienen. Volgens deze omschrijving is voorlichting evenzeer een sociaal proces, waarbij de voorlichter zijn cliënt oplossingen helpt vinden voor het probleem waarmee hij of zij geconfronteerd wordt. Hij helpt hem of haar bij het analyseren van de huidige en de toekomstige situatie. Via overdracht van kennis en ervaring probeert hij de cliënt van de situatie bewust te maken en alternatieven te bieden om daarin verandering te brengen.

In dit opzicht bestaat er een grote overeenkomst tussen wat Van den Ban onder voorlichting verstaat en de activiteiten die door de wetenschapswinkel worden ontplooid. Zowel in het hulpverleningsmodel van Van den Ban als bij wetenschapswinkels is men gefocust op de oplossing van een vraag of probleem. Bij het winkelwerk gaat het echter niet om individuele hulpverlening, maar om een groepsgerichte aanpak van een bepaalde kwestie.

³⁰ CRONE (F.). 'De wetenschapswinkel'. In: KATUS (J.) en WIEDENHOF (N.) (eds.).

Wetenschapsvoorlichting: achtergronden, theorieën en praktijken. Amsterdam, Intermediair, 1980, p. 224

³¹ VAN DEN BAN (A.W.). *Inleiding tot de voorlichtingskunde*. Boom, Meppel, 1974, p. 12; CRONE. *Op. Cit.*, p. 224

Dit hulpverleningsmodel gaat niet uit van de zender, maar van de ontvanger of liever gezegd van de informatie-drager. Dit laat zich formaliseren in de drievoudige vraag: *Wie wendt zich tot wie met welke vragen en langs welke weg wordt een oplossing aangedragen?*³²

1.2.1.2. PR-gerichte voorlichting

Van den Ban geeft zelf al aan dat voorlichting ook vaak gebruikt wordt voor activiteiten die meer weg hebben van Public Relations (PR). In dat geval staat niet een bepaald probleem van een informatie-vrager centraal, maar wel de gewenste beeldvorming door de informatie-verstrekende organisatie naar een breed publiek toe. In dit geval is de voorlichting niet cliënt-gericht, maar worden de belangen van de informatie-gever gediend.

Het doel van dergelijke PR-voorlichting is het uitdragen en verkopen van een bepaald beleid of imago van een organisatie. De relatie tussen voorlichtinggever en voorlichtingontvanger is van een heel andere aard als bij het ideaaltypische hulpverleningsmodel van Van den Ban.

Dit PR-model sluit, in tegenstelling tot het model van Van den Ban, aan bij het klassieke massa-communicatiemodel van Lasswell. Dit kan samengevat worden in de vijfvoudige vraag: *Who says what to whom, through which channel, with what effect?* Dit model heeft betrekking op een massa-communicatieproces, waarbij de zender (in deze context 'voorlichter') zich richt op een breed, maar betrekkelijk anoniem publiek. Vaak is onduidelijk wat precies het effect van de boodschap is.³³

1.2.2. Wiedenhof

In het voetspoor van het voorlichtingsmodel van Van den Ban, omschrijft Wiedenhof, zoals reeds aangegeven, wetenschapsvoorlichting als *'intentionele hulp door middel van communicatie bij beeld-, oordeels-, en besluitvormingsprocessen rond problemen en kwesties met een (natuur)wetenschappelijk en/of technisch aspect.*³⁴ Wiedenhof maakt hierbij een onderscheid tussen radiale en tangentiale wetenschapsvoorlichting.

1.2.2.1. Radiale wetenschapsvoorlichting

³² CRONE. *Op. Cit.*, pp. 224-225

³³ *Ibidem*, p. 225

³⁴ WIEDENHOF. *Op. Cit.*, p. 89; CRONE. *Op. Cit.*, p. 226

Radiale wetenschapsvoorlichting vertrekt vanuit centra van wetenschap en techniek (zoals de universitaire voorlichtingsdiensten) naar een perifeer publiek. Deze vorm van wetenschapsvoorlichting heeft betrekking op de popularisering van resultaten van wetenschappelijk onderzoek naar het grote publiek toe en dit via de massa-media. Deze vorm van wetenschapsvoorlichting sluit aan bij het massa-communicatiemodel van Lasswell. Dit model gaat uit van een eenzijdige informatiestroom van zender naar ontvanger.

1.2.2.2. Tangentiale wetenschapsvoorlichting

Tangentiale wetenschapsvoorlichting staat als het ware loodrecht op radiale wetenschapsvoorlichting en functioneert vanuit publieksgroepen. Het publiek is hier subject, in plaats van object zoals het geval is bij radiale wetenschapsvoorlichting. Het publiek zoekt en organiseert informatie om wetenschap en technologie dienstbaar te maken aan de eigen doelstelling en goed geïnformeerd te kunnen deelnemen aan publieke discussies over wetenschappelijke en/of technologische kwesties. Dit type wetenschapsvoorlichting vertoont duidelijke analogieën met het voorlichtingsmodel van Van den Ban.

Tangentiale (wetenschaps)voorlichting is een vrij recent verschijnsel dat in de jaren zeventig institutionele vorm heeft gekregen, zowel binnen als buiten de universiteit (wetenschapswinkels zijn hier een voorbeeld van). Dit neemt niet weg dat nog steeds het accent vooral ligt op radiale (wetenschaps)voorlichting.³⁵

1.3. Samenvatting

Er zijn tientallen beschrijving in omloop van voorlichting en wetenschapsvoorlichting, meer specifiek. Leydesdorf maakt een strikt onderscheid tussen wetenschapswinkelwerk en 'traditionele' voorlichting. Maar toch blijkt een zekere dubbelzinnigheid verrat te liggen in dit onderscheid. Gaan we bijvoorbeeld iets dieper in op de betekenis die Van den Ban geeft aan voorlichting, dan stellen we vast dat er een grote overeenkomst is tussen zijn voorlichtingsmodel en de activiteiten die door de wetenschapswinkel worden ontplooid. Ook binnen de tangentele wetenschapsvoorlichting van Wiedenhof kan het werk van wetenschapswinkels geplaatst worden. Wetenschapswinkels hebben als het ware institutionele vorm gegeven aan tangentele wetenschapsvoorlichting.

³⁵ CRONE. *Op. Cit.*, p. 226

2. Het Vlaams Wetenschaps- en Technologiebeleid

2.1. Beleidsnota Wetenschaps- en Technologiebeleid 2000-2004

In de inleiding gaven we al aan dat het Vlaams Wetenschaps- en Technologiebeleid vertrekt van een strategische doelstelling (namelijk: *“het versterken van het maatschappelijk draagvlak voor wetenschap, techniek en technologische innovatie in een maatschappij die steeds verder evolueert naar een kennismaatschappij”*³⁶) die onderbouwd wordt door vier operationele doelstellingen. In de inleiding gaven we tevens aan dat de beleidsnota in dat verband stelde dat in Vlaanderen meer en beter gecommuniceerd moet worden over wetenschap. Wetenschap en technologie spelen immers een prominente rol in onze (Vlaamse) hedendaagse samenleving:

Een groot aantal arbeidsplaatsen in Vlaanderen steunt al op innovatie die wordt gedreven door wetenschappelijk en technologisch onderzoek. Hierdoor zal vroeg of laat elke werknemer geconfronteerd worden met nieuwe technologieën op de werkvloer. Deze ontwikkelingen hebben al geleid tot een tekort aan mankracht, vooral in hoogtechnologische sectoren. Daartegenover staat dat veel andere doelgroepen (vooral laaggeschoolden) geen plaats meer vinden op de arbeidsmarkt.

De situatie is enigszins paradoxaal. Hoewel wetenschap en technologie prominenter dan ooit aanwezig zijn in onze samenleving, daalt het aantal afgestudeerden in deze vakgebieden. *De interesse voor exacte en toegepaste wetenschappen bij jongeren is enorm laag.* Dit tekort aan afgestudeerden heeft (nu al) een negatieve invloed op economische ontwikkeling, gebaseerd op hoogtechnologische producten en diensten. Jongeren vormen dan ook een bijzonder kritische doelgroep voor wetenschapsinformatie. De Vlaamse regering zal een actief beleid voeren om de instroom, doorstroom en uitstroom van jong talent in exacte en toegepaste wetenschappen te stimuleren. Bijzondere aandacht wordt hierbij geschonken aan meisjes. Zij blijken onvoldoende geïnteresseerd te zijn in wetenschappelijke en technologische opleidingen, hoewel voor Vlaanderen hier een belangrijk potentieel ligt om de tekorten op de arbeidsmarkt op te vangen.

Naast deze wetenschappelijk gevormde mensen, *neemt de behoefte in de samenleving aan personen met een sterke zin voor ondernemerschap ook toe.* In een maatschappij waar wetenschap en technologie de plak zwaaien, is het creëren van nieuwe, levensvatbare ondernemingen immers uitermate belangrijk.

³⁶ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2001). *Op. Cit.*, p. 1

Tenslotte stelt de beleidsnota vast dat *de snelheid waarmee wetenschappelijke en technologische vernieuwingen binnendringen in het dagdagelijkse leven van elk individu onwaarschijnlijk hoog is*. Alles wijst erop dat deze tendens nog zal toenemen. Vandaag de dag wordt iedereen geconfronteerd met nieuwe toepassingen in de telecommunicatie, biotechnologie, internet, informatietechnologie, enz. De taak van de overheid bestaat erin iedereen over deze ontwikkelingen te informeren en aan te geven welke impact technologische nieuwigheden zullen hebben op elkeen.³⁷

2.2. Actieplannen Wetenschapsinformatie en Innovatie

Het actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie is een jaarlijks initiatief van de ministers Vanderpoorten en Van Mechelen en vormt het instrument dat de Vlaamse overheid hanteert voor de popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie.³⁸ Bestuderen we de actieplannen 2000, 2001, 2002 en 2003, dan merken we toch een zekere evolutie op en mogen we concluderen dat de nood aan de in de inleiding besproken nieuwe visie op wetenschapsvoorlichting (tweeweg communicatie in plaats van communicatie in één richting) in Vlaanderen voor een stuk ingevuld lijkt te worden.

Daar waar actieplan 2000 nog bestond uit vier luiken, bestaan actieplannen 2001, 2002 en 2003 uit vijf luiken:

2.2.1. Luik 1: onderzoek als fundament

Het luik "*Onderzoek als fundament*" vinden we in alle vier de actieplannen terug. De bedoeling van dit luik is (en was) ervoor te zorgen dat enerzijds de beleidsvoorbereiding zelf kan worden gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, terwijl anderzijds de onderscheiden doelgroepen op een geëigende en dus wetenschappelijk verantwoorde manier kunnen benaderd worden.³⁹

Een eerste aanzet voor dit wetenschappelijk fundament werd gegeven binnen het actieplan 2000 en bestond uit een diepgaande studie "Startonderzoek Wetenschapsinformatie". In dit startonderzoek (dat afgerond werd, begin 2001)⁴⁰ werd, uitgaande van de operationele doelstellingen en doelgroepen zoals in de beleidsnota Wetenschaps- en Technologiebeleid geformuleerd, de situatie in Vlaanderen geïnventariseerd, gemeten en geanalyseerd met als

³⁷ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Beleidsnota). *Op. Cit.*, pp. 30-31

³⁸ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. *Actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie. Conceptnota betreffende de acties 2002 en strategie voor de acties vanaf 2003*. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2002, p. 1

³⁹ *Ibidem*, p. 1

⁴⁰ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2001). *Op. Cit.*, p. 8

doel de krijtlijnen en objectieven van toekomstige actieplannen te bepalen en dit zowel op korte als op lange termijn. Op basis daarvan heeft men uitgemaakt welke de prioritaire doelgroepen zijn en op welke wijze de operationele doelstelling t.a.v. deze doelgroepen geëigend, concreet en evolutief vertaald kunnen worden.⁴¹ Het startonderzoek heeft al een aantal interessante inzichten opgeleverd. Dit onderzoek zal op relatief korte termijn worden vervolgd met verdere studies en effectmetingen.⁴² Actieplannen zijn immers maar gedeeltelijk statisch. De toestand op het terrein, zowel wat betreft doelgroepen en doelstellingen, als wat betreft reële noden, kunnen snel evolueren. Daarom is het noodzakelijk dat de toestand voortdurend gevolgd wordt, om zo snel te kunnen inspelen op de meest recente ontwikkelingen en het actieplan navenant aan te passen.⁴³

Dit luik zet niet rechtstreeks aan tot het actief bevorderen van tweeweg communicatie, maar een doorlichting van de Vlaamse situatie (met daarbij aansluitend verdere studies en effectmetingen) kan eventueel wel bevorderlijk zijn voor het optimaliseren van reeds bestaande en het ontwikkelen van nieuwe initiatieven die tweeweg communicatie bevorderen.

2.2.2. Luik 2: Algemene sensibiliseringsacties of awareness acties

Dit tweede luik vinden we ook terug in elk van de vier actieplannen. De acties binnen dit luik spitsen zich toe op het in stand houden en vergroten van het draagvlak voor wetenschap en technologie. Ze zijn bijgevolg minder gericht op specifieke doelgroepen⁴⁴ en werken niet specifiek rond de exacte en toegepaste wetenschappen of rond ondernemersschap.⁴⁵ De bedoeling hiervan is om de problematiek van de derde maatschappij te ondervangen. Wetenschap (waaronder biotechnologie, telecommunicatie, enz.) evolueert zo snel dat elke burger het recht heeft correct geïnformeerd te worden.⁴⁶

Hoewel (algemene) sensibilisering een belangrijke pijler is binnen het actieplan, lijkt het aandeel van de gerichte acties vanaf actieplan 2001 aan belang te hebben gewonnen.⁴⁷ Binnen het luik 'algemene sensibilisering', vormen de media-acties een belangrijk onderdeel. Ten opzichte van 2000 lijken deze in 2001 en 2002 nog meer te zijn uitgebreid. In 2002 onderscheidde we, met betrekking tot de awareness-acties, specifiek de traditionele (tweejaarlijkse) Vlaamse Wetenschapsweek. Verder werd er zoals elk jaar opgeroepen tot het indienen van voorstellen voor projecten wetenschapsinformatie, bestaande uit een

⁴¹ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2000). *Op. Cit.*, p. 4

⁴² VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2002). *Op. Cit.*, p. 10

⁴³ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2001). *Op. Cit.*, p. 8

⁴⁴ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2002). *Op. Cit.*, p. 10

⁴⁵ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2000). *Op. Cit.*, p. 4

⁴⁶ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2001). *Op. Cit.*, p. 9

⁴⁷ *Ibidem*, p. 9

oproep voor kleine schoolprojecten en een algemene oproep. Doel hiervan is het stimuleren van het veld door middel van projectmatige samenwerking.⁴⁸

In actieplan 2001 worden, voordat er dieper wordt ingegaan op de vijf luiken van het plan, de doelstellingen van het plan nog een keer op een rijtje gezet. Hierbij wordt opgemerkt dat een brede benadering van het publiek als doelstelling, hoe dan ook noodzakelijk blijft. Acties zoals hierboven beschreven, zullen dit trachten te bewerkstelligen. Er dient echter wel rekening gehouden te worden met het feit dat 'het groot publiek' in principe een vrij heterogene groep van mensen is. Afhankelijk van wat men wil bereiken, zal het nodig zijn om deze groep op te delen in deelgroepen die elk op een meer gerichte manier benaderd kunnen worden.

Er wordt aangegeven dat in het algemeen het de plicht is van de overheid om 'het groot publiek' te informeren en te betrekken bij wetenschap, techniek en technologische innovatie en het beleid dat in dit verband ontwikkeld wordt. Om dit op een gerichte manier te doen, stelt actieplan 2001 dat een onderzoek naar "science literacy" en naar de attitude t.a.v. technologische innovatie aangewezen is. Het actieplan gaat verder en stelt dat er werk gemaakt zal worden van een verhoogde interactie met het publiek, en dit onder meer in de vorm van wederzijdse communicatie tussen burger en beleid. Dit impliceert dat er geregeld actief en in twee richtingen zal worden gecommuniceerd. Op die manier wordt niet alleen de burger actief betrokken bij het gebeuren, maar kan ook rekening gehouden worden met wat leeft bij het publiek. Deze tweerichtingscommunicatie zou ondersteund worden op basis van regelmatige bevragingen met betrekking tot de publiekshouding t.a.v. wetenschap, techniek en technologische innovatie. Op het ogenblik dat in actieplan 2001 tweerichtingscommunicatie onder de aandacht gebracht werd, bevatte het plan al een aantal acties die dergelijke communicatie omvat (bvb. 'Ingenieur/wetenschapper van om de hoek' en 'de Toekomstbijten').⁴⁹

Dit is de eerste maal, dat binnen het kader van de actieplannen, gesproken wordt over een verhoogde interactie met het publiek, onder de vorm van tweeweg communicatie.

2.2.3. Luik 3: gerichte acties

Net als de twee hierboven besproken luiken, duikt ook "*gerichte acties*" als derde luik op in alle vier de actieplannen. In actieplannen 2000 en 2001 worden gerichte acties omschreven als acties die zich toespitsen op cruciale doelgroepen, oftewel doelgroepen die zich in een

⁴⁸ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2002). *Op. Cit.*, p. 10

⁴⁹ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2001). *Op. Cit.*, pp. 4-5

cruciale fase in hun opleiding bevinden (studiekeuze) of tot een minder bereikte of aangesproken doelgroep behoren (meisjes).⁵⁰ Vanaf 2001 hebben de gerichte acties een groter aandeel ingenomen binnen de acties Wetenschapsinformatie. In actieplan 2001 zijn deze acties er vooral op gericht het negatieve imago van de exacte en toegepaste wetenschappen om te buigen, dit via een rechtstreekse en onrechtstreekse benadering (= via intermediaire kanalen zoals leerkrachten, ouders (jeugd)verenigingen, ...). De acties hebben zich dan ook in belangrijke mate toegespitst op het vergroten van de samenwerking met de leerkrachten en dit op structurele basis.⁵¹ Daarnaast werd t.a.v. de exacte en toegepaste wetenschappen een heuse mediacampagne opgezet om de "twijfelaars" nog over de streep te trekken. Deze acties Wetenschapsinformatie werden in 2001 verder aangevuld met een aantal gerichte acties betreffende innovatiestimulering. De acties in dit derde luik bevorderen echter geen tweeweg communicatie.

2.2.4. Luik 4: internationale dimensie van wetenschapsinformatie

"Internationale dimensie van Wetenschapsinformatie" is een vierde en laatste luik dat de vier actieplannen gemeenschappelijk hebben. Tot voor actieplan 2000 was dit luik weinig of niet aanwezig binnen het actieplan. Net zoals wetenschappelijk onderzoek zich niet afspeelt op een geïsoleerde plaats, maar integendeel kruisbestuiving mogelijk is via internationale contacten en samenwerking, zo kan ook over wetenschapsinformatie veel kennis worden opgedaan door best-practices te bestuderen, door netwerkvorming en door internationale acties en samenwerking op te zetten. Op die manier kunnen ook initiatieven ter bevordering van tweeweg communicatie in andere Europese landen, bij ons onder de aandacht gebracht worden. Bovendien worden internationaal acties opgezet, waarin Vlaanderen, gezien de expertise en de mogelijkheden m.b.t. wetenschapsinformatie en innovatie, niet kan ontbreken.⁵²

In actieplan 2001 werd aangegeven dat de verdere integratie van Vlaanderen essentieel was en dat de zichtbaarheid van Vlaanderen drastisch diende te worden opgedreven. In het kader van het Belgische EU-voorzitterschap werd bovendien een (internationaal) congres voorzien inzake wetenschapsinformatie.⁵³

⁵⁰ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2000). *Op. Cit.*, p. 5; VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2001). *Op. Cit.*, p. 10

⁵¹ *Ibidem*, p. 10

⁵² VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2000). *Op. Cit.*, p. 5; VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2001). *Op. Cit.*, p. 11

⁵³ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2001). *Op. Cit.*, p. 11

Internationaal heeft het “Science en Society” actieplan van de Europese Unie vanaf 2002 aan belang gewonnen. Vlaanderen staat klaar om waar mogelijk opportuun in te spelen op allerlei acties. Vooral op vlak van netwerkvorming dient nog het één en ander gerealiseerd te worden. In verband met acties vier⁵⁴ en vijf⁵⁵ van het Europees actieplan, en meer bepaald in verband met de realisatie van meer wetenschap in de media, neem Vlaanderen het voortouw.⁵⁶

2.2.5. Luik 5: ‘Installatie van een overlegplatform’ (actieplan 2001) en ‘Structurele partnerships en/of andere projecten’ (actieplan 2002 en 2003)

Verschillend van actieplan 2000 wordt in actieplan 2001 nog een vijfde luik toegevoegd, namelijk “*Installatie van een overlegplatform*”. Dit luik zou ook inspelen op het tekort aan wetenschappelijk en technisch opgeleide arbeidskrachten. Een overlegplatform zou nuttig zijn om op die manier overheid, werkgeversorganisaties en onderwijswereld bij elkaar te brengen. Net zoals de “*gerichte acties*” in 2001 zou dit overlegplatform kunnen bijdragen aan:

- het verbeteren van het imago van de exacte en toegepaste wetenschappen en het verhogen van de aantrekkelijkheid van de wetenschappelijke en technische beroepen;
- het vergroten van de in-, uit- en doorstroom in de exacte en toegepaste wetenschappen;
- het actief betrekken van meisjes in de problematiek teneinde een bijkomend reservoir van potentiële arbeidskrachten te creëren;
- het creëren van een positieve cultuur t.a.v. technologische innovatie⁵⁷

Het is vrij vreemd dat “*installatie van een overlegplatform*” beschouwd wordt als een apart luik. Het tracht immers hetzelfde doel als het luik “*gerichte acties*” te bewerkstelligen, met dat verschil dat hier wel een zeker belang toegekend wordt aan ‘overleg’. Zelf zie ik “*installatie van een overlegplatform*” dan ook eerder als een gerichte actie (in plaats van als een

⁵⁴ Actie 4: “*Er zal een forum voor (elektronische) uitwisseling worden opgericht, waarin gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden van internet voor audiovisuele verspreiding, om verder na te denken over de wetenschappelijke inhoud van multimedia-instrumenten.*” (Europese Commissie. *Actieplan Wetenschap en Samenleving*. Luxemburg, Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen, 2002, p. 9)

⁵⁵ Actie 5: “*De ontwikkeling van producten voor een groot publiek (televisie-uitzendingen, geschreven publicaties, enz.) zal worden gestimuleerd door gerichte uitnodigingen tot het indienen van voorstellen, en het gebruik van de reeds bestaande instrumenten op dit gebied zal worden aangemoedigd.*” (Europese Commissie. *Actieplan Wetenschap en Samenleving*. Luxemburg, Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen, 2002, p. 9)

⁵⁶ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2002). *Op. Cit.*, p. 12

⁵⁷ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2001). *Op. Cit.*, p. 8

afzonderlijk luik) waarin een brug geslagen wordt naar de nieuwe visie op wetenschapsvoorlichting die stelt dat een kritische houding maar kan groeien als mensen de kans krijgen om in dialoog te gaan met beleidsmakers en wetenschapslui.

Over *“installatie van een overlegplatform”* wordt in het actieplan 2002 niet meer gesproken. Het vijfde luik in dit plan heet *“structurele partnerships en/of andere projecten”*. Structurele partnerships spelen een belangrijke rol binnen dit actieplan. In eerste instantie gaat het hier om een netwerk van ondersteunende, permanente actoren die instaan voor de uitvoering van een deel van het beleid. Elke structurele partner beschikt over een hoeveelheid expertise dit van belang is voor de kwaliteitsvolle uitvoering van het beleid. Zo is in Vlaanderen bijvoorbeeld op vlak van Science Centers Technopolis dé expert bij uitstek. Binnen het actieplan wordt voorzien in een budget om nog meer structurele partnerships af te sluiten.

Daarnaast geeft actieplan 2002 aan dat er werk gemaakt zal worden van het concept ‘wetenschapswinkel’, dat ook op Europees vlak meer en meer aandacht krijgt. Het actieplan beschrijft wetenschapswinkels als *“een intermediair tussen burger en onderzoekswereld en [wetenschapswinkels] bieden de modale burger de mogelijkheid om naar een wetenschappelijk onderzoek te vragen betreffende een onderwerp dat hem nauw raakt. De wetenschapswinkel legt de vraag dan voor aan de onderzoeksgemeenschap of gaat na of een dergelijk onderzoek reeds werd uitgevoerd en geeft de resultaten door indien dit het geval is. Aldus kunnen burger en wetenschappelijke wereld op een vraaggestuurde manier met elkaar communiceren en dit vanuit de eigen leefwereld van betrokkene.”*⁵⁸

Binnen actieplan 2003 wordt voorzien in een budget om in de loop van 2003 bijkomende structurele partnerships af te sluiten of bepaalde projecten voor langere tijd te ondersteunen. Eind 2002 werd dit luik onder andere aangevuld met het pilootproject *“Wetenschap en Samenleving in interactie”* waar in essentie wetenschappelijke informatie op vraag en op maat van de bevolking geleverd wordt. Het project omvat enerzijds een communicatieopleiding voor wetenschappers (cursus Wetenschapscommunicatie of Wecom) en anderzijds omvat het de operationalisering van de *“wetenschapswinkels”*⁵⁹ die in het actieplan van 2002 al aangekondigd werden.

⁵⁸ VANDERPOORTEN en VAN MECHELEN. (Actieplan 2002). *Op. Cit.*, p. 12

⁵⁹ VANDERPOORTEN (M.) en VAN MECHELEN (D.). *Actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie. Beleid en Acties voor 2003 en 2004*. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2003, p. 5

2.3. Samenvatting

Het Vlaams Wetenschaps- en Technologiebeleid is erop gericht een maatschappelijk draagvlak te vergroten. Deze strategische doelstelling wordt onderbouwd door vier operationele doelstellingen. Het jaarlijks Actieplan Wetenschap en Innovatie vertaalt deze doelstellingen in concrete acties. Bekijken we de actieplannen 2000, 2001, 2002 en 2003 dan zien we toch dat steeds meer aandacht geschonken wordt aan initiatieven waarin tweeweg communicatie bewerkstelligd wordt. In actieplan 2002 wordt voor het eerst aangegeven dat er werk gemaakt zal worden van wetenschapswinkels. Het actieplan 2003 kondigt de operationalisering van deze winkels aan.

3. Wetenschapswinkels

3.1. Wat zijn wetenschapswinkels?

Niet helemaal ten onrechte ziet de burger dat universiteiten voornamelijk onderzoek doen ten dienste van het bedrijfsleven en vindt hij/zij dat de wetenschapper veraf staat van de samenleving.⁶⁰ De Vlaamse overheid besteedt jaarlijks miljoenen euro's om wetenschap te laten uitmonden in industriële innovaties. Universiteiten worden gefinancierd om hun onderzoekswerk te vertalen naar het bedrijfsleven, maar er is geen ondersteuning om het onderzoek ten dienste te stellen van de samenleving.⁶¹ En ondertussen blijft de burger zitten met een hele hoop ethische vragen over wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen en met problemen binnen zijn/haar concrete leefwereld waar wetenschap goed van pas zou komen. Nochtans bestaat in het buitenland een uitstekend instrument om de relatie tussen burgers en wetenschappers te bevorderen, om wetenschappers 'op het veld' te leren communiceren en om een tegengewicht te bieden aan de commerciële oriëntatie van het onderzoek: de *wetenschapswinkels*.⁶²

Een wetenschapswinkel is in principe een niet-commercieel onderzoeksbureau dat ervoor zorgt dat maatschappelijk relevant onderzoek gestimuleerd wordt en dat de publieke toegang tot wetenschap verbetert.⁶³

*“Een wetenschapswinkel levert wetenschappelijke ondersteuning in de vorm van onderzoek of advies en dit kosteloos voor niet-draagkrachtige groepen en met (behoorlijke) financiële bijdragen voor draagkrachtige non-profitorganisaties.”*⁶⁴ Deze niet-commerciële onderzoeksbureaus stellen met andere woorden vooral universitaire kennis ter beschikking van maatschappelijke verenigingen die zelf niet over de middelen beschikken om onderzoek te (laten) uitvoeren.⁶⁵ Naast het beschikbaar maken van wetenschappelijke ondersteuning

⁶⁰ DEBOOSERE. *Op. Cit.*, p. 5

⁶¹ HOLEMANS (D.). *Debat wetenschapsbeleid krijgt duurzame invullen: de wetenschapswinkels komen er aan*. URL: http://www.agalev.be/code/nl/page.cfm?id_page=1820, p. 1

⁶² DEBOOSERE. *Op. Cit.*, p. 6

⁶³ Project Wetenschaps en Samenleving in interactie. *Formulier voor het indienen van een projectvoorstel wetenschapsinformatie*. Brussel, Administratie Wetenschap en Innovatie – afdeling Wetenschappen, 2001, p. 3; URL: http://www.2mens.com/word/midden_43.doc, p. 8

⁶⁴ Project Wetenschaps en Samenleving in interactie. *Op. Cit.*, p. 3; URL: http://www.2mens.com/word/midden_43.doc, p. 8

⁶⁵ LÜRSEN (M.), MULDER (H.A.J.) en FARKAS (N.). ‘Van luis in de pels, via appendix tot vitaal orgaan. De positie van wetenschapswinkels binnen de universiteiten’. In: *Tijdschrift voor Wetenschap, Technologie & Samenleving*. 1999, jg. 7, nr. 4, p. 158; HELLEMANS (A.). *After years of decline, non-profit consultancies – science shops – are starting to reinvent themselves*. URL: <http://www.nature.com>, p. 1; SCLOVE (R.E.). ‘Putting Science to Work in Communities’. In: *The Chronicle of Higher Education*, 31 maart 1995, p. B1; ADES (T.). ‘Holland’s science shops for ‘made-to-measure’ research’. In: *Nature*, 1979, vol. 281, 18B10, p. 519; LÜRSEN (M.), MULDER (H.A.J.) en LIESHOUT (M.). ‘Kronkelpaden en Afslagen; Ontwikkelingen in en om

trachten wetenschapswinkels gelijkwaardige en ondersteunende partnerships te creëren met de maatschappelijke verenigingen. Men tracht een voortdurende uitwisseling van ideeën en kennis te bekomen tussen de samenleving en het interdisciplinair onderzoeksveld.⁶⁶

De opdrachtgevers van wetenschapswinkelprojecten zijn onder meer buurtbewoners, patiëntenverenigingen, milieuorganisaties, scholen, musea, gemeentebesturen en startende ondernemers. Een wetenschapswinkel bemiddelt tussen deze maatschappelijke groepen en de wetenschapper of de faculteit. Hiermee staat ze ook voor communicatie in twee richtingen.⁶⁷ Klantengroepen moeten voldoen aan drie criteria: 1) het moeten non-profit organisaties zijn, 2) ze moeten zelf geen onderzoek kunnen betalen en 3) op basis van de onderzoeksresultaten moeten de klantengroepen in staat zijn beleidsveranderingen te bewerkstelligen.⁶⁸

Niet op alle vragen van de bevolking wordt door een wetenschapswinkel ingegaan. Maatschappelijk nut, onderzoekbaarheid en het ontbreken van winstoogmerk staan centraal.

Onderzoek wordt verricht door studenten en pas afgestudeerden die, onder begeleiding van professoren, op deze manier ervaring kunnen opdoen met klantgericht en maatschappelijk relevant onderzoek. Wetenschapswinkelprojecten kunnen gezien worden als onderzoeksactiviteiten, dienstverleningsactiviteiten en door het interactief leerproces ook als onderwijsactiviteit.⁶⁹

3.2. Nederland, bakermat van wetenschapswinkels, en verspreiding van het concept

De Franse 'Boutiques de Droit' dateren al van 1873. Deze wetswinkels werden opgericht om een bijdrage te leveren aan het publieke goed en om individuele burgers bij te staan in hun participatie aan de samenleving. Zij stelden gratis informatie ter beschikking over sociale en juridische thema's. Wetenschapswinkels zoals we ze nu kennen verschillen van deze wetswinkels in die zin dat ze zelf ook onderzoek verrichten en dat ze geen informatie geven

Wetenschapswinkels'. In: *Gewina*, vol. 23, nr. 3, p. 207; DICKSON (D.). 'Science Shop' flourish in Europe'. In: *Science*, 1984, vol. 223, p. 1158

⁶⁶ MULDER (H.A.J.), AUF DER HEYDE (T.), GOFFER (R.) en TEODOSIU (C.). *SCIPAS Report No. 2: Success and Failure in Starting Science Shops*. Groningen, Chemiewinkel Groningen, juli 2001, p. 15

⁶⁷ Project Wetenschap en Samenleving in interactie. *Op. Cit.*, p. 3; URL: http://www.2mens.com/word/midden_43.doc, p. 8

⁶⁸ FARKAS (N.). *Bread, Cheese and Expertise: Dutch Science Shops and Democratic Institutions*. A Thesis Submitted to the Graduate Faculty of Rensselaer Polytechnic Institute, New-York, 2002, p. 5; SLOVE. *Op. Cit.*, p. B1

⁶⁹ Project Wetenschap en Samenleving in interactie. *Op. Cit.*, p. 3; URL: http://www.2mens.com/word/midden_43.doc, p. 8

aan individuen, maar aan maatschappelijke organisaties. Desondanks mogen deze Franse wetswinkels beschouwd worden als de eerste vormen van wetenschapswinkels, die het Nederlandse voorbeeld nog voorafgaan.⁷⁰

Wetenschapswinkels zoals we ze vandaag kennen, zijn een uitvloeisel van de geest van mei '68 en Nederland wordt beschouwd als het vaderland van dit fenomeen. De eerste wetenschapswinkels in Nederland zagen het levenslicht in het begin van de jaren zeventig. Kritisch academisch personeel en kritische studenten, die ideologisch gelinkt kunnen worden aan de beweging van 1968, vormden de drijvende krachten achter deze winkels. De oprichting van de eerste Nederlandse wetenschapswinkels viel samen met de start van het 'project-based' onderwijs aan de universiteiten en werd gevoed door een steeds groter wordende milieubewustzijn in de samenleving. In minder dan tien jaar werden aan alle Nederlandse universiteiten wetenschapswinkels opgericht.⁷¹ Het uitgangspunt van de winkels was: wetenschappelijke kennis en onderzoek beschikbaar stellen voor groepen in de samenleving die hiervan tot op dat moment verstoken bleven. In 1983 werden de Nederlandse wetenschapswinkels officieel erkend door de Minister van Onderwijs en Wetenschappen. Hij stelde dat de winkels structureel versterkt dienden te worden omdat het de enige instanties waren die expliciet trachten wetenschap ter beschikking te stellen van kansarme groepen. We mogen dan ook stellen dat in Nederland de winkels bij hun oorsprong vanuit democratisch perspectief noodzakelijk geacht werden.⁷² Vandaag zijn er nog zo een 33 wetenschapswinkels actief in Nederland.⁷³

Sinds haar ontwikkeling in het begin van de jaren zeventig, heeft het wetenschapswinkelconcept zich verspreid over de rest van Europa en over een aantal niet-Europese landen. Volgens Mulder, Auf der Heyde, Goffer en Teodosiu, deed deze verspreiding zich voor in twee golven, op gang gebracht door publicaties van Ades in *Nature* (1979), en Dickson in *Science* (1984).⁷⁴ Tijdens de eerste golf, in het begin van de jaren tachtig, werden een aantal wetenschapswinkels opgestart in Australië, België, Denemarken, Noord-Ierland, Frankrijk, Duistland en Oostenrijk. In een tweede golf, in het midden en op het einde van de jaren negentig, volgden Engeland, Israël, Zuid-Korea, Maleisië, Nieuw-Zeeland, Canada en Australië (opnieuw, nadat een eerste poging in de jaren tachtig mislukte). In die

⁷⁰ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 19

⁷¹ LÜRSEN, MULDER en LIESHOUT. *Op. Cit.*, p. 209

⁷² SLIEDRECHT (I.) en VAN DER AVOIRD (T.). *Cursus bemiddelingswerk*. Tilburg, Wetenschapswinkel Universiteit van Tilburg, 2001, p. 9

⁷³ LÜRSEN, MULDER en LIESHOUT. *Op. Cit.*, p. 209

⁷⁴ Het gaat hier om de volgende artikels: ADES (T.). 'Holland's science shops for 'made-to-measure' research'. In: *Nature*, 1979, vol. 281, 18B10, p. 519-520 en DICKSON (D.). 'Science Shops' Flourish in Europe'. In: *Science*, 1984, vol. 23, pp. 1158-1160.

periode begonnen Nederlandse wetenschapswinkels hun concept ook actief te exporteren naar Tsjecho-Slowakije en Roemenië. Gelijkaardige bewegingen (die niet de term ‘wetenschapswinkel’ opgeplakt kregen) ontstonden in de Verenigde Staten (jaren zeventig), Engeland (jaren tachtig) en Zuid-Afrika (1995).⁷⁵ Hoewel Nederlandse wetenschapswinkels aanvankelijk als hét na te volgen voorbeeld voor andere landen fungeerden, hebben zich geleidelijk aan verschillende ‘modus operandi’ ontwikkeld.⁷⁶

3.3. Wetenschapswinkels - modellen

Tabel a: Theoretical clustering of science shops (Mulder, 2001)

HOST	University Based			Mixed		Non-university based	
MODEL:	Dutch Model		US Model	(University-based and independent)			
LOCALE:	Central Office	Faculty Office	CBR centres	CURA (Community-University Research Alliance)	NGO as incubator	NGO (Univ. related)	NGO (Non-univ. related)
COUNTRIES:	Netherlands Denmark Germany Austria UK (Norway) USA/Canada Australia South-Korea Malaysia	Netherlands Denmark Romania South-Africa USA/Canada	USA Denmark (Canada)	Canada	Israel	(Germany) (Austria) USA	Germany Austria USA
MODE:	Mediation <i>Some:</i> Internships	Research Mediation	Participatory action research (PAR)	Participatory Research	Mediation	Mediation Research <i>Some:</i> Participatory	Research <i>Some:</i> Participatory

HOST = placement of science shop; MODEL = European/Dutch of US/Canadian concept; LOCALE = organisational unit of science shops; COUNTRIES = countries covered in report; MODE = methodology employed by science shops.

Het categoriseren van verschillende types van wetenschapswinkels (zoals in Tabel a) kan gebeuren op verschillende manieren. De wijze waarop Henk Mulder⁷⁷ dat doet is gebaseerd op de analyse van de organisatorische inbedding en de institutionele en administratieve relaties met verschillende wetenschapswinkels. Gaat men zich op andere indicatoren baseren, dan kan dat tot een andere categorisatie leiden. Dick Sclove⁷⁸ bijvoorbeeld baseert zich op de mate waarin wetenschapswinkels in theorie en in de praktijk bereid zijn zich te engageren tot participatieve methoden. Voor een meer gedetailleerde categorisatie wordt

⁷⁵ GNAIGER (A.) en MARTIN (E.). *Scipas Report No. 1: Science Shops Operational Options*. Innsbruck, FBI en Belfast, Science Shop Queen’s University, juli 2001, p. 8

⁷⁶ LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 161

⁷⁷ Henk Mulder is coördinator van de chemiewinkel Groningen

⁷⁸ Dick Sclove is de stichter van het Loka Instituut, USA

verder onderzoek vereist. In het kader van deze thesis, volgen wij de manier waarop Mulder verschillende types van wetenschapswinkels onderscheidt.

Mulder maakt een onderscheid tussen twee modellen: wetenschapswinkels verbonden aan universiteiten en wetenschapswinkels die niet verbonden zijn aan universiteiten. Naast deze twee modellen, onderscheidt hij nog een derde model, dat de voordelen van deze twee modellen tracht te combineren.

3.3.1. Wetenschapswinkels verbonden aan universiteiten

In Nederland kan er wat betreft wetenschapswinkels, verbonden aan universiteiten onderscheid gemaakt tussen centrale en decentrale wetenschapswinkels. Het grootste verschil tussen centrale en decentrale winkels heeft meer te maken met de manier waarop de winkels door de universiteit ondersteund worden dan met de manier waarop ze opereren. Beide soorten wetenschapswinkels bemiddelen tussen wetenschappers en klantengroepen, maar de centrale winkels maken deel uit van de centrale administratie van de universiteit. Voor subsidies zijn zij afhankelijk van deze centrale administratie. Decentrale wetenschapswinkels worden gehuisvest binnen academische departementen en zijn voor subsidies ook meer van deze departementen afhankelijk. Toch zijn er nog een aantal significante verschillen tussen beide types van winkels. Centrale wetenschapswinkels bemiddelen projecten binnen verschillende disciplines, daar waar decentrale winkels voornamelijk projecten bemiddelen binnen één academisch veld. Werknemers van centrale wetenschapswinkels zijn universitaire die kennis hebben van verschillende academische velden. Werknemers van decentrale wetenschapswinkels daarentegen zijn eerder specialisten die veel afweten van één specifieke wetenschappelijke discipline.⁷⁹

'Community-based Research' is onderzoek dat uitgevoerd wordt door, met of voor samenlevingen. In de Verenigde Staten bestaan om en bij de 50 Community Research Centres (CRC's), verspreid over heel de VS, die elk jaar tussen de 400 en de 1200 onderzoeksprojecten uitvoeren. Ongeveer 75% van deze CRC's zijn verbonden aan universiteiten, de andere zijn onafhankelijke non-profit organisaties.⁸⁰ Deze centra verschillen het sterkst van het Nederlandse model in die zin dat de participatie vanuit de samenleving aan het onderzoeksproces en aan de beleidsvorming er groter is.⁸¹ De CRC's verrichten 'Participatory Action Research', wat betekent dat groepen uit de samenleving als volwaardige partners betrokken worden bij het onderzoek. In vele gevallen nemen zij zelf

⁷⁹ FARKAS. *Op. Cit.*, p. 163-164

⁸⁰ GNAIGER en MARTIN. *Op. Cit.*, p. 53

⁸¹ *Ibidem*, p. 41

delen van het onderzoek voor hun rekening (vb. door interviews te doen of enquêtes af te nemen). Voor het opstellen van dergelijke interviews of enquêtes kunnen deze groepen uit de samenleving beroep doen op instructies van de CRC's. Op deze manier helpen de CRC's deze groepen bij het begrijpen en zelf aanpakken van de problemen waarmee ze geconfronteerd worden.⁸² Wetenschapswinkels die het Nederlandse model volgen, hebben wel een adviesraad, maar het aantal leden uit de samenleving dat daarin zetelt is doorheen de jaren steeds kleiner geworden. Momenteel representeert ongeveer één derde van zo een adviesraad de samenleving.⁸³

Wetenschapswinkels, verbonden aan universiteiten, worden gefinancierd door die academische instellingen, ze passen er binnen de gevestigde filosofie van onderzoek, hebben een plaats binnen de universitaire curricula en zijn vooral gefocust op bemiddelingstaken.

Uit onderzoek blijkt dat wetenschapswinkels die verbonden zijn aan academische instellingen over het algemeen langer bestaan dan de winkels die niet verbonden zijn aan dergelijke instellingen. Verbonden zijn aan universiteiten brengt immers een aantal belangrijke voordelen met zich mee. Zo worden bijvoorbeeld de werkingskosten, zoals de kosten van infrastructuur en salarissen, tot op zeker hoogte gedekt door de universiteiten (bijdragen variëren van 30% tot 100%). Door deel uit te maken van een gevestigd systeem (wat een universiteit toch is), kunnen de winkels meegenieten van de reputatie en de connecties van de universiteit waaraan ze verbonden zijn. Deze winkels kunnen ook gemakkelijk beroep doen op het reservoir aan kennis van studenten en onderzoekers. Er bestaan verschillende manieren om studenten te betrekken bij het werk van een wetenschapswinkel. Een wetenschapswinkelproject kan deel uitmaken van een bepaalde, reeds bestaande cursus of van een cursus die speciaal opgestart werd voor een dergelijk project. Meestal worden studenten betrokken bij wetenschapswinkelprojecten doordat ze een onderwerp van de wetenschapswinkellijst toegewezen krijgen of zelf kiezen en waarrond ze dan hun thesis schrijven. Occasioneel wordt aan studenten de kans geboden om een (onderzoeks)stage te lopen bij een cliëntorganisaties.⁸⁴

3.3.2. Wetenschapswinkels niet verbonden aan universiteiten

Ook deze categorie kan verder onderverdeeld worden. Zo kunnen NGO's (Non Gouvernementele Organisaties) met universitaire relaties, NGO's zonder universitaire

⁸² GNAIGER en MARTIN, *Op. Cit.*, p. 55

⁸³ *Ibidem*, p. 41

⁸⁴ *Ibidem*, p. 42

relaties en NGO's die functioneren als incubator voor pas onluikende wetenschapswinkels onderscheiden worden.

Wetenschapswinkels van het NGO type geven als één van de voordelen aan dat ze niet beperkt worden door de focus van een universiteit op meer fundamentele, wetenschappelijke kwesties, maar dat ze vrij zijn te werken aan een ruimer scala van sociale problemen. Zij bevinden zich tevens in een gemakkelijker positie om alternatieve methoden te gebruiken en interdisciplinair onderzoek te verrichten. Wetenschapswinkels die niet verbonden zijn aan universiteiten lijken ook nauwere banden te hebben met gelijkaardige organisaties binnen de regio. Daartegenover staat wel dat deze onafhankelijke organisaties moeten concurreren met andere, gelijkaardige organisaties voor subsidietoelagen. In Oostenrijk bijvoorbeeld zijn er maar een beperkt aantal toelagen beschikbaar, met budgetten die nog steeds dalen, hoewel vele organisaties er aanvragen voor indienen. Dit maakt dat het personeel vaak een groot deel van hun tijd (tot 1/3) spenderen aan het verzamelen van toelagen en het zoeken van sponsors. Dit is een situatie waar ook wetenschapswinkels van het Nederlandse model mee te maken krijgen. Slechts een gedeelte van hun toelage wordt immers geleverd door de host instelling. Voor de overige, essentiële financiële middelen moeten zij extra toelagen verzamelen. Wat ervoor zorgt dat het wetenschapswinkelpersoneel erin slaagt deze economische beperkingen te overwinnen, is hun idealistische instelling en hun geloof in de waarde van het werk dat uitgevoerd wordt door wetenschapswinkels.

Wetenschapswinkels, niet verbonden aan een universiteit, hebben wel contact met lokale universiteiten en hun onderzoekers, maar niet op regelmatige basis. Zij beschikken zelf al over een reservoir aan onderzoekers waarop ze een beroep kunnen doen. Het personeel zorgt voor de contacten met andere onderzoeksfaciliteiten, klantengroepen, autoriteiten, sponsors en liefdadigheidsinstellingen. Hierdoor komen zij gemakkelijk aan nieuwe onderwerpen die later kunnen uitgroeien tot grote onderzoeksprojecten. Ook wetenschapswinkels van het Nederlandse model beschikken over deze vaardigheid, zij het in minder duidelijke mate. Wetenschapswinkels kunnen ook functioneren als incubator van sociale en milieukwesties, maar bepaalde maatschappelijke groepen kunnen minder snel geneigd zijn contact op te nemen met wetenschapswinkels die verbonden zijn aan universiteiten, omdat ze vaak niet zeker zijn of universiteiten hun bekommernissen naar waarde schatten.

Over het algemeen werken wetenschapswinkels van het NGO type niet met studenten, hoewel ze af en toe studenten engageren in praktische training in wetenschapswinkels, zij het dan op vrijwillige basis. Zo heeft het FBI Instituut (= wetenschapswinkel van Innsbruck)

een student, die van plan was een wetenschapswinkel op te richten in Zuid-Tirol, deze kans geboden.⁸⁵

3.3.3. Waar vinden we deze verschillende modellen?

In Tabel a zien we al dat in de meeste landen beide modellen van wetenschapswinkels voorkomen. In Nederland en de USA merken we een voorkeur voor het eerste model, namelijk het model waarin wetenschapswinkels verbonden zijn aan universiteiten. In Oostenrijk zijn twee wetenschapswinkels verbonden aan een universiteit en twee winkels zijn van het NGO type. In Duitsland zijn de meeste winkels van het NGO type. In Groot-Brittannië zijn de meeste wetenschapswinkels verbonden aan universiteiten en worden ze er door ondersteund, maar toch zijn vele van hun middelen afkomstig van externe bronnen.

Speciale vormen van wetenschapswinkels bestaan in Canada en Israël. In Canada werden CURA's (Community University Research Alliances) opgericht. Dit zijn coöperatieve structuren die door de samenleving en de universiteiten samen bestuurd worden. Zij worden via één van de nationale onderzoeksraden (de Social Sciences and Humanities Research Council of kortweg SSHRC) gesubsidieerd door de Canadese regering om onderzoek te doen rond thema's van wederzijdse interesse. In Israël fungeert het Haim Zippori Centrum, een NGO, als incubator om de levensvatbaarheid van wetenschapswinkelprojecten in Israël te demonstreren. Daarna moet een andere host instelling het van het Haim Zippori Centrum overnemen en activiteiten ontwikkelen.⁸⁶

Waarom er in een bepaald land voor een bepaald model van wetenschapswinkels gekozen wordt, kan verschillende redenen hebben. De politieke en sociaal-economische situatie in het algemeen kan al een impact hebben, evenals het bestaan van eventuele andere instellingen die al met dergelijke vormen van werk bezig zijn. De mogelijkheden die geboden worden door universiteiten en of een universiteit reeds bezig is met dergelijke activiteiten kan ook van doorslaggevende aard zijn. Sommige subsidieagentschappen leggen de beperking op, enkel voorstellen te aanvaarden van wetenschapswinkels van het NGO type, opnieuw een criterium waarvan een beslissing kan afhangen. Tenslotte kunnen ook specifieke persoonlijke relaties van vertegenwoordigers (die een wetenschapswinkel willen oprichten) van invloed zijn op het model dat tot stand gebracht wordt.⁸⁷

3.4. Hoe gaan wetenschapswinkels te werk?

⁸⁵ GNAIGER en MARTIN. *Op. Cit.*, p. 43

⁸⁶ *Ibidem*, p. 43

⁸⁷ GNAIGER en MARTIN. *Op. Cit.*, p. 43 - 44

Het wetenschapswinkelpersoneel ontvangt een aanvraag van een klantengroep en vervolgens tracht het personeel, samen met de klantengroep het probleem in kaart te brengen.

Het personeel formuleert een daaraan verwante (wetenschappelijke) onderzoeksvraag.

Al naargelang de vraag kan het veel of weinig tijd in beslag nemen om tot antwoorden te komen. In sommige gevallen volstaat het om reeds bestaande kennis te combineren en aan te passen. Voor andere onderzoeksvragen is het nodig om nieuw onderzoek uit te voeren. Een student of een onderzoeker (die superviseert) wordt gevraagd om de vraag te beantwoorden of een onderzoeksproject te ontwerpen en uit te voeren (bijvoorbeeld in de vorm van een thesis). De laatste jaren valt het meer en meer op dat personeelsleden (vb. bemiddelaars) zelf vragen gaan beantwoorden of onderzoeksprojecten gaan ontwerpen en uitvoeren. Er wordt onderhandeld over een onderzoeksovereenkomst en in sommige gevallen wordt een contract opgesteld.

Tijdens het onderzoeksproces onderhoudt het personeel van de wetenschapswinkel communicatie met de klantengroep om ervoor te zorgen dat de focus gericht blijft op de originele aanvraag van de klantengroep en om aanpassingen te maken waar nodig. Afhankelijk van de duur van het project, kunnen er één of twee ontmoetingen plaatsvinden tussen het wetenschapswinkelpersoneel, de klantengroep en de onderzoeker.

Na de voltooiing van het project, zorgt het wetenschapswinkelpersoneel ervoor dat de cliënten de bevindingen in handen krijgen en begrijpen en ze staan de cliënten bij, bij de praktische presentatie en publicatie van de resultaten.

Het personeel kan de klantengroepen ook helpen bij de implementatie van de resultaten en bij het formuleren van follow-up activiteiten.

Na de voltooiing van het project, gaat het personeel over tot evaluatie. Op die manier tracht men van de cliënten feedback te genereren en zo informatie over de impact van hun eigen werk te verkrijgen (bijvoorbeeld informatie over de toepasbaarheid van de resultaten, of en in welke mate het probleem opgelost werd, en of verbetering bereikt werd op basis van de resultaten van het project.)

De wetenschapswinkel kan een inventaris maken van follow-up onderzoek of onderzoekstopics.⁸⁸

⁸⁸ GNAIGER en MARTIN. *Op. Cit.*, p. 44

3.5. Voordelen van wetenschapswinkels

3.5.1. Voor de samenleving

Wetenschapswinkels leveren onafhankelijke ondersteuning, in de vorm van wetenschappelijk onderzoek, als antwoord op bekommernissen uit de samenleving. Die groepen die het meest genieten van de diensten die door wetenschapswinkels aangeboden worden, zijn onder andere buurtbewoners, patiëntenverenigingen, milieuorganisaties, scholen, musea, vrijwilligersorganisaties, religieuze groepen, gemeentebesturen, startende ondernemers, enz. De criteria waaraan de klantengroepen moeten voldoen, werden bij het ontstaan van de wetenschapswinkelbeweging in Nederland geformuleerd door de wetenschapswinkel van Amsterdam. Deze criteria luiden als volgt:

- De klantengroepen moeten geen of onvoldoende toegang hebben tot academische onderzoeksinstellingen.
- Ze moeten onvoldoende financiële middelen hebben om een volledig onderzoek te betalen.
- Ze mogen geen puur commerciële doelstellingen hebben.
- Ze moeten de wetenschappelijke onderzoeksresultaten nodig hebben om de eigen doelstellingen, hun eigen situatie of bepaalde leefomstandigheden te verbeteren.

Door veranderende behoeften in de samenleving en door de ontwikkeling van wetenschapswinkels hebben een aantal van de hierboven vernoemde criteria aan belang verloren. Uit de studie, beschreven in *Scipas Rapport nr. 1: Science Shops, operational options*, wordt door wetenschapswinkels, verbonden aan universiteiten, het vaakst gezegd dat de aanvragen van klantengroepen moeten aansluiten bij de vakken die gegeven worden binnen de universiteiten, bij wetenschappelijke kwesties of bij de expertise van het wetenschapswinkelpersoneel. Meestal werden door wetenschapswinkels, verbonden aan universiteiten, geen aanvragen aanvaard van bedrijven en deze winkels waren vooral geïnteresseerd in de sociale relevantie en de sociale voordelen van de resultaten van de onderzoeken. De criteria die door de wetenschapswinkels van het NGO model het meest aangehaald werden zijn: de bruikbaarheid van de resultaten voor de samenleving en het belang voor de samenleving.⁸⁹

Over het algemeen versterken wetenschapswinkels de positie van de sociale groepen die gebruik maken van de diensten van de winkels. Deze groepen zijn vaak ondervertegenwoordigd en/of benadeeld op heel wat manieren. Daardoor lopen zij het risico heel wat voordelen te mislopen van wetenschappelijk onderzoek en van sociaal-politieke

⁸⁹ GNAIGER en MARTIN. *Op. Cit.*, p. 45

ontwikkelingen in het algemeen. Deze groepen hebben het vooral moeilijk met het formuleren van hun sociale noden in wetenschappelijke termen. Wetenschapswinkels helpen hen bij het vertalen van hun problemen in wetenschappelijke onderzoeksvragen. Aan de staart van het onderzoeksproces helpen de winkels eveneens bij het vertalen van de resultaten in een taal die door het grote publiek begrepen kan worden. Deze resultaten stellen de sociale groepen in staat om effectiever te participeren aan het democratisch debat en maken van de leden van de burgerlijke samenleving goed geïnformeerde burgers. Daarnaast vergroten wetenschapswinkels de publieke kennis over wetenschap door maatschappelijke groepen rechtstreeks te confronteren met de mogelijkheden en beperkingen van wetenschap.⁹⁰

3.5.2. Voor de universiteit

Wetenschapswinkels bieden ook aan de universiteiten zelf heel wat voordelen. In de eerste plaats aan de studenten die toch een groot deel van het onderzoekswerk op zich nemen. Door wetenschapswinkelprojecten uit te voeren doen zij op een unieke manier praktische ervaring op met 'community based research'. Studenten krijgen de kans om binnen hun curriculum te werken aan wetenschapswinkelprojecten, dit onder voortdurend toezicht van wetenschapswinkelpersoneel. De voordelen voor studenten zijn:

- Studenten kunnen hun academische kennis toepassen op levensechte situaties.
- Ze ontwikkelen zowel praktische sleutelvaardigheden als academische competentie.
- Studenten zullen hun persoonlijke vaardigheden en strategieën voor levenslang leren ontwikkelen via positieve actie in hun directe omgeving.
- Ze verwerven vertrouwen en zelfvertrouwen.
- Nieuwe carrièremogelijkheden en alternatieve carrièrepaden worden gecreëerd.
- Studenten krijgen de mogelijkheid om contacten te leggen en verwerven relevante ervaring die naar de toekomst toe heel belangrijk zullen zijn.
- Samenwerking met externe contacten (buiten de universiteit dus) biedt nieuwe en interessante perspectieven bij het projectwerk.⁹¹

Ook aan het wetenschapswinkelpersoneel bieden wetenschapswinkels heel wat voordelen:

- Via wetenschapswinkels worden wetenschappers in contact gebracht met nieuwe kwesties. De winkels formuleren en vertalen de behoeften uit de samenleving naar wetenschappelijke onderzoeksvragen.

⁹⁰ Ibidem, p. 46

⁹¹ GNAIGER en MARTIN. *Op. Cit.*, p. 44

- Onderzoekers kunnen leren van veranderingen in de samenleving. Academische curricula en wetenschappelijk onderzoek nemen nieuwe sociaal relevante thema's op zich en dit op een multidisciplinaire manier.
- Doordat wetenschapswinkelonderwerpen opgaan in de universitaire activiteiten, beïnvloeden wetenschapswinkels zowel het onderzoek als het onderwijs.

Tenslotte leveren wetenschapswinkels ook aan de universiteit in zijn geheel een aantal voordelen:

- Samenwerken met wetenschapswinkels biedt voordelen aan de universiteiten doordat er bruggen geslagen worden naar de samenleving. Hierdoor wordt het sociaal innovatief onderzoek en onderwijs verbeterd.
- De universiteiten nemen de verantwoordelijkheid voor toekomstige ontwikkelingen in de samenleving, door onderzoek voor sociale groepen te leveren. Dit type werk heeft ook een gunstige invloed op de reputatie van de universiteiten en biedt nieuwe kansen voor subsidies.⁹²

3.5.3. Voor politieke autoriteiten

Vandaag de dag wordt er politieke druk uitgeoefend op universiteiten (en dan meer bepaald op het wetenschappelijk onderzoek aan de universiteiten) en op het onderwijs in het algemeen. Meer en meer wordt van het wetenschappelijk onderzoek en van het onderwijs verwacht dat een zekere praktische relevantie aan de dag gelegd wordt, naar de samenleving toe. Wetenschapswinkels zijn hier een uitstekend middel voor. Via deze winkels wordt de traditionele politieke top down aanpak aangevuld door bottom up initiatieven. Dankzij een dergelijke aanpak kunnen minderheidsgroepen deel uitmaken van het mainstream politieke beleidsproces.⁹³

⁹² Ibidem, p. 45

⁹³ GNAIGER en MARTIN. *Op. Cit.*, p. 46

4. Wetenschapswinkelontwikkelingen binnen en buiten de Europese Unie

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de wetenschapswinkelontwikkelingen binnen en buiten de Europese Unie. Er zal nagegaan worden waarom in sommige landen het initiatief lukte, terwijl het elders mislukte. Vervolgens zullen hieruit algemene conclusies getrokken worden. Aan de hand van deze kennis zullen tenslotte aanbevelingen gedaan worden voor de ontwikkeling van het huidige wetenschapswinkelinitiatief in Vlaanderen, rekening houdend met de plaatselijke sociaal-politieke, culturele, economische en wetenschappelijke situatie.

Meer concreet wordt in dit hoofdstuk een samenvatting gegeven van wetenschapswinkelontwikkelingen in een aantal landen uit Europa, Noord-Amerika, Azië, Australië en Afrika. Van elk land zal nagegaan worden waarom het wetenschapswinkelinitiatief er al dan niet succesvol is (geweest). Het gaat hier om de landen waarnaar door het SCIPAS project⁹⁴ onderzoek werd uitgevoerd. In *Scipas Report No. 2: Success and Failure in Starting Science Shops* vinden we hiervan een uitgebreid verslag terug. Voor een gedetailleerde beschrijving van elke case, verwijzen we dan ook naar dit rapport.

4.1. Het model van Stewart en Kahn

Bij het analyseren van de cases, wordt (zoals in het Scipas Rapport) beroep gedaan op het model van Stewart en Kahn dat 1985 beschreven werd.

Het succes of het falen van een wetenschapswinkel wordt, volgens dit model, verklaard aan de hand van een aantal essentiële factoren: cliënten (de sociale vraag naar wetenschappelijk onderzoek), wetenschappers (aanbod aan onderzoekscapaciteit), hosts (instellingen die structurele ondersteuning geven aan wetenschapswinkels) en personeel (individuen die de filosofie van een wetenschapswinkel in de praktijk omzetten). Ook aan beleggers en beleidsmakers wordt in dit model een belangrijke plaats toegekend. Investerings en reguleringen kunnen immers in sterke mate de ontwikkelingen van wetenschapswinkels beïnvloeden. De vier essentiële factoren, zoals hierboven beschreven, opereren steeds

⁹⁴ SCIPAS (Study and Conference on Improving Public Access to Science through science shops) is een project dat startte in maart 2000 en dat ook financieel ondersteund wordt door het STRATA programma van de Europese Commissie. Doel van dit project is onderzoeken hoe internationale wetenschapswinkelnetwerken het best opgezet kunnen worden. SCIPAS heeft zeven studies uitgevoerd (wat resulteerde in zeven rapporten) en één conferentie georganiseerd over wetenschapswinkels in Leuven.

binnen specifieke sociaal-politieke, culturele en wetenschappelijke contexten die verschillen van land tot land. Vanzelfsprekend worden ook deze overwegingen in het model opgenomen.

Na de samenvattingen van de verschillende cases zullen een aantal conclusies getrokken worden en een aantal aanbevelingen (voor de situatie in Vlaanderen) gedaan worden. Hierbij zal er dan specifiek ingegaan worden op de verschillende elementen van het model van Stewart en Kahn.

4.2. Landenstudie

4.2.1. Wetenschapswinkelontwikkelingen binnen de Europese Unie

4.2.1.1. Nederland

Nederland is in het buitenland niet alleen bekend vanwege haring, Edammer kaas, tulpen en klompen. Ook wetenschapswinkels vormen een uithangbord van de Lage Landen. In de jaren zeventig schoten vrijwilligersprojecten van studenten en ex-studenten als paddestoelen uit de grond. Via wetenschapswinkels wilden zij hun kennis ter beschikking stellen van maatschappelijke groepen die zelf geen toegang hadden tot de bronnen ervan, namelijk de universiteiten.⁹⁵ De Nederlandse wetenschapswinkels werden opgestart door vrijwilligers, meer bepaald door kritisch academisch personeel en kritische studenten.⁹⁶ Zij waren de mening toegedaan dat aangaande het wetenschapsbeleid, de dominantie van de overheid en de industrie doorbroken moest worden⁹⁷ en pleitten voor een grotere toegankelijkheid van wetenschappelijke kennis.⁹⁸ Tegen het begin van de jaren tachtig beschikte elke Nederlandse universiteit over één of meerdere wetenschapswinkels. Deze waren ondertussen uitgegroeid tot gevestigde departementen aan de universiteit, met betaald personeel. Belangrijk in deze ontwikkeling is een memorandum van 1983 van de toenmalige Minister van Onderwijs die stelde dat universiteiten de wetenschapswinkels moesten voorzien van 2 tot 5 fulltime jobs.⁹⁹ Bijna elke wetenschapswinkel in Nederland is verbonden aan een universiteit. De enige winkel, in Zeeland, die niet verbonden was aan een universiteit moest al snel de boeken sluiten wegens een gebrek aan onderzoekscapaciteit.¹⁰⁰

Tijdens de opstartfase in de jaren zeventig, was er voldoende vraag (bijvoorbeeld van actieve, niet-professionele milieuorganisaties) en aanbod (van geëngageerde studenten en

⁹⁵ WACHELDER (J.). 'Wetenschapswinkels in 1996 – overlevingsstrategieën tegen de tijdsgeest.' In: *Zeno*, 1996, vol. 3, p. 4

⁹⁶ LÜRSEN, MULDER en LIESHOUT. *Op. Cit.* p. 207

⁹⁷ ADES. *Op. Cit.*, p. 519

⁹⁸ LÜRSEN, MULDER en LIESHOUT. *Op. Cit.*, p. 207

⁹⁹ SLIEDRECHT en VAN DER AVOIRD. *Op. Cit.*, p. 10

¹⁰⁰ FARKAS. *Op. Cit.*, p. 80

academisch personeel). Onder andere vakbonden en milieuorganisaties vonden dankzij wetenschapswinkels hun weg naar de universiteit.¹⁰¹ De aanvankelijk vrij losse band tussen wetenschapswinkels en universiteiten werd geleidelijk aan hechter. Wetenschapswinkels gingen steeds pragmatischer te werk. De ideologische motivaties maakten plaats voor een professionalisering van de bemiddelingsactiviteiten. Er werd steeds korter op de bal gespeeld van actuele (onderzoeks)thema's.¹⁰²

In vergelijking met de jaren tachtig, werden de Nederlandse universiteiten in de jaren negentig voor een aantal nieuwe uitdagingen geplaatst. De winkels werden geconfronteerd met bezuinigingen en met een veranderde financieringsstructuur binnen het hoger onderwijs. Maar niet alleen de financiële kaders veranderden. Ook de maatschappelijke context wijzigde ten opzichte van de context in de opstartfase. Maatschappelijke dienstverlening wilden universitaire bestuurders vertaald zien in klinkende munt, bijvoorbeeld in de vorm van contractonderwijs of –onderzoek en democratie aan de universiteiten werd afgeschaft. Tenslotte was ook het studieklimaat onderhevig aan wijzigingen. Studenten met een prestatiebeurs hadden nog slechts een beperkte studietijd ter beschikking, waardoor minder studenten tijd konden vrijmaken voor wetenschapswinkelprojecten. Daarnaast nam ook de publicatiedruk op docenten toe, wat het voor hen moeilijker maakte om iets te doen voor een wetenschapswinkel.¹⁰³ Onder de druk van de gewijzigde omstandigheden, hebben een aantal wetenschapswinkels de boeken moeten sluiten.

Artikels over Nederlandse wetenschapswinkels die in de jaren zeventig en tachtig gepubliceerd werden in een aantal tijdschriften, hebben geleid tot een eerste golf van interesse voor dit concept in het buitenland. Gelijkaardig hieraan, heeft het internet in de jaren negentig een tweede golf van (hernieuwde) interesse op gang gebracht.¹⁰⁴

4.2.1.2. Frankrijk

Voor de oorsprong van wetenschapswinkels (Boutiques de Science) in Frankrijk moeten we teruggaan naar de jaren tachtig. Tussen 1981 en 1986 ontstonden er zestien wetenschapswinkels¹⁰⁵ die georganiseerd werden binnen een Nationale Federatie (de FNBSA). Deze werd in de zomer van 1982 opgericht.¹⁰⁶ Vandaag de dag blijven nog slechts

¹⁰¹ LÜRSEN, MULDER en LIESHOUT. *Op. Cit.*, p. 207

¹⁰² WACHELDER. *Op. Cit.*, p. 4

¹⁰³ *Ibidem*, p. 5

¹⁰⁴ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 7

¹⁰⁵ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 26

¹⁰⁶ STEWART (J.). 'Science Shops in France: A personal view'. In: *Science as Culture*, Londen, Free Association Books, 1988, p. 53; MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 27

twee winkels over.¹⁰⁷ De Boutiques de Science zijn ontstaan uit projectgroepen van kritische wetenschappers die gehoord hadden van de Nederlandse wetenschapswinkels.¹⁰⁸ Studenten werden nooit bij het concept betrokken.¹⁰⁹

1984 was een topjaar voor de Franse wetenschapswinkelbeweging, maar al een jaar later keerde het tij. Een aantal winkels moesten de deuren sluiten en de meeste andere winkels verkeerden in een precaire staat. Het aantal en de kwaliteit van de cases was op dat ogenblik ook al sterk afgenomen.¹¹⁰ De meest voor de hand liggende verklaring voor de teloorgang van deze Boutiques de Science was het gebrek aan overheidssteun vanaf 1984-1985. De beperkte subsidies, verkregen door de FNBSA, moesten vanaf dan over meer winkels verspreid worden. Dit heeft geleid tot de verdwijning of marginalisering van de meeste winkels.¹¹¹

Wetenschappers, werkzaam in nationale onderzoekslaboratoria (zoals het CNRS) mochten een aantal werkuren spenderen aan wetenschapswinkelvragen (hiermee werd voorzien in een aanbod aan onderzoekscapaciteit) en universiteiten stelden kantoren ter beschikking, zonder actief wetenschapswinkels te steunen.¹¹² Over het algemeen waren Franse wetenschappers wel bereid vragen van wetenschapswinkels te behandelen,¹¹³ maar zij waren meestal niet bereid hun eigen domein van expertise te overschrijden.¹¹⁴

Coördinerende en administratieve taken van wetenschapswinkelpersoneel werden niet beloond.¹¹⁵ Doordat de budgetten voor wetenschapswinkels zo sterk afnamen, werd het personeel tot een combinatie van verscheidene taken gedwongen. Zo moesten zij afwisselend tijd vrijmaken voor pilootprojecten (op basis waarvan zij andere actoren moesten overtuigen van de waarde van de winkels) en voor het verzamelen van budgetten (om het voortbestaan van de winkels te verzekeren).¹¹⁶

50% van de vragen voor de Boutiques de Science waren afkomstig van individuen in plaats van collectiviteiten. De 'Boutiques de Science' waren ook niet georganiseerd rond grote sociale thema's (zoals bijvoorbeeld milieuproblematiek) in tegenstelling tot de

¹⁰⁷ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 26

¹⁰⁸ STEWART (J.). *Op. Cit.*, 52-56

¹⁰⁹ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 29

¹¹⁰ STEWART. *Op. Cit.*, p. 58

¹¹¹ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 28; STEWART. *Op. Cit.*, p. 58-59

¹¹² MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 7

¹¹³ STEWART. *Op. Cit.*, p. 59; MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 29

¹¹⁴ STEWART. *Op. Cit.*, p. 59

¹¹⁵ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 7

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 30

wetenschapswinkels in Nederland.¹¹⁷ Dit heeft de verbrokkeling in de samenleving vergroot en heeft geleid tot slechts een geringe maatschappelijke of wetenschappelijke impact. Een dergelijk systeem had (en heeft) geen kans op overleven.¹¹⁸ De verwachtingen van cliënten in wetenschap waren onrealistisch. De meeste cliënten wensten concrete wetenschappelijke antwoorden op hun vragen en dit binnen een korte termijn. Ze waren niet op de hoogte van de beperkingen van de wetenschap. Wanneer zij geen pasklare antwoorden kregen op hun vragen, verloren zij hun interesse.¹¹⁹ De Franse wetenschapswinkels onderhielden bovendien geen regelmatig contact met hun meer ervaren, Nederlandse collega's.¹²⁰

Het lijkt alsof de Franse wetenschapswinkels nooit de tijd hebben gehad om zichzelf te bewijzen. Op een aantal elementen die konden bijdragen tot succes hebben zij geen beroep gedaan. Zo hebben zij nooit gewerkt met studenten om onderzoek te verrichten, universiteiten hebben de Boutiques de Science nooit actief gesteund en in plaats van hun inspanningen te verspillen aan individuele aanvragen, hadden de wetenschapswinkels zich beter geconcentreerd op maatschappelijke groepen als cliënteel. Hierdoor zou het gemakkelijker zijn geweest om via pilootprojecten de waarde van wetenschapswinkels aan te tonen en hierdoor zouden de winkels meer tijd gehad hebben om banden te leggen naar de maatschappelijke organisaties voor wat betreft onderzoekswesties.

4.2.1.3. Duitsland en Oostenrijk

In Duitsland en Oostenrijk startten kritische wetenschappers met wetenschapswinkels (Wissenschaftsläden), zowel van het Nederlandse model (dus verbonden aan universiteiten) als van het NGO model.¹²¹ In 1979-1980 verschenen in het tijdschrift 'Wechselwirkung' twee artikels die voor het eerst het concept 'wetenschapswinkel' in Duitsland ter sprake brachten.¹²² De eerste Duitse wetenschapswinkel startte, naar Amsterdams voorbeeld, in mei 1981. In 1983 was het aantal wetenschapswinkels in Duitsland al opgelopen tot elf en voor 1985 wordt van een aantal tussen de vijftien en vijfentwintig winkels gesproken.¹²³ Vandaag zijn nog acht winkels actief in Duitsland:¹²⁴ de grootste wetenschapswinkel, verbonden aan een universiteit, is Kubus in Berlijn en de grootste wetenschapswinkel van

¹¹⁷ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 28

¹¹⁸ LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 162

¹¹⁹ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 29

¹²⁰ *Ibidem*, p. 7

¹²¹ STEINHAUS (N.). *Wissenschaft und Öffentlichkeit – Dialog jenseits von Expertensprachen – Das Konzept der Wissenschaftsläden*. Bonn, Wissenschaftsläden Bonn, 1999, p. 3

¹²² MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.* p. 31; STEINHAUS. *Op. Cit.*, p. 2

¹²³ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 31; STEINHAUS. *Op. Cit.*, p. 3

¹²⁴ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.* p. 8

het NGO model is Wila Bonn.¹²⁵ Deze beschikt over een betaalde staf van 30 personen en slaagt erin het hoofd boven water te houden door haar ondersteunende jobactiviteiten.¹²⁶ De Duitse wetenschapswinkels, verbonden aan universiteiten, volgden in sterke mate het Nederlandse model, met die uitzondering dat het in Duitsland veel moeilijker was om de universiteiten te overtuigen van de wetenschappelijke standing van wetenschapswinkels. Over het algemeen waren wetenschapswinkels van ondergeschikt belang voor de Duitse universiteiten.¹²⁷ De Duitse wetenschapswinkels (beide modellen) waren aangewezen op vrijwilligers, maar werden voortdurend geconfronteerd met budgettaire problemen en personeelwissels.¹²⁸ De ontwikkelingen in Oostenrijk startten vijf jaar later dan in Duitsland, maar verliepen verder min of meer parallel.¹²⁹ Vandaag de dag zijn er nog 4 winkels actief in Oostenrijk.¹³⁰

4.2.1.4. België

In het voorjaar van 1979 werden, door een aantal vrijwilligers, wetenschapswinkels opgericht aan de universiteiten van Leuven en Gent. De Gentse winkel moest al vrij snel de boeken sluiten, wegens een gebrek aan vrijwilligers. De Leuvense winkel daarentegen heeft 7 jaar bestaan.¹³¹ Deze winkel was georganiseerd als non-profit organisatie die de naam 'Centrum voor Maatschappij Gericht Onderzoek' (CMGO) kreeg.¹³² Ook de organisatie van het werk in de Leuvense winkel berustte heel de tijd grotendeels op vrijwilligers. Voordelig hieraan was dat op die manier de autonomie van het initiatief gemakkelijk bewaard kon worden. In het begin was het nuttig om zelfstandig de principes en opties van de werking te definiëren en te testen. Gaandeweg, toen het aantal taken toenam, bleek het onmogelijk om ze allemaal naar behoren te vervullen, louter op basis van vrijwilligers.¹³³

Sinds 2001 is er opnieuw interesse voor wetenschapswinkels in België. Een projectvoorstel wetenschapsinformatie werd ingediend bij de Vlaamse Overheid, eerst door de VUB en even later door het toenmalige RUCA. Op vraag van de overheid leidde dit tot een gezamenlijk

¹²⁵ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 8

¹²⁶ Jaarverslag 2001 Wissenschaftsladen Bonn, *Wissenschaftsladen Bonn e.V. – Centre of Citizen Involvement in Knowledge Transfer*. Bonn, Wissenschaftsladen Bonn, 2001, p. 4

¹²⁷ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.* p. 33

¹²⁸ *Ibidem*, p. 32

¹²⁹ *Ibidem*, p. 32

¹³⁰ *Ibidem*, p. 8

¹³¹ *Ibidem*, p. 33

¹³² ALGOED (J.), DE LAET (S.), GILLEBERT (D.), VERCAUTEREN (R.) en VERSTRAETE (P.). *Op zoek naar onderzoek. Een evaluatie van zeven jaar Leuvense Wetenschapswinkel*. Wetenschapswinkel Leuven, december 1986, p. 12

¹³³ ALGOED, DE LAET, GILLEBERT, VERCAUTEREN en VERSTRAETEN. *Op. Cit.*, p. 31

project, dat eveneens het reeds bestaande, maar aflopende project Wecom van het RUCA bevatte. Dit project draagt de titel 'Wetenschap en Samenleving in Interactie'.

4.2.1.5. Engeland en Noord-Ierland

In het begin van de jaren 1980 werden een aantal 'alternatieve technologiecentra' opgericht in Engeland met filosofieën over de rol van wetenschap in de samenleving, gelijkaardig aan de filosofieën die in Nederland geleid hebben tot de oprichting van wetenschapswinkels een paar jaar eerder.¹³⁴ Een belangrijk verschil was het gebrek aan tijd van Engelse studenten in tegenstelling tot destijds in Nederland.¹³⁵ In 1990 werden twee wetenschapswinkels geopend in Liverpool en Manchester.¹³⁶ Meer dan Nederlandse winkels werken zij met studenten die in samenwerking met maatschappelijke organisaties onderzoek-stages doen.¹³⁷

In 1989 werd de wetenschapswinkel in Noord-Ierland opgericht. De Noord-Ierse wetenschapswinkel was (en is) een exacte kopie van de Nederlandse winkels,¹³⁸ met dat verschil dat in Noord-Ierland de winkel uitsluitend functioneert als intermediair tussen groepen uit de samenleving en onderzoekers aan de universiteiten, daar waar de Nederlandse winkels ook aan eigen onderzoek doen.¹³⁹

4.2.1.6. Andere landen in de Europese Unie

De wetenschapswinkelontwikkelingen in Denemarken waren gelijkaardig aan die in Nederland. De wetenschapswinkel van de Technische Universiteit van Denemarken (DTU) startte in 1985 en was daar meteen ook de eerste winkel.¹⁴⁰ Vandaag de dag bestaan er wetenschapswinkels aan de meeste grote universiteiten.¹⁴¹ Enkel de winkels aan de universiteiten van Denemarken (DTU), Roskilde (RUC) en Kopenhagen (KU) kunnen als echte wetenschapswinkels beschouwd worden. De winkels aan de eerste twee universiteiten

¹³⁴ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 34

¹³⁵ LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 161; MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 34

¹³⁶ LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 162; MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 35

¹³⁷ LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 162

¹³⁸ *Ibidem*, p. 161

¹³⁹ HELLEMANS. *Op. Cit.*, p. 2

¹⁴⁰ An introduction to the concept of science shops and to the Science Shop at The Technical University of Denmark, p. 2

¹⁴¹ Deze grote universiteiten zijn: Technische Universiteit van Denemarken (DTU), de Universiteit van Aalborg (AAU), de Universiteit van Zuid-Denemarken (SDU), de Universiteit van Roskilde (RUC) en de Universiteit van Kopenhagen (KU).

concentreren zich exclusief op non-profit organisaties, de winkel verbonden aan de KU focust voornamelijk op non-profit organisaties.¹⁴²

De term wetenschapswinkel (of Science Shop) is volkomen onbekend in Spanje. Wegens het ontbreken van elke wettelijke erkenning, is het onmogelijk in te schatten hoeveel wetenschapswinkelactiviteiten er bestaan. Toch zijn er een aantal organisaties die het oorspronkelijke Nederlandse concept vrij sterk benaderen:¹⁴³ *Arquitectura y Compromiso Social* is een organisatie van wetenschappers en studenten, verbonden aan de Technische Architectuurschool van Sevilla en *Pax Mediterranea* kan als 'part time' wetenschapswinkel beschouwd worden omdat de wetenschapswinkeltaken gecombineerd worden met consulterend werk. *ISTAS-CCOO* in Madrid en *Gabinet de Estudios Social (GES)* in Barcelona, zijn twee organisaties die wetenschapswinkelactiviteiten uitvoeren. Er wordt ook beweerd dat aan de Universiteit voor Computerwetenschappen (die gewerkt heeft voor ONCE, een goed gefinancierde nationale organisatie voor blinden in Spanje) een wetenschapswinkel zou bestaan. Maar aangezien die universiteit sterk gefragmenteerd is, is het moeilijk te achterhalen of een wetenschapswinkel bestaat aan een bepaald departement. Los van deze wetenschapswinkelactiviteiten, bestaan er in Spanje nog een aantal andere organisaties, groepen en individuen die op de één of andere manier de communicatie tussen wetenschap en samenleving verzorgen.¹⁴⁴

In de literatuur wordt ook gesproken over winkelactiviteiten in Finland, Zweden en Italië en in de niet-lidstaten Zwitserland en Noorwegen. Hierop zullen we niet dieper ingaan omdat hierover weinig literatuur te vinden is.

4.2.2. Wetenschapswinkelontwikkelingen in Centraal en Oost-Europa

Op het einde van de jaren negentig heeft Nederland de wetenschapswinkelmethode actief geëxporteerd naar Tsjechië en Roemenië. In wat volgt worden de ontwikkelingen in deze twee landen besproken.

4.2.2.1. Tsjechische Republiek

¹⁴² FISCHER (C.) en WALLENTIN (A.) (eds.). *Interacts: State-Of-The-Art Report*. A project funded by the European Commission / DG 12 under the Fifth RTD Framework Programme, juni 2002, p. 13

¹⁴³ Ibidem, p. 64

¹⁴⁴ Ibidem, pp. 65-66

Van winter 1994 tot zomer 1996 heeft de Chemiewinkel Utrecht gewerkt aan een project dat een wetenschapswinkel moest introduceren in Brno.¹⁴⁵ Centraal en Oost Europa wordt geconfronteerd met heel wat milieuproblemen.¹⁴⁶ De contacten die de Chemiewinkel Utrecht voor dit Tsjechische project legde, was dan ook met mensen die betrokken waren bij Oost-Europese milieuaangelegenheden.¹⁴⁷ Wetenschapswinkels waren een manier om lokale milieuproblemen op multidisciplinaire wijze op te lossen.¹⁴⁸

Het project dat moest zorgen voor de introductie van wetenschapswinkels, was in 4 fasen opgebouwd:

1. Een stad werd gekozen: Brno. Men koos deze stad omwille van haar 'Twin City partnership' met Utrecht.
2. Theoretische introductie: in deze fase werden zoveel mogelijk milieuarbeiders, lokale universiteiten en NGO's geconsulteerd.
3. Demonstratie projecten werden gebruikt om de werkwijze van wetenschapswinkels te demonstreren en om aan te geven welke resultaten men ermee kan bekomen.¹⁴⁹ (format = internationale studentenprojecten onder toezicht van personeel en met steun van NGO's)¹⁵⁰
4. Institutionaliserings: in deze laatste fase werd de wetenschapswinkel gevestigd. De winkel werd voorzien van een kantoor, infrastructuur, financiering, adviesraad en coördinatoren werden aangesteld.¹⁵¹

Het Brno project heeft echter niet geleid tot de totstandkoming van een wetenschapswinkel, ondanks een aantal goede internationale onderzoeksprojecten met studentenuitwisselingen en ondanks het feit dat er wel voldoende vraag was.¹⁵² De belangrijkste redenen waarom men er niet in geslaagd is om een wetenschapswinkel op te richten in Brno zijn: (a) Het gebrek aan financiering, vooral na de initiële subsidies van de Nederlandse regering.¹⁵³ Hierdoor kon men het wetenschapswinkelpersoneel niet betalen. (b) Voortdurende wijziging van vrijwilligers aan Nederlandse zijde.¹⁵⁴ (c) Wetenschapswinkelprojecten pasten niet

¹⁴⁵ ABSIL (P.), VAN OORSCHOT (I.) en WAMSTEKER (J.). "A Science-Shop for Brno": An evaluation of one year coöperation. Utrecht, Chemiewinkel Utrecht, oktober 1996, p. 5

¹⁴⁶ Ibidem, p. 9

¹⁴⁷ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 8

¹⁴⁸ ABSIL, VAN OORSCHOT en WAMSTEKER. *Op. Cit.*, p. 12

¹⁴⁹ Ibidem, p. 13

¹⁵⁰ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 9

¹⁵¹ ABSIL, VAN OORSCHOT en WAMSTEKER. *Op. Cit.*, p. 13-14

¹⁵² MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 9

¹⁵³ Ibidem, p. 40

¹⁵⁴ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 9

binnen studentencurricula, aangezien deze niet flexibel waren.¹⁵⁵ (d) Het project werd gecoacht vanuit Nederland, maar de contacten met Nederland werden bemoeilijkt door afstand en taalbarrières.¹⁵⁶ (e) Het feit dat de wetenschapswinkel zou totstandkomen als een samenwerking tussen drie Brno universiteiten. Dit model verschilde volledig van het Utrechtse decentrale model. (f) Een gebrek aan strategische allianties met hoger geplaatsten binnen de universiteiten. (g) Een rigide en mono-disciplinair systeem aan de universiteit.¹⁵⁷

4.2.2.2. Roemenië

Het Roemeense project (ook wel Matra project genoemd) gesuperviseerd door de Chemiewinkel Groningen, werd geïmplementeerd in Moldavië, een regio in het noordwesten van Roemenië. Natuur is er overvloedig aanwezig, maar tegelijkertijd zijn milieuproblemen en energieproblemen er talrijk. Deze problemen beïnvloeden het dagelijks leven van de mensen in Moldavië. Energie-efficiëntie in de appartementen is er laag en de kwaliteit van het drinkwater is alles behalve optimaal.¹⁵⁸ Wetenschapswinkels zouden zich dan ook vooral richten op deze milieu- en energieproblematiek.

Eén van de sleutelpersonen in het Roemeens project, Arie Fokkink, beschikte over alle troeven (ervaring met wetenschapswinkels, kennis over de Roemeense taal en cultuur, kennis over milieuaangelegenheden, vele contacten) om succesvol wetenschapswinkels te introduceren in Roemenië.¹⁵⁹ (Dit was een enorm voordeel in vergelijking met het Brno project.) Budgetten werden verkregen van het fonds van sociale transformatie van het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken.¹⁶⁰ Er bestaan momenteel 4 wetenschapswinkels in Roemenië: twee aan de universiteit van Iasi, één aan die van Bacau en één aan de universiteit van Galati. Ze werden alle vier opgericht tussen 1998 en 2000. Deze wetenschapswinkels kregen de naam InterMEDIU¹⁶¹ mee. De vier InterMEDIU's werden gemodelleerd naar het Groningse decentrale wetenschapswinkelmodel.¹⁶² Hierdoor konden zij, meer dan het geval was in Brno, rekenen op Nederlandse steun. Universiteiten stonden open voor nieuwe ideeën die van tevoren voorgelegd werden aan de rectors en de decanen van de universiteiten om zo zeker te zijn van steun voor dit project waarvoor men

¹⁵⁵ Ibidem, p. 38

¹⁵⁶ Ibidem, p. 40

¹⁵⁷ Ibidem, p. 9

¹⁵⁸ MULDER (H.A.J.). *Science Shops (Research and Information Centres) in Romanian Moldavia – Matra application*. Groningen, Chemiewinkel Groningen, 1997, p. 2

¹⁵⁹ MULDER (H.A.J.). *Problem-based learning through Science Shops in Romania – Matra application*. Groningen, Chemiewinkel Groningen, 2002, p. 3; MULDER. (1997). *Op. Cit.*, p. 3

¹⁶⁰ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 9

¹⁶¹ “mediu” is Roemeens voor “milieu”

¹⁶² FISCHER en WALLENTIN. *Op. Cit.*, p. 75

beroep moest doen op geïnteresseerde en aanbevolen personeelsleden. De universiteiten beschouwden wetenschapswinkels als een middel om te moderniseren, dat paste binnen het kader van verhoogde internationale contacten.

Het project werd in voldoende mate gefinancierd om twee parttime coördinatoren per wetenschapswinkel aan te stellen, voor een periode van om en bij de twee jaar (ook dit verschilt van de situatie in Brno). Deze konden succesvolle studentenprojecten ontwikkelen om het potentieel van wetenschapswinkels te demonstreren. De succesvolle internationale studentenprojecten van in Brno werden gekopieerd. Hierbij concentreerde men zich op kwesties als kwaliteit van het water en milieumanagement door de industrie.

Pilootprojecten werden gestart rond milieuthema's waarover het grote publiek zich bekommerde (vb. over drinkwater). Tegelijkertijd was er ook vraag naar onderzoek vanuit een andere hoek, namelijk van een aantal sociale organisaties die werkten rond milieu, vanuit scholen (milieu-educatie) en vanuit lokale en/of regionale autoriteiten. Industrie werd eveneens beschouwd als cliënteel van Roemeense wetenschapswinkels.¹⁶³

Onderzoek aan Roemeense wetenschapswinkels werd uitgevoerd door studenten, onder toezicht van wetenschapswinkelpersoneel. Studenten konden binnen hun curriculum deelnemen aan dergelijke projecten.¹⁶⁴ Grote groepen studenten namen als vrijwilligers deel aan wetenschapswinkelprojecten.¹⁶⁵

Na het MATRA project (dat voor twee jaar gefinancierd werd vanuit Nederland), moesten de InterMEDIU's zelf instaan voor hun eigen financiering en dit via projecten. Bijdragen van universiteiten zijn laag en financiering van het Ministerie van Onderwijs in Roemenië is onregelmatig.¹⁶⁶ Financiering van wetenschapswinkels in Roemenië zorgt met andere woorden voor heel wat onzekerheden. Toch kunnen de Roemeense winkels tot nog toe als uitermate succesvol beschouwd worden. Ze verbinden de academische wereld met de samenleving en slagen erin lokale problemen op te lossen. Ze introduceerden moderne onderwijsmethoden zoals 'problem-based learning'. Studenten kunnen op die manier waardevolle projectervaring opdoen en internationale contacten leggen.¹⁶⁷

¹⁶³ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 9

¹⁶⁴ Ibidem, p. 43

¹⁶⁵ Ibidem, p. 44

¹⁶⁶ FISCHER en WALLENTIN. *Op. Cit.*, p. 76

¹⁶⁷ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 10

4.2.3. Wetenschapswinkelontwikkelingen buiten de Europese Unie

4.2.3.1. Israël

In Israël heeft het Haïm Zippori Instituut¹⁶⁸ in Jeruzalem sinds 1997 gefungeerd al incubator om de waarde van wetenschapswinkels in Israël te demonstreren.¹⁶⁹ Het Mimshak Programma heeft een aantal pilootprojecten (drie) gedaan, gebaseerd op vragen van maatschappelijke organisaties en uitgevoerd in samenwerking met de Universiteit van Jeruzalem.¹⁷⁰ De projecten waren een samenwerking tussen groepen uit de samenleving en onderzoekers uit de academische wereld.¹⁷¹ De coördinator van het Mimshak Programma, Ronan Goffer, werd beïnvloed door een werkbezoek dat hij bracht aan tien Nederlandse wetenschapswinkels, verbonden aan vijf Nederlandse universiteiten. Dit was in september 1996, vlak voor de start van het Mimshak programma.¹⁷²

De klantengroepen van wetenschapswinkelprojecten in Israël zijn NGO's. Dit zijn over het algemeen sterke organisaties, maar met beperkte budgetten.¹⁷³ Voor deze pilootprojecten opteerde men ervoor niet te werken met studenten. Het combineren van *community-based* onderzoek met het werken met studenten leek nog te moeilijk. Om die reden en omdat het Mimshak Programma verbonden was met het Zippori Instituut en niet met een universiteit, werd een betaalde onderzoeker ingehuurd voor elk pilootproject. Zij werden betaald voor hun inspanningen omdat werken met de samenleving hun niet vooruit hielp in hun academische carrière. Vandaag worden sociale projecten in Israëlische universiteiten wel uitgevoerd door studenten.¹⁷⁴

Mimshak wil verdere samenwerking met universiteiten in de toekomst structureren, eens voldoende financiële middelen verkregen worden van de Israëlische regering. Uiteindelijk kunnen universiteiten dan ruimte bieden aan een wetenschapswinkel. Momenteel neemt het verzamelen van fondsen per project te veel tijd in beslag, wat teleurstelling veroorzaakt in de samenleving.

¹⁶⁸ Het Haïm Zippori Instituut is een NGO dat zich bezig houdt met het trainen van alle soorten mensen die werken in de samenleving. Zowel op theoretische als praktische wijze gaat dit instituut om met de samenleving. Het is (geografisch) gelegen buiten de universiteit, maar heeft een sterke band met zowel de studenten als de departementen van de universiteiten in Israël.

¹⁶⁹ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 50

¹⁷⁰ LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 162

¹⁷¹ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 50

¹⁷² LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 162

¹⁷³ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 51

¹⁷⁴ *Ibidem*, p. 52

Het personeel van Mimshak is uitermate beperkt (slechts 1 persoon wordt betaald door het Zippori centrum), maar het Programma kan wel voordeel halen uit het grote bestuurscomité en de contacten van het Haïm Zippori Instituut. Het Mimshak programma zal ook in de toekomst participerende onderzoeksmechanismen (via beleidsplanning) blijven ontwikkelen en ondersteunen.¹⁷⁵

4.2.3.2. Zuid-Afrika

In 1995 werd de Science Advice Unit (SAU) opgestart aan de Universiteit van Kaapstad, onafhankelijk en onbewust van de ontwikkelingen in Europa.¹⁷⁶ Dit startte als een persoonlijk onderzoeksproject van de stichter.¹⁷⁷ Hij werd parttime bijgestaan door twee postuniversitaire studenten.¹⁷⁸ Occasioneel werden zij bijgestaan door een administratief helper.¹⁷⁹ Klantengroepen werden actief benaderd, niet enkel om hun bewust te maken van milieuproblemen, maar ook om onderzoeksthema's en/of samenwerkingsprojecten te werven.

Het verwerven van fondsen in Zuid-Afrika op dat moment werd bemoeilijkt doordat fondsen opnieuw toegewezen werden aan de vroegere 'zwarte' universiteiten.¹⁸⁰ De SAU werd gesloten in 1998 wanneer haar stichter ging werken aan een andere universiteit. Daar is men gewoon verder gegaan met het community-based research in Zuid-Afrika.¹⁸¹

4.2.3.3. Australië

In Australië kunnen twee initiatieven vergeleken worden: de onafhankelijke Wisenet wetenschapswinkel die opgericht werd op het einde van de jaren tachtig en het huidige Shopfront aan de Technische Universiteit van Sydney (UTS).¹⁸²

De eerste wetenschapswinkel in Australië, de Wisenet Science Shop, werd geopend in Canberra in 1988.¹⁸³ Deze winkel volgde sterk de Europese modellen (modellen van bemiddeling), hoewel het niet verbonden was aan een universiteit.¹⁸⁴ Een aantal factoren

¹⁷⁵ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 10

¹⁷⁶ *Ibidem*, p. 54

¹⁷⁷ *Ibidem*, p. 10

¹⁷⁸ *Ibidem*, p. 54

¹⁷⁹ *Ibidem*, p. 55

¹⁸⁰ *Ibidem*, p. 10

¹⁸¹ *Ibidem*, p. 54

¹⁸² *Ibidem*, p. 11

¹⁸³ BAMMER (G.), EMERY (M.), GOWING (L.) en RAINFORTH (J.). 'Right idea, wrong time: The Wisenet Science Shop 1988-1990'. In: *Prometheus*, december 1992, vol. 10, nr. 2, p. 300

¹⁸⁴ BAMMER, EMERY, GOWING en RAINFORTH. *Op. Cit.*, p. 301

hebben geleid tot de uiteindelijke en definitieve sluiting van deze winkel. Net als in Frankrijk waren veel vragen afkomstig van individuen. De cliënten verwachtten eveneens direct een antwoord op multidisciplinaire vragen. Sommige cliënten verloren hun interesse wanneer ze beseften dat er van hen verdere inbreng verwacht werd.¹⁸⁵ Medewerkers van de Wisenet wetenschapswinkel hebben het zich beklaagd dat zij geen adviesraad hadden opgericht met daarin leden van verschillende sociale organisaties. Dit zou de contacten met de burgerlijke samenleving versterkt kunnen hebben.¹⁸⁶ De Wisenet wetenschapswinkel moest ook afreken met een gebrek aan onderzoekscapaciteit. Onderzoekers waren niet bereid om veel van hun tijd te steken in Wisenet projecten omdat zij zelf onder druk stonden om te publiceren en omdat zij zelf geld nodig hadden voor hun eigen onderzoeksprojecten en carrières die voor hen toch nog altijd op de eerste plaats kwamen.¹⁸⁷ Wegens het politieke klimaat op dat moment, besloot de Wisenet wetenschapswinkel zich onafhankelijk te organiseren. Dit impliceerde wel dat de Wisenet wetenschapswinkel niet hoefde te rekenen op subsidies die uit deze richting zouden komen. Voor subsidie konden zij alleen rekenen op bureaus die bevolkingsgroepen subsidieerden en net zij kregen af te rekenen met grote financiële tekorten.¹⁸⁸ Een laatste factor die mee heeft geleid tot de sluiting van deze winkel is het feit dat de personeelsleden van de winkel vaak moesten kiezen tussen tijd spenderen aan het uitvoeren van projecten en tijd spenderen aan het zoeken van fondsen. Op het einde was het personeel uitgeblust en hadden zij geen energie meer om hun missie te volbrengen.¹⁸⁹ De activiteiten van deze winkel werden stopgezet in mei 1990.¹⁹⁰

Op het einde van de jaren 1990 ontstond een nieuwe wetenschapswinkel, 'Shopfront' genoemd, aan de Technische Universiteit van Sydney (UTS). Deze winkel opereert op dezelfde wijze als Nederlandse wetenschapswinkels. Er wordt gebruik gemaakt van de vaardigheden aan de universiteit om tegemoet te komen aan de behoeften in de samenleving.¹⁹¹ studenten doen projecten, verbonden aan de cursussen en onder toezicht van academici. De initiatieven worden ondersteund door personeel en multidisciplinaire kansen voor innovatieve projecten worden geboden. Deze projecten zijn een prioriteit voor de UTS.¹⁹²

4.2.3.4. Verenigde Staten

¹⁸⁵ Ibidem, p. 305

¹⁸⁶ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 59

¹⁸⁷ BAMMER, EMERY, GOWING en RAINFORTH. *Op. Cit.*, p. 307

¹⁸⁸ Ibidem, p. 308

¹⁸⁹ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 59

¹⁹⁰ BAMMER, EMERY, GOWING en RAINFORTH. *Op. Cit.*, pp. 302-303

¹⁹¹ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 59-60

¹⁹² Ibidem., p. 11

In de jaren 1990 lijkt de verspreiding van het wetenschapswinkelconcept exponentieel te zijn gegroeid. Belangrijk hierin is de toegenomen snelheid en het gemak waarmee nu internationale contacten gelegd worden via het internet. Met name het Loka Instituut in Amherst MA¹⁹³ is hierin actief.¹⁹⁴ Het idee van dit nationaal Community Research netwerk ontstond in het begin van 1995, nadat Dick Sclove, stichter van het Loka Instituut, de Nederlandse wetenschapswinkels beschreef in zijn boek *Democracy and Technology* en in een artikel in *The Chronicle of Higher Education*.¹⁹⁵ Na inventarisatie bleek dat al een behoorlijk aantal onderzoeks- en informatiecentra bestonden in de VS, die min of meer te vergelijken waren met wetenschapswinkels, maar die onafhankelijk van de Nederlandse winkels ontstaan zijn.

Deze Community Based Research Centres (CBR's) in de Verenigde Staten vertonen een aantal belangrijke verschillen met wetenschapswinkels. Ze hebben een hogere mate van participierend onderzoek en minder binding met universiteiten.¹⁹⁶ De vertegenwoordiging van de samenleving in de bestuursraden van de centra is veel groter dan het geval is bij de Nederlandse winkels. In vele gevallen hebben de basisorganisaties bij het starten van CBR centra een belangrijke rol gespeeld. Dit is anders dan bij de Europese situatie. Daar speelden wetenschappers en studenten een belangrijker rol. 75% van deze CBR centra zijn verbonden aan universiteiten.¹⁹⁷ Toch zijn er in de VS ook voorbeelden van wetenschapswinkels die aanleunen bij het Nederlandse voorbeeld.¹⁹⁸ Wanneer we kijken hoe een aantal CBR centra zijn opgestart, dan zien we dat een relatief grote rol was weggelegd voor publieke fondsen en liefdadigheidsinstellingen, vooral dan in vergelijking met de Europese situatie.¹⁹⁹

4.2.3.5. Canada

Na een werkbezoek, aan de Nederlandse nationale wetenschapswinkelbijeenkomst²⁰⁰, en een studie van de Humanities and Social Sciences Federation (een beroepsvereniging) in 1995-1996, besloot het overheidsorgaan Social Sciences and Humanities Research Council

¹⁹³ Het Loka Instituut houdt zich bezig met openbare aangelegenheden, onderzoek en voorspraak. Het instituut is sterk begaan met de sociale effecten van wetenschap en technologie. Een interuniversitair comité werd opgericht met daarin ervaren personeel van verscheidene Nederlandse wetenschapswinkels, die bereid waren, via het internet hun expertise aangaande het organiseren van succesvolle wetenschapswinkels, te delen. (Zie: LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 162)

¹⁹⁴ LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 162

¹⁹⁵ ROUSH (W.). 'U.S. Joins "Science Shop" Movement'. In: *Science*, 2 augustus 1996, vol. 273, p. 572

¹⁹⁶ LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 162

¹⁹⁷ GNAIGER en MARTIN. *Op. Cit.*, p. 53

¹⁹⁸ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 60

¹⁹⁹ *Ibidem*, p. 11

²⁰⁰ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 63

(SSHRC) de zogenaamde ‘Campus-University Research Alliances’ (CURA’s) te ondersteunen voor een periode van drie tot zes jaar.²⁰¹ Deze CURA’s waren gebaseerd op het Nederlandse wetenschapswinkelmodel.²⁰² Het CURA project werd op grote schaal opgezet. Dit was nodig omdat voldoende kritische massa op de been gebracht diende te worden om dit concept (deze nieuwe methodologie eigenlijk) overal in het land van de grond te krijgen. Er was geen reden om dit project op kleine in plaats van grote schaal uit te werken, aangezien het systeem al extensief getest werd in Nederland. Nochtans werd het CURA programma aangepast aan de Canadese situatie, die verschilde van de Nederlandse situatie.²⁰³ Voor de SSHRC was dit de eerste keer dat onderzoeksinfrastructuur gefinancierd werd in plaats van projecten.²⁰⁴ Het was ook de eerste keer dat onderzoekers, niet verbonden aan een universiteit, door hen gefinancierd werden.²⁰⁵

4.2.3.6. Zuid-Korea en Maleisië

Momenteel zijn ook wetenschapswinkels actief in Zuid-Korea en Maleisië. In beide landen dient het Nederlandse wetenschapswinkelmodel als voorbeeld.²⁰⁶

4.3. Conclusies en aanbevelingen

4.3.1. Conclusies uit de cases

4.3.1.1. Cliënten

Wetenschapswinkels leveren onderzoek op vraag en op maat van de bevolking. Dat er in de samenleving (een latente) behoefte moet zijn aan wetenschappelijke ondersteuning spreekt dan ook voor zich. Belangrijk is wel dat deze behoefte (en de vraag naar wetenschappelijke ondersteuning) overeenkomt met het potentieel aanbod. In Frankrijk en Australië bijvoorbeeld hadden de meeste burgers hoge verwachtingen van de wetenschap. De meeste cliënten verwachtten, op korte termijn, concrete antwoorden te krijgen op hun multi-disciplinaire vragen. Wanneer de praktijk echter anders bleek uit te draaien, verloren deze cliënten al snel hun interesse.

In de besproken cases bestaat het cliënteel in de meeste gevallen uit collectiviteiten zoals NGO’s, milieuorganisaties, vakbonden, buurtcomités, vrouwengroepen, enz. In Frankrijk en Australië daarentegen waren respectievelijk 50% en 43% van de vragen afkomstig van individuen. In tegenstelling tot de wetenschapswinkels in Nederland en Roemenië waren

²⁰¹ LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 162

²⁰² HOLDEN (C.). ‘Science shops in Canadian universities’. In: *Science*, 5 juni 1998, vol. 280, p. 1515

²⁰³ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 11

²⁰⁴ LÜRSEN, MULDER en FARKAS. *Op. Cit.*, p. 163

²⁰⁵ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 63

²⁰⁶ *Ibidem*, p. 11

bijvoorbeeld de Franse 'Boutiques de Science' ook niet georganiseerd rond bepaalde sociale thema's (zoals bijvoorbeeld milieuproblematiek). Dit leidt tot verbrokkeling en heeft weinig maatschappelijke en wetenschappelijke impact. Een ander gevaar voor wetenschapswinkels is dat niet alle potentiële cliënten op de hoogte zijn van het wetenschappelijke in hun probleem. Dit was onder andere het geval in Frankrijk. Deze situaties tonen het belang aan van PR en het werken aan een publiek bewustzijn over wetenschap. Cliënten kunnen actief benaderd worden en bewust gemaakt worden van de potentiële waarde van wetenschappelijke ondersteuning voor hun problemen. Al naargelang plaats en tijd kan dit veel of weinig tijd in beslag nemen.

De burgerlijke samenleving kan min of meer georganiseerd zijn. Wetenschapswinkels kunnen de burgerlijke samenleving mee helpen organiseren door de klantengroepen door te verwijzen naar andere winkels of naar andere klantengroepen. Het is zelfs mogelijk dat wetenschapswinkels actief mensen opleiden om NGO's op te starten. Dit was bijvoorbeeld het geval in Roemenië.

Wanneer er nog geen bevolkingsgroepen zijn die vragen stellen, kan er gewerkt worden met pilootprojecten. Er kan dan gewerkt worden rond individuele vragen of rond thema's die door het personeel van de wetenschapswinkel als relevant worden aanzien. De resultaten van deze projecten kunnen gebruikt worden om potentiële klantengroepen te overtuigen van het nut van wetenschapswinkels. Het systeem van pilootprojecten werd gehanteerd in Frankrijk, Roemenië, Tsjechië, Israël en Zuid-Afrika.

Cliënten kunnen mee zetelen in adviesraden van wetenschapswinkels. Vooral tijdens de opstartperiode kan dit andere actoren overtuigen van het nut van wetenschapswinkels. Dit is bijvoorbeeld in Nederland het geval geweest. In Frankrijk was er geen bredere participatie van cliënten in adviesraden. Deze cliënten waren over het algemeen niet geïnteresseerd in wetenschapswinkels als dusdanig. De medewerkers van de Wisenet wetenschapswinkel in Australië hebben het zich vaak beklagd dat zij geen adviesraad hadden opgericht met daarin leden van verschillende sociale organisaties. Dit zou de contacten met de burgerlijke samenleving versterkt kunnen hebben. In de Verenigde Staten bestaan een behoorlijk aantal CBR-centra, die min of meer gelijkaardig zijn aan wetenschapswinkels. Een belangrijk verschil echter is dat in deze centra de vertegenwoordiging van de samenleving in de bestuursraden van de centra nog veel groter is dan het geval is bij de Nederlandse winkels.

In Nederland hebben op het einde van de jaren tachtig, begin jaren negentig de klantengroepen zich geprofessionaliseerd, met als gevolg dat de vragen van deze groepen

complexer werden. Dit bracht met zich mee dat ook de wetenschapswinkels voortdurend mee moesten professionaliseren zowel voor wat betreft het leveren van wetenschappelijke kennis als voor wat betreft de eisen van het personeel. Niettemin bleven nieuwe en los gestructureerde organisaties een belangrijk deel van het cliënteel en bleven de wetenschapswinkels ook deze groepen helpen.²⁰⁷

4.3.1.2. Wetenschappers

Cruciaal voor het succes van een wetenschapswinkel is dat er voldoende aanbod is aan onderzoekscapaciteit om de vragen van organisaties uit de samenleving te beantwoorden. De enige wetenschapswinkel in Nederland die niet verbonden was aan een universiteit, in de provincie Zeeland, heeft dan ook niet kunnen overleven en heeft haar activiteiten moeten overdragen aan de wetenschapswinkel van de Universiteit van Rotterdam. Ook de Wisenet wetenschapswinkel in Australië heeft hieronder geleden. Voldoende academici wilden er samenwerken met de winkel, maar zij werden beperkt door de tijd en door disciplinaire grenzen. De onderzoekers konden niet veel tijd besteden aan wetenschapswinkelprojecten omdat zij zelf onder grote druk stonden om te publiceren. Dit was immers voor hen de enige manier om aan geld te geraken voor hun eigen onderzoeksprojecten. Daarnaast maakte de multidisciplinaire aard van de vragen het niet gemakkelijk om die onderzoeken onder te brengen in één gespecialiseerd vakgebied.

Indien er onvoldoende financiële middelen zijn om een onafhankelijk onderzoeksinstituut op te richten, is het belangrijk dat wetenschapswinkels geïntegreerd worden in bestaande onderzoeks- en onderwijsactiviteiten. Dit hoeft niet te betekenen dat er daarom onmiddellijk geïnvesteerd moet worden, maar dit veronderstelt eerder een wijziging in onderzoeks- en onderwijsthema's en in methodologieën. Uit de cases is gebleken dat het aanbod aan wetenschappelijke capaciteit toeneemt naarmate studenten wetenschapswinkelprojecten kunnen uitvoeren binnen het kader van hun curriculum. Dit was de basis voor de Nederlandse winkels. Het grootste probleem in Brno, Tsjechië daarentegen was dat wetenschapswinkelprojecten niet pasten binnen de studentencurricula. Deze waren niet flexibel. De universiteiten in Brno waren nog niet bekend met projecteducatie en/of maatschappelijke georiënteerd onderwijs en met een aangepast puntensysteem gebaseerd op credits. In Roemenië werden dan weer strategieën uitgedacht opdat studenten wel binnen hun curriculum konden deelnemen aan wetenschapswinkelprojecten. In dergelijke situaties kunnen wetenschapswinkelprojecten geïncorporeerd worden in bestaande vakken,

²⁰⁷ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 66

stageperiodes of in diploma of postuniversitaire projecten. Nieuwe vakken of projecten starten, neemt meer tijd in beslag omdat die dan officieel erkend moeten worden door onderwijsdepartementen. Het is belangrijk dat projecteducatie of 'problem-based' leren als nuttig aanzien worden in de opleiding van een student. In een mono-disciplinaire, academische omgeving is het zeer moeilijk om studenten te integreren in wetenschapswinkelprojecten.

Studenten kunnen ook als vrijwilligers aangetrokken worden door wetenschapswinkels. Dit was onder andere het geval in Roemenië. Multidisciplinariteit van projecten en toegepast onderzoek trokken vele studenten aan. Ook de internationale atmosfeer had een zekere aantrek. In het begin van de jaren 1970 waren de student-onderzoekers in Nederland ook allemaal vrijwilligers. In Groot-Brittannië was het al veel moeilijker om te rekenen op studenten als vrijwilligers omdat hun studentencurricula dit niet toestond. Rekenen op vrijwilligers in Nederland wordt ook steeds moeilijker door het strakker worden van de curricula, de strengere regels voor wat betreft prestatiebeurzen en de recente terugloop van het aantal studenten aan de Nederlandse universiteiten.

Onderzoekers zijn vaak bereid hun kennis te delen, zonder dat zij hiervoor sterk sociaal gemotiveerd zijn. Dit was onder andere het geval in Frankrijk. Andere onderzoekers hebben dan wel weer een sterk sociaal verantwoordelijkheidsgevoel, maar kunnen niet altijd veel tijd vrij maken voor wetenschapswinkelprojecten. Zij hebben vaak hun handen vol met hun eigen onderzoeksprojecten en staan onder grote druk om te produceren. Dit is immers voor hen de enige manier om aan subsidies te geraken. Dit was het geval in Australië. Het is dan ook belangrijk dat wetenschapswinkelprojecten naar waarde geschat worden. Het academisch personeel dat hieraan tijd besteedt, zou daarvoor beloond moeten worden alsof deze projecten deel uitmaakten van de dagelijkse dagtaken.

Disciplinaire beperkingen kunnen wetenschapswinkelprojecten begrenzen. Voor wetenschappers en studenten zou het (zowel praktisch als officieel) mogelijk moeten zijn te werken binnen een multidisciplinaire setting.

Commercialisering heeft een negatieve invloed op het aanbod aan kennis dat gebruikt kan worden voor wetenschapswinkelwerk. Dat deel van de samenleving waarop wetenschapswinkels zich richten is per definitie non-commercieel (non-profit). In een tijdperk waarin elk uur onderzoek betaald dient te worden, hebben wetenschapswinkelprojecten weinig kans op overleven. Ook wanneer bedrijven meer en meer studenten gaan betalen om

hun thesis op aanvraag van het bedrijf te maken, gaan steeds minder studenten kiezen voor een wetenschapswinkelproject.²⁰⁸

4.3.1.3. Hosts

Wetenschapswinkels kunnen op verschillende manieren georganiseerd worden: verbonden aan een universiteit of een bestaande NGO of als een onafhankelijke NGO.

Universiteiten kunnen goede 'hosts' zijn voor wetenschapswinkels omdat zij een zekere status hebben binnen de samenleving. Zij hebben de reputatie van onafhankelijke, objectieve reservoirs van kennis te zijn. Bovendien beschikken zij over een ruim aantal studenten en wetenschappers. Meestal is er geld beschikbaar wanneer wetenschapswinkelwerk geïncorporeerd wordt in de dagelijkse werking van de universiteit. Bijkomende fondsen zijn moeilijker te verkrijgen omdat wetenschappelijke fondsen zich meestal beperken tot bepaalde projecten. De werkingskosten worden hier dus niet mee gedekt. Bovendien worden projecten meestal beoordeeld op wetenschappelijke voorwaarden. Budgettaire beperkingen en commercialisering aan universiteiten vormen grote bedreigingen voor wetenschapswinkels. Of het nu gaat om een centrale wetenschapswinkel of een winkel verbonden aan een bepaalde faculteit of een bepaald departement, heeft geen invloed op het succes van de winkel. Een dergelijke keuze is enkel afhankelijk van lokale omstandigheden. In Nederland heeft de democratisering aan de universiteiten in de jaren 1970 de introductie van wetenschapswinkels vergemakkelijkt.

NGO's kunnen ook goede hosts zijn voor wetenschapswinkels wanneer bijvoorbeeld universiteiten niet kunnen samenwerken met de burgerlijke samenleving of wanneer universiteiten geen hoog aanzien genieten binnen deze samenleving. Dit was het geval in Zuid-Afrika. Dergelijke wetenschapswinkels hebben toegang tot andere subsidiekanalen die soms meer en soms minder geld ter beschikking stellen. Een (bestaande) NGO kan ook fungeren als incubator voor wetenschapswinkelprojecten alvorens de methode te verspreiden naar andere hosts. Dit was de situatie in Israël. Voor een NGO is het moeilijker om te werken met studenten of om aanvaard te worden door wetenschappers. Een NGO is onafhankelijker dan een wetenschapswinkel verbonden aan een universiteit (echter maar zolang dat het over voldoende financiële middelen beschikt).²⁰⁹

4.3.1.4. Personeel

²⁰⁸ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 67

²⁰⁹ MULDER, AUF DER HEYDE, GOFFER en TEODOSIU. *Op. Cit.*, p. 68

Wetenschapswinkelpersoneel zou vele communicatieve vaardigheden moeten hebben en een overzicht over het wetenschappelijke terrein. Daarnaast moet hij/zij interesse hebben in of ervaring hebben met werken met groepen uit de samenleving en met wetenschappers en onderzoekers. (zie Scipas Rapport 3)²¹⁰

Wetenschapswinkels zijn kleine organisaties. Dit maakt hen zeer kwetsbaar voor personeelwissels. Het hebben van meerdere personeelsleden, geschreven handleidingen en een goed netwerk in een wetenschapswinkel vermindert de risico's die gepaard gaan met personeelwissels. Denk hierbij maar aan Roemenië. Sommige Roemeense coördinatoren zijn recentelijk afgestudeerd als Master in de Wetenschappen en starten weldra (of zijn daar al mee gestart) met hun doctoraatsstudies. Drie coördinatoren zijn al om die reden vertrokken. Doordat al het werk steeds verdeeld is geworden onder de collega's heeft dit geen desastreuze gevolgen gehad.

Het personeel van een wetenschapswinkel moet vaak meerdere taken tegelijk vervullen: meewerken aan projecten en tegelijk budgetten verzamelen. In een aantal gevallen is dit onmogelijk gebleken en moest er een keuze gemaakt worden: ofwel meewerken aan projecten, ofwel zorgen voor budgetten. Niet de tijd hebben om beide taken te combineren kan leiden tot het falen van een wetenschapswinkelinitiatief. Dit is het geval geweest in Frankrijk en Australië en in mindere mate ook in Tsjechië.

4.3.2. Aanbevelingen voor Vlaanderen

De sociaal-politieke, culturele en wetenschappelijke contexten werden in de voorgaande hoofdstukken besproken.

4.3.2.1. Cliënten

Of er op dit moment behoefte is aan wetenschapswinkels in Vlaanderen wordt in het empirisch luik van deze thesis onderzocht. Op basis van de situaties in andere landen, kunnen we wel al een aantal aanbevelingen doen voor Vlaanderen. Het is belangrijk dan in Vlaanderen, naar de klantengroepen toe een goede PR wordt uitgewerkt. Op die manier kunnen potentiële klantengroepen op de hoogte gebracht worden van het wetenschappelijke van hun probleem. Via een goede PR kunnen bovendien onrealistische verwachtingen over wetenschap bij de cliënten voorkomen worden.

²¹⁰ DE BOK (C.). *Scipas report No. 3: Training programmes for science shops*. Utrecht, Biologiewinkel Utrecht, juli 2001

Door te werken met pilootprojecten kunnen potentiële klantengroepen overtuigd worden van het nut van wetenschapswinkels. Daarnaast is het verstandig de cliënten te betrekken bij het wetenschapswinkelwerk door ze mee te laten zetelen in adviesraden. Op die manier kunnen de contacten met de burgerlijke samenleving versterkt worden.

4.3.2.2. Wetenschappers

Cruciaal voor het succes van een wetenschapswinkel is dat er voldoende aanbod is aan onderzoekscapaciteit om de vragen van organisaties uit de samenleving te beantwoorden. Door te werken met studenten kan dat aanbod aan onderzoekscapaciteit aanzienlijk verhoogd worden. Dit zal in Vlaanderen het geval zijn. De twee wetenschapswinkels die opgericht worden, worden immers verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB) en aan de Universiteit van Antwerpen (UA). De wetenschapswinkels in Vlaanderen zouden moet geïntegreerd worden in de bestaande onderzoeks- en onderwijsactiviteiten. Het academisch personeel dat tijd besteedt aan wetenschapswinkelprojecten, zou hiervoor beloond moeten worden en studenten en wetenschappers moeten kunnen werken in een multi-disciplinaire setting. Of er voldoende aanbod is aan onderzoekscapaciteit in Vlaanderen wordt onderzocht in de thesis van Caroline Aerts.

4.3.2.3. Hosts

Zoals reeds gezegd, zullen de wetenschapswinkels die in Vlaanderen opgericht worden, verbonden zijn aan de VUB en de UA.

4.3.2.4. Personeel

Het is belangrijk dat personeelsleden (de bemiddelaars) van de Vlaamse wetenschapswinkels beschikken over communicatieve vaardigheden, een overzicht hebben van het wetenschappelijk terrein en interesse hebben in of ervaring hebben met werken met groepen uit de samenleving en met wetenschappers en onderzoekers.

Het risico van eventuele personeelwissels kan ook bij ons ingedijkt worden door te werken met meerdere personeelsleden, geschreven handleidingen en door een vlotte samenwerking tussen de beide winkels.

Empirisch Kader

5. Opzet onderzoek

In het theoretisch deel werd al aangegeven dat wetenschap en technologie meer dan ooit een plaats verworven hebben in ons dagelijks leven. Los van de voordelen zijn ook vele vragen ontstaan omtrent eventuele negatieve effecten van wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen. Internationaal werden de inspanningen verhoogd om het publiek te informeren over de aard en de rol van wetenschap en technologie om zo van de populatie goed geïnformeerde, kritische burgers te maken. Ook in België werd de voorbije jaren, binnen het wetenschappelijk en technologisch innovatiebeleid, steeds meer aandacht besteed aan het informeren van het publiek (via wetenschapsvoorlichting). Dit gebeurt voornamelijk via informatieverstrekking, oftewel communicatie in één richting, van de deskundige naar de leek. Holemans merkte op dat op die manier geen kritische houding kan groeien onder het publiek en dat er met andere woorden nood is aan een nieuwe visie op wetenschapsvoorlichting. In een persconferentie op vrijdag 20 oktober 2000 formuleerde hij vijf concrete voorstellen voor een nieuw beleid.²¹¹ Het oprichten van wetenschapswinkels, verbonden aan universiteiten, behoort tot één van deze vijf voorstellen. Hoofdstuk 4, gebaseerd op het model van Stewart en Kahn, geeft een overzicht van verschillende landen die reeds geruime tijd vertrouwd zijn met dit concept. Hierin toonden we aan dat het succes van wetenschapswinkels afhankelijk is van een aantal factoren, waaronder 'sociale vraag naar wetenschappelijk onderzoek'. Wetenschapswinkels leveren onderzoek om vraag en op maat van de bevolking. Dat er in de samenleving een (latente) behoefte moet zijn aan wetenschappelijke ondersteuning spreekt dan ook voor zich. In het kader van het project 'Wetenschap en Samenleving in Interactie' wordt in deze thesis nagegaan of Vlaamse niet-commerciële, maatschappelijke organisaties behoefte hebben aan wetenschappelijke kennis en onderzoek, geleverd door de Vlaamse universiteiten. Deze groepen krijgen moeilijk toegang tot wetenschappelijke informatie en beschikken niet over voldoende financiële middelen om zelf onderzoek uit te (laten) voeren.²¹² Wetenschapswinkels zouden daarom ook bij ons een dergelijke behoefte kunnen invullen. Of Vlaamse niet-commerciële, maatschappelijke organisaties behoefte hebben aan wetenschappelijke ondersteuning of aan wetenschapswinkels tout court zal onderzocht worden in het empirisch luik van deze thesis.

²¹¹ Deze vijf voorstellen zijn: 1) Beleidsmakers de boer op, 2) Naar een vraaggericht beleid inzake wetenschapsvoorlichting, 3) Wetenschappers die in de wereld staan, 4) Eigen verantwoordelijkheid van universiteiten en 5) Onderzoek ten dienste van de bevolking: de wetenschapswinkel. (Holemans, p. 4-6)

²¹² Project Wetenschap en Samenleving in interactie. *Op. Cit.*, p. 3

5.1. Methode

Om te onderzoeken of Vlaamse non-profit organisaties behoefte hebben aan wetenschapswinkels, werd ervoor gekozen te werken met schriftelijke enquêtes. Aangezien het, binnen het kader van deze thesis, de bedoeling was zoveel mogelijk non-profit organisaties te bevragen, leek een enquête, voor het uitvoeren van dit onderzoek, dan ook de meest aangewezen methode. Aangezien we bij dit onderzoek te weten willen komen of onze respondenten behoefte hebben aan wetenschapswinkels, moeten we nagaan welke de houdingen en attitudes of opinies zijn van onze respondenten tegenover wetenschappelijk onderzoek en een initiatief dat wetenschappelijk onderzoek gratis ter beschikking stelt. Voor het achterhalen van houdingen en attitudes of opinies zijn mondelinge interviews of schriftelijk enquêtes de twee aangewezen methoden.²¹³ Wij opteerden voor de schriftelijke enquête, omdat het binnen het kader van een thesis, onmogelijk was om van alle respondenten een persoonlijk interview af te nemen.

Het nadeel van deze methode is dat een schriftelijke vragenlijst veel voorbereiding vraagt²¹⁴ en niet te lang mag zijn. De meeste mensen zijn immers niet gemotiveerd om urenlang bezig te zijn met het invullen van een enquête. De enquête moet goed in mekaar zitten om bruikbare resultaten op te leveren en de vragen zijn best niet te complex, want extra uitleg geven, is niet mogelijk. Ook de controle op het beantwoorden van de vragen is zeer laag. Als onderzoeker ben je nooit zeker van wie de enquête invult en of hij/zij dit op de correcte manier doet. Het aantal respondenten dat de vragenlijst ingevuld terugstuurt, is meestal zeer laag.²¹⁵ Bovendien is een schriftelijke vragenlijst minder geschikt voor open vragen.²¹⁶

Voordeel van een enquête is dan weer dat het relatief gemakkelijk en goedkoop is om een groot aantal respondenten te bereiken.²¹⁷ De uitvoering van het onderzoek neemt minder tijd in beslag en het verwerken en analyseren van de resultaten is meestal een stuk gemakkelijker dan bij interviews.²¹⁸ Bij enquêtes is het gemakkelijk om de anonimiteit van de

²¹³ BAARDA (D.B.) en DE GOEDE (M.P.M.). *Basisboek Methoden en Technieken: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Houten, Stenfert Kroese, 1997, p. 135

²¹⁴ Ibidem, p. 145

²¹⁵ JANSEN (E.P.W.A.) en JOOSTENS (Th. H.). *Enquêteeren: Het opstellen en gebruiken van vragenlijsten*. Groningen, Wolters Noordhoff, 1998, p. 85; DEN BOUWMEESTER (K.). *Behoeftonderzoek: een praktische handleiding voor verenigingen en andere non-profitorganisaties*. Maastricht, Wetenschapswinkel Universiteit van Maastricht, p. 17; BAARDA en DE GOEDE. *Op. Cit.*, pp. 145-147

²¹⁶ JANSEN en JOOSTENS. *Op. Cit.*, p. 85

²¹⁷ DEN BOUWMEESTER. *Op. Cit.*, p. 16; BAARDA en DE GOEDE. *Op. Cit.*, p. 145; JANSEN en JOOSTENS. *Op. Cit.*, p. 85

²¹⁸ DEN BOUWMEESTER. *Op. Cit.*, p. 16

respondenten te waarborgen²¹⁹ en zij kunnen op eigen tempo de vragen beantwoorden.²²⁰ In tegenstelling tot bij interviews, wordt bij enquêtes het risico dat de houding van de interviewer de antwoorden van de respondenten beïnvloedt, tot nul herleid. Bij schriftelijke enquêtes is er met andere woorden minder kans op sociaal wenselijke antwoorden.²²¹

5.2. De enquête

Een goede enquête opstellen die bruikbare resultaten oplevert, is niet evident. Om te komen tot het uiteindelijke resultaat, werd er dan ook een hele weg afgelegd. In totaal worden aan de respondenten 17 vragen gesteld, waarvan er 15 meerkeuze en/of ja-nee vragen zijn. De enquête start met 5 profielvragen. Aan de hand van de volgende 5 vragen wordt nagegaan of de organisaties te kampen hebben met bepaalde (maatschappelijke) vragen en/of problemen. Indien ja, waarover gaan die vragen en/of problemen en wie is hier het slachtoffer van? Vervolgens trachten we te weten te komen of er al initiatieven genomen werden en nog genomen zullen worden, om eventuele vragen en/of problemen op te lossen. Indien hieruit blijkt dat organisaties hiervoor bepaalde vormen van wetenschappelijk onderzoek wensen aan te wenden, dan wordt er nagegaan waarom men dat tot op heden nog niet gedaan heeft. Tenslotte wordt er ook gepeild naar de bereidheid van organisaties om samen te werken met een wetenschapswinkel. Indien men dat wenst, kan elke organisatie op het einde van de enquête zijn contactgegevens invullen om eventueel later nog een keer gecontacteerd te worden.

5.3. Contacteren van de respondenten

Aanvankelijk was het de bedoeling dat de uiteindelijke enquête verspreid zou worden onder de studenten van 2de licentie communicatiewetenschappen. Elke student zou dan, aan de hand van deze enquête, persoonlijk en mondeling 2 organisaties bevragen. Er zitten 138 studenten in hun laatste jaar communicatiewetenschappen, wat maakt dat dit in totaal maximum 276 ingevulde enquêtes zou opleveren. Van deze werkwijze werd afgezien omdat we, rekening houdend met het eindresultaat, toch zo representatief mogelijk wilden zijn en bijgevolg meer organisaties wensten te bevragen. Schriftelijke enquêtes afnemen, via mail of met de post, van zoveel mogelijk organisaties, leek dan ook een meer geschikte werkwijze.

²¹⁹ DEN BOUWMEESTER. *Op. Cit.*, p. 16; BAARDA en DE GOEDE. *Op. Cit.*, p. 146; JANSEN en JOOSTENS. *Op. Cit.*, p. 85

²²⁰ DEN BOUWMEESTER. *Op. Cit.*, p. 16

²²¹ BAARDA en DE GOEDE. *Op. Cit.*, p. 146; DEN BOUWMEESTER. *Op. Cit.*, p. 16; JANSEN en JOOSTENS. *Op. Cit.*, p. 85

In totaal werden uiteindelijk 3.297 organisaties gecontacteerd, waarvan 2.099 per e-mail en 1.198 met de post. Een persoonlijk interview afnemen van elke organisatie was niet haalbaar.

De contactadressen van de 3.297 organisaties werden gezocht op het internet, via Google. Dit was een uitermate moeilijke en intensieve klus omdat er nergens een overzicht te vinden is van de verschillende (soorten) organisaties die in Vlaanderen bestaan. Desondanks heb we geprobeerd om op een zo structurele manier te werk te gaan. Aanvankelijk zijn we gestart met zoeken op basis van soort organisatie via trefwoorden. Zoeken op 'soort organisatie' is moeilijk omdat oneindig veel verschillende soorten organisaties onderscheiden kunnen worden. Om die reden, heb ik zelf een 7-tal soorten organisaties onderscheiden.²²² Daarnaast heb ik ook gezocht via de sites van 3 koepelorganisaties: SOCIUS (Steunpunt voor Sociaal-Cultureel werk), FWSCW (Federatie van Werkgevers van Sociaal-Cultureel werk) en FOV (Federatie van organisaties voor Volksontwikkeling). Via deze piste werden de sociaal-culturele organisaties gevonden. Aan de hand van deze zoekmethoden zijn we er uiteindelijk in geslaagd volgende organisaties te onderscheiden:

- 291 jeugdverenigingen
- 330 verenigingen voor etnisch-culturele minderheden
- 32 verenigingen voor basiseducatie
- 65 milieuverenigingen
- 169 culturele centra, ontmoetings- en kunstcentra
- 188 organisaties voor ontwikkelingssamenwerking
- 5 vredesbewegingen
- 157 vrouwenverenigingen
- 10 verenigingen voor beroepsopleiding
- 69 organisaties voor opbouwwerk
- 23 organisaties en instellingen specifiek afkomstig uit het Brusselse
- 162 patiëntenorganisaties
- 139 gehandicaptenverenigingen
- 53 seniorenverenigingen
- 114 buurtverenigingen

²²² Zeven soorten organisaties werden onderscheiden: buurtvereniging/wijkorganisatie, patiëntenorganisatie, jeugdvereniging, vereniging voor ouderen, gehandicaptenorganisatie, vrouwenvereniging, migrantenorganisaties milieuoorganisatie en sportvereniging. Er werd gezocht a.h.v. volgende trefwoorden: buurtvereniging(en), wijkorganisatie(s), buurtraad, wijkcomité(es),...; patiëntenorganisatie(s); jeugdvereniging(en), jeugdwerk,...; vereniging voor ouderen, seniorenvereniging, ...; gehandicaptenorganisatie(s), vereniging voor gehandicapten, ...; vrouwenvereniging(en); migrantenorganisaties, verenigingen voor etnisch-culturele minderheden, ...; milieuoorganisatie(s). Sportverenigingen werden gevonden o.b.v. een trefwoord voor verschillende sporttakken: atletiek, tennis, voetbal, zwemmen, volleybal, tafeltennis. Per sport kwam ik terecht op de site van de nationale bond en vanaf daar werden een aantal clubs per provincie geselecteerd.

- 850 sportverenigingen en
- 640 organisaties voor volksontwikkeling.

Een probleem, waarmee we in de verdere verwerking van de gegevens steeds rekening moet houden is het feit dat organisaties op verschillende manieren geïdentificeerd kunnen worden. Zo is een fietsclub voor bejaarden bijvoorbeeld zowel een vereniging voor ouderen als een sportvereniging. Er werd besloten om bij het verwerken van de gegevens enkel rekening te houden met de wijze waarop de organisaties zichzelf identificeerden en niet met de identificatie die we zelf, bij het contacteren van de organisaties (dus zoals hierboven opgesomd) hebben gehanteerd. Maar ook deze methode levert problemen op. Bij het analyseren van de gegevens viel het immers op dat in vele gevallen dezelfde organisaties (maar gelegen in een andere geografische streek) zich telkens op een verschillende wijze identificeerden. Hiermee moet bij de interpretatie van de gegevens sterk rekening gehouden worden.

De 2.099 respondenten die per mail gecontacteerd werden, kregen een elektronische versie van de enquête te zien. In de mail die zij ontvingen en waarin ik mezelf en mijn onderzoeksproject uitgebreid voorstelde, werd de link <http://scommc15.vub.ac.be/EdithD/> toegevoegd. Door hierop te klikken kwam men terecht op de elektronische vragenlijst. De antwoorden die zij invulden werden rechtstreeks opgeslagen in een database. Aan elke mail werd nog een bijlage toegevoegd waarin zo kort en bondig mogelijk werd uitgelegd wat wetenschapswinkels precies waren. De respondenten die met de post gecontacteerd werden, ontvingen een papieren versie van de enquête, met daarbij telkens een brief, waarin ikzelf en het project voorgesteld werden, en de bijlage met de extra uitleg over wat een wetenschapswinkel precies is. Deze 1.198 respondenten kregen allen de mogelijkheid om gratis de ingevulde enquêtes terug te sturen. Op die manier trachtten we te voorkomen dat het betalen van port, de medewerking aan het onderzoek zou belemmeren.

5.4. Wat wordt bestudeerd?

In dit empirisch gedeelte zullen we nagaan of er in Vlaanderen behoefte is aan wetenschapswinkels. Om dit te achterhalen wordt er specifiek gefocust op een aantal vragen uit de enquête. Zowel per provincie als per soort organisaties zullen we nagaan:

- Of de vereniging te kampen heeft met (maatschappelijke) vragen en/of problemen die in aanmerking komen voor behandeling door een wetenschapswinkel.
- Waarover die vragen en/of problemen gaan?

- Welke initiatieven reeds genomen werden om die vragen en/of problemen op te lossen?
- Welke initiatieven men nog wenst te nemen om die vragen en/of problemen aan te kaarten of op te lossen?
- Hoeveel organisaties nog van plan zijn initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek.
- Waarom men dergelijke vormen van onderzoek nog niet heeft uitgevoerd/laten uitvoeren?
- Wanneer het onderzoek naar de vragen en/of problemen afgerond zou moeten zijn?
- Of de organisaties bereid zijn hun volledige medewerking te verschaffen tijdens het verloop van het onderzoek.

We gaan deze punten na per provincie, omdat (maatschappelijke) vragen en/of problemen meestal een sterk lokaal karakter hebben. Het is dan ook belangrijk om te weten welke problemen zich waar situeren. Dit met het oog op een eventuele verdere ontwikkeling van het wetenschapswinkelconcept in Vlaanderen. Binnen het project 'Wetenschap en Samenleving in Interactie' wordt er toegewerkt naar de start van wetenschapswinkels aan de Vrije Universiteit van Brussel (VUB) en aan de Universiteit van Antwerpen (UA). In beide gevallen zal het gaan om een centrale wetenschapswinkel. Dit neemt echter niet weg dat in de toekomst aan andere academische instellingen ook wetenschapswinkels opgericht kunnen worden, eventueel met een decentraal karakter. Met dergelijke bedenkingen in het achterhoofd is het nuttig te weten welke problemen zich situeren in de verschillende regio's (provincies). Ook voor de wetenschapswinkels, verbonden aan de VUB en de UA, is dergelijke kennis nuttig. Het is immers praktischer om een bepaald (maatschappelijk) probleem, dat zich voordoet in Limburg, te laten behandelen door een thesisstudent(e) van de VUB of de UA, die uit die streek afkomstig is. Hij of zij zal waarschijnlijk gemakkelijker aan relevante informatie voor het onderzoek kunnen geraken.

Daarnaast zullen de hierboven beschreven punten ook per soort organisatie nagegaan worden. Het is nuttig te weten welke soorten organisaties vooral nood hebben aan het wetenschapswinkelinitiatief, dit vooral met het oog op het promotionele aspect. Wil men immers reclame maken voor de winkels, dan is het belangrijk te weten tot wie men zich moet richten. Vooral dit deel van het onderzoek heeft echter wel een sterk kwalitatief karakter (het hele onderzoek eigenlijk). Bij het verwerken van de gegevens werd de wijze waarop de organisaties zichzelf geïdentificeerd hebben overgenomen. Bij het analyseren van de gegevens viel echter al snel op dat die identificatie helemaal niet consequent verloopt. Bovendien bestaan er, buiten de gecontacteerde verenigingen, nog zeer vele andere soorten

organisaties die niet geraadpleegd werden. Dit maakt dat een analyse per soort organisatie (op basis van de resultaten van deze enquête) sowieso onvolledige resultaten zal opleveren. Desondanks zullen we toch een analyse per soort organisaties doen, omdat de resultaten wel belangrijke conclusies kunnen opleveren, die gebruikt kunnen worden als aanzet voor een grondiger vervolgonderzoek.

6. Verwerking gegevens

6.1. Data

Zoals reeds gezegd werden 3.297 organisaties in Vlaanderen gecontacteerd, waarvan 2.099 via mail en 1.198 met de post. Hiervan hebben er 586 de enquête ingevuld teruggestuurd: 408 organisaties hebben dit online gedaan, 178 via de post. Dat maakt dat we een responsgraad hebben van om en bij de 18% (17,77%). De meeste antwoorden zijn afkomstig van organisaties uit Antwerpen (144) en Oost-Vlaanderen (109), gevolgd door Vlaams-Brabant (106), West-Vlaanderen (85) en Limburg (73).

Na het bestuderen van de enquêtes werden uiteindelijk 14 verschillende soorten organisaties onderscheiden, meerbepaald:

- 22 verenigingen voor ouderen
- 38 verenigingen voor gehandicapten
- 17 verenigingen voor etnische minderheden
- 28 patiëntenorganisaties
- 146 sportverenigingen
- 85 cultuurverenigingen
- 14 milieuorganisaties
- 41 buurtverenigingen
- 17 welzijnsinstellingen
- 24 overheidsinstanties
- 61 verenigingen voor jongeren
- 44 verenigingen voor gezinnen
- 24 vrouwenverenigingen
- 129 verenigingen kregen de stempel ‘andere’ opgeplakt. Hiertoe behoren onder andere een aantal levensbeschouwelijke organisaties, educatieve verenigingen, holebiverenigingen, integratiecentra, rode kruis verenigingen, verenigingen voor humanitaire hulp, zelfhulpgroepen, enz.

Zoals reeds werd aangegeven, is het niet altijd gemakkelijk om van een bepaalde vereniging te zeggen om wat voor soort organisatie het gaat. De respondenten mochten bij het identificeren van hun vereniging kiezen uit meerdere antwoordmogelijkheden. Dit heeft als gevolg dat de meeste verenigingen bij meerdere soorten organisaties ondergebracht werden.²²³ Bij het samentellen van de verschillende soorten organisaties zal dan ook een getal bekomen worden dat groter is dan 586.

²²³ Vb. Organisatie X, is een vereniging die zwemlessen geeft aan fysiek gehandicapte jongeren. Deze organisatie kan zichzelf zo nauwkeurig mogelijk beschrijven door de antwoordmogelijkheden “vereniging voor gehandicapten”, “vereniging voor jongeren” en “sportvereniging – sporttak: zwemmen” aan te stippen.

6.2. Analyse (per provincie)

6.2.1. Worden de organisaties geconfronteerd met (maatschappelijke) vragen en/of problemen?

	Ja		Nee		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Limburg	27	37.0	46	63.0	73	100.0
W.-Vlaanderen	34	40.0	51	60.0	85	100.0
Antwerpen	63	43.8	81	56.3	144	100.0
O.-Vlaanderen	48	44.0	61	56.0	109	100.0
VL.-Brabant	56	52.8	50	47.2	106	100.0
Totaal	259	44.2	327	55.8	586	100.0

Tabel 1: Aantal organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen

Van het totaal van de 586 geënquêteerde organisaties, heeft iets minder dan de helft (44,2%) af te rekenen met maatschappelijke vragen en/of problemen. Een min of meer gelijkaardige vaststelling kunnen we maken in de verschillende provincies. Enkel in *Vlaams-Brabant* beweert meer dan de helft van de organisaties (maatschappelijke) vragen en/of problemen te hebben. In *Antwerpen*, *Oost-* en *West-Vlaanderen* schommelt dit percentage tussen de 40% en de 44%. In *Limburg* ligt dat percentage nog iets lager, namelijk op 37%.

6.2.2. Waarover gaan de vragen en/of problemen?

	Algemeen		Limburg		Antwerpen		Vlaams-Brabant		Oost-Vlaanderen		West-Vlaanderen	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Gezondheid	107	41.3	12	44.4	24	38.1	20	35.7	23	47.9	13	38.2
Communicatie	99	38.2	10	37.0	26	41.3	19	33.9	20	41.7	12	35.3
Cultuur	99	38.2	11	40.7	20	31.7	20	35.7	16	33.3	16	47.1
Onderwijs	89	34.4	8	29.6	19	30.2	19	33.9	16	33.3	9	26.5
Milieu	79	30.5	5	18.5	17	27.0	22	39.3	12	25.0	14	41.2
Demografische omgeving	73	28.2	11	40.7	13	20.6	13	23.2	16	33.3	9	26.5
Geneeskunde	65	25.1	8	29.6	13	20.6	13	23.2	15	31.3	5	14.7
Geografische omgeving	40	15.4	6	22.2	6	9.5	9	16.1	6	12.5	9	26.5
Techniek	22	8.5	1	3.7	5	7.9	4	7.1	5	10.4	5	14.7
Bouwkunde	13	5.0	1	3.7	5	7.9	1	1.8	3	6.3	3	8.8
Andere	115	44.4	12	44.4	30	47.6	36	64.3	18	37.5	12	35.3
Totaal	259	100.0	27	100.0	63	100.0	56	100.0	48	100.0	34	100.0

Tabel 2: Waarover gaan de vragen en/of problemen?

Over het algemeen worden de thema's "gezondheid", "communicatie" en "cultuur" het vaakst (door gemiddeld 4 van de 10 organisaties) vernoemd als onderwerp van (maatschappelijke) vragen en/of problemen. "Onderwijs" en "milieu" komen op de vierde en de vijfde plaats.

Ook in *Antwerpen*, *Vlaams-Brabant* en *West-Vlaanderen* merken we op dat de meeste vragen zich situeren binnen deze vijf thema's. In *Limburg* en *Oost-Vlaanderen* valt het thema "milieu" echter buiten deze top vijf. Daar gaan meer vragen over "demografie". Ook "geneeskunde" wordt in deze twee provincies vrij vaak (door gemiddeld 3 van de 10 organisaties) vernoemd als thema van (maatschappelijke) vragen en/of problemen.

Zowel over het algemeen als in de verschillende provincies gaven heel wat organisaties aan dat hun vragen en/of problemen gingen over “andere” thema’s dan die, die in Tabel 2 opgesomd werden. Deze “andere” thema’s zijn in de overgrote meerderheid van de gevallen specificaties van de opgesomde thema’s.

“Techniek” en “bouwkunde” worden zowel in het algemeen als in de verschillende provincies het minst vaak vernoemd als onderwerp van één of ander (maatschappelijk) probleem.

Samenvatting

Betreffende het onderwerp van (maatschappelijke) vragen en/of problemen stellen we vast dat over het algemeen en in de verschillende provincies vele vragen gaan over “gezondheid”, “communicatie”, “cultuur” en “onderwijs”. In *Antwerpen*, *Vlaams-Brabant* en *West-Vlaanderen* gaan ook nog veel vragen en/of problemen over “milieu”, terwijl in *Limburg* en *Oost-Vlaanderen* dan weer meer vragen en/of problemen gaan over “demografie” en “geneeskunde”. De minste vragen en/of problemen gaan over “techniek” en “bouwkunde” en dit zowel in het algemeen als in de verschillende provincies.

6.2.3. Welke initiatieven werden al genomen om de vragen en/of problemen op te lossen?

	Algemeen	Limburg	Antwerpen	VI.-Br.	O.-VI.	W.-VI.
1) Geen	16	1	3	1	5	2
2) Petitie gestart	41	3	9	14	6	5
3) Manifestatie / betoging / protestactie opgezet	49	2	11	11	9	7
4) Actiegroep opgericht	46	2	14	12	6	5
5) Gerechtelijke stappen ondernomen	16	1	9	2	0	2
6) Debat georganiseerd	120	8	27	36	22	14
7) Persconferentie georganiseerd	77	4	20	19	17	10
8) Lezing gehouden	103	7	25	27	19	13
9) Klachten overgemaakt aan gemeente die probleem veroorzaakt	57	4	12	16	11	5
10) Klachten overgemaakt aan gemeente die probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	44	2	11	9	10	6
11) Klachten overgemaakt aan HET bedrijf dat probleem veroorzaakt	12	1	4	5	0	1
12) Klachten overgemaakt aan EEN bedrijf dat probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	6	0	2	2	0	2
13) Zelf literatuur opgezocht	149	13	38	40	26	18
14) Raad gevraagd aan experts	142	9	42	34	24	19
15) Raad gevraagd aan een onderzoeksinstelling	71	6	23	20	11	5
16) Zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan	116	10	30	31	19	12
17) Zelf tellingen uitgevoerd	46	7	5	14	9	6
18) Zelf metingen uitgevoerd	32	3	7	6	6	5
19) Zelf stalen genomen en laten onderzoeken in een labo	4	0	4	0	0	0
20) Onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling	28	3	6	10	4	2
21) Andere	52	6	13	13	10	8
Totaal	259	27	63	56	48	34

Tabel 3.1: Welke initiatieven werden al genomen (in absolute cijfers)?

	Alg.	Limb.	Antw.	VI.-Br.	O.-VI.	W.-VI.
1) Geen	6.2	3.7	4.8	1.8	10.4	5.9
2) Petitie gestart	15.8	11.1	14.3	25.0	12.5	14.7
3) Manifestatie / betoging / protestactie opgezet	18.9	7.4	17.5	19.6	18.8	20.6
4) Actiegroep opgericht	17.8	7.4	22.2	21.4	12.5	14.7
5) Gerechtelijke stappen ondernomen	6.2	3.7	14.3	3.6	0.0	5.9
6) Debat georganiseerd	46.3	29.6	42.9	64.3	45.8	41.2
7) Persconferentie georganiseerd	29.7	14.8	31.7	33.9	35.4	29.4
8) Lezing gehouden	39.8	25.9	39.7	48.2	39.6	38.2
9) Klachten overgemaakt aan gemeente die probleem veroorzaakt	22.0	14.8	19.0	28.6	22.9	14.7
10) Klachten overgemaakt aan gemeente die probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	17.0	7.4	17.5	16.1	20.8	17.6
11) Klachten overgemaakt aan HET bedrijf dat probleem veroorzaakt	4.6	3.7	6.3	8.9	0.0	2.9
12) Klachten overgemaakt aan EEN bedrijf dat probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	2.3	0.0	3.2	3.6	0.0	5.9
13) Zelf literatuur opgezocht	57.5	48.1	60.3	71.4	54.2	52.9
14) Raad gevraagd aan experts	54.8	33.3	66.7	60.7	50.0	55.9
15) Raad gevraagd aan een onderzoeksinstelling	27.4	22.2	36.5	35.7	22.9	14.7
16) Zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan	44.8	37.0	47.6	55.4	39.6	35.3
17) Zelf tellingen uitgevoerd	17.8	25.9	7.9	25.0	18.8	17.6
18) Zelf metingen uitgevoerd	12.4	11.1	11.1	10.7	12.5	14.7
19) Zelf stalen genomen en laten onderzoeken in een labo	1.5	0.0	6.3	0.0	0.0	0.0
20) Onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling	10.8	11.1	9.5	17.9	8.3	5.9
21) Andere	20.1	22.2	20.6	23.2	20.8	23.5
Totaal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 3.2: Welke initiatieven werden al genomen (in percentages)?

Het aantal organisaties dat nog niks heeft gedaan om de (maatschappelijke) vragen en/of problemen op te lossen is overal vrij laag. Enkel in Oost-Vlaanderen wordt met 10.4% de kaap van 10% net overschreden, wat betekent dat ook daar maar iets meer dan 1 op 10 organisaties nog geen enkel initiatief genomen heeft.

De meeste organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen hebben al een aantal initiatieven genomen om tot oplossingen te komen. De twee initiatieven die tot nog toe over het algemeen het meest genomen werden zijn “zelf literatuur opgezocht” (57.5%) en “raad gevraagd aan experts” (54.8%). Ook in *Antwerpen*, *Oost-* en *West-Vlaanderen* zijn dit de twee meest genomen initiatieven.

In *Limburg* en *Vlaams-Brabant* hebben de meeste organisaties (respectievelijk 48.1% en 71.4%) tot nog toe wel al “zelf literatuur opgezocht”, maar “raad gevraagd aan experts” komt in deze twee provincies (met respectievelijk 33.3% en 60.7%) pas op de derde plaats van de meest genomen initiatieven. In *Limburg* komt “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan” met 37% op de tweede plaats. In *Vlaams-Brabant* wordt met 64.3% die tweede plaats ingenomen door initiatief 6, oftewel “debat georganiseerd”.²²⁴

Tot nog toe hebben over het algemeen zeer weinig organisaties (minder dan 1 op 10):

Gerechtelijke stappen ondernomen (6.2%)

Hun klachten overgemaakt aan HET bedrijf dat het probleem veroorzaakt (4.6%) of

Aan EEN bedrijf dat het probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen (2.3%)
en

Zelf stalen genomen en laten onderzoeken in een labo (1.5%)

Ook in *Limburg*, *Vlaams-Brabant*, *Oost-* en *West-Vlaanderen* is dat zo.

In *Oost-* en *West-Vlaanderen* heeft eveneens minder dan 10% (namelijk 8.3% en 5.9%) “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstituting”. Ook in *Limburg* zijn het niet alleen deze vier initiatieven die tot nog toe zeer weinig (door minder dan 1 op 10 verenigingen) genomen werden. Er zijn daarnaast immers nog drie andere initiatieven die minder dan 10% van de Limburgse organisaties genomen hebben, namelijk “manifestatie / betoging / protestactie opgezet” (7.4%), “actiegroep opgericht” (7.4%) en “klachten overgemaakt aan de gemeente die het probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen” (7.4%).

In *Antwerpen* heeft minder dan 1 op 10 verenigingen “klachten overgemaakt aan HET bedrijf dat het probleem veroorzaakt” (6.3%) of “aan EEN bedrijf dat het probleem NIET

²²⁴ De meest genoemde initiatieven werden in Tabel 3.2 in het vet gedrukt.

veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen” (3.2%) en “zelf stalen genomen en laten onderzoeken in een labo” (6.3%). Eveneens minder dan 10% van de organisaties heeft “zelf tellingen uitgevoerd” (7.9%) en “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling” (9.5%).²²⁵

Wanneer we even focussen op de initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek (namelijk initiatief 16 tot en met 21 uit Tabellen 3.1 en 3.2), dan stellen we vast dat hiervan enkel initiatief 16 oftewel “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan”, vrij vaak (door meer dan 25%) werd genoemd in de verschillende provincies. Dit met uitzondering van *Limburg* en *Vlaams-Brabant* waar minimum 1 op 4 organisaties eveneens aangeven dat ze ook al “zelf tellingen hebben uitgevoerd” (respectievelijk 25.9% en 25%).

Samenvatting

We mogen besluiten dat er weinig organisaties zijn die nog geen enkele poging ondernomen hebben om hun (maatschappelijke) vragen en/of problemen op te lossen. Zij die dat wel al gedaan hebben, deden dit vrijwel allemaal op dezelfde manier. De twee over het algemeen meest genomen initiatieven zijn “zelf literatuur opgezocht” en “raad gevraagd aan experts”. De initiatieven die over het algemeen het minst (door minder dan 1 op 10 verenigingen) genomen werden zijn: “gerechtelijke stappen ondernomen”, “klachten overgemaakt aan HET bedrijf dat het probleem veroorzaakt” of “aan EEN bedrijf dat het probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen” en “zelf stalen genomen en laten onderzoeken in een labo”.

De twee tot nog toe meest genomen initiatieven in *Vlaams-Brabant* zijn: “zelf literatuur opgezocht” en “debat georganiseerd”. De minst genomen initiatieven zijn dezelfde vier als die, die over het algemeen het minst genomen werden.

De twee tot nog toe meest genomen initiatieven in *Limburg* zijn: “zelf literatuur opgezocht” en “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan”. De initiatieven die het minst genomen werden in Limburg zijn de vier initiatieven die over het algemeen het minst genomen werden plus “manifestatie / betoging / protestactie opgezet”, “actiegroep opgericht” en “klachten overgemaakt aan de gemeente die het probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen”.

In *Antwerpen* werden dezelfde twee initiatieven het meest genomen, als over het algemeen het geval is. De initiatieven die tot nog toe het minst genomen werden door de Antwerpse verenigingen zijn: “klachten overgemaakt aan het bedrijf die het probleem veroorzaakt” of

²²⁵ De minst genoemde initiatieven werden in tabel 3.2 onderstreept.

“aan EEN bedrijf die het probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen”, “zelf stalen genomen en laten onderzoeken in een labo”, “zelf tellingen uitgevoerd” en “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling”

In *Oost-* en *West-Vlaanderen* zijn de twee meest genomen initiatieven dezelfde twee als die, die over het algemeen het meest genomen werden. De initiatieven die in deze twee provincies het minst genomen werden, zijn dezelfde vier als die, die over het algemeen het minst genomen werden, plus “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling”.

Wat zeker blijkt is het feit dat de meest genomen initiatieven, meestal geen initiatieven zijn die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Enkel initiatief 16 (oftewel “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan”) werd in elke provincie reeds door meer dan 25% genomen. In *Limburg* en *Vlaams-Brabant* beweert ook 1 op 4 organisaties “zelf tellingen te hebben uitgevoerd”.

6.2.4. Welke initiatieven wil men nog nemen om de vragen en/of problemen op te lossen?

	Alg.	Limb.	Antw.	VI.-Br.	O.-VI.	W.-VI.
1) Geen	19	2	4	2	5	3
2) Petitie starten	15	0	6	3	1	3
3) Manifestatie / betoging / protestactie opzetten	26	0	7	9	4	2
4) Actiegroep oprichten	30	1	11	6	4	5
5) Gerechtelijke stappen ondernemen	9	0	6	2	0	0
6) Debat organiseren	79	3	19	20	19	10
7) Persconferentie organiseren	66	2	17	22	11	8
8) Lezing houden	76	4	21	22	15	8
9) Klachten overmaken aan gemeente die probleem veroorzaakt	30	2	9	8	7	1
10) Klachten overmaken aan gemeente die probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	24	1	9	4	5	2
11) Klachten overmaken aan HET bedrijf dat probleem veroorzaakt	9	1	3	3	0	1
12) Klachten overmaken aan EEN bedrijf dat probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	4	1	1	0	0	2
13) Zelf literatuur opzoeken	77	4	19	24	14	10
14) Raad vragen aan experts	110	9	27	27	22	13
15) Raad vragen aan een onderzoeksinstelling	84	9	20	20	14	10
16) Zelf enquête / rondvraag / gespreksronde doen	64	5	13	12	19	8
17) Zelf tellingen uitvoeren	32	6	4	3	11	5
18) Zelf metingen uitvoeren	19	4	3	3	5	2
19) Zelf stalen nemen en laten onderzoeken in een labo	4	0	1	0	1	1
20) Onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling	60	6	19	12	8	9
21) Andere	30	4	8	11	2	3
Totaal	259	27	63	56	48	34

Tabel 4.1: Welke initiatieven wil men nog nemen (in absolute cijfers)?

	Alg.	Limb.	Antw.	VI.-Br.	O.-VI.	W.-VI.
1) Geen	7.3	7.4	6.3	3.6	10.4	8.8
2) Petitie starten	5.8	0.0	9.5	5.4	2.1	8.8
3) Manifestatie / betoging / protestactie opzetten	10.0	0.0	11.1	16.1	8.3	5.9
4) Actiegroep oprichten	11.6	3.7	17.5	10.7	8.3	14.7
5) Gerechtelijke stappen ondernemen	3.5	0.0	9.5	3.6	0.0	0.0
6) Debat organiseren	30.5	11.1	30.2	35.7	39.6	29.4
7) Persconferentie organiseren	25.5	7.4	27.0	39.3	22.9	23.5
8) Lezing houden	29.3	14.8	33.3	39.3	31.3	23.5
9) Klachten overmaken aan gemeente die probleem veroorzaakt	11.6	7.4	14.3	14.3	14.6	2.9
10) Klachten overmaken aan gemeente die probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	9.3	3.7	14.3	7.1	10.4	5.9
11) Klachten overmaken aan HET bedrijf dat probleem veroorzaakt	3.5	3.7	4.8	5.4	0.0	2.9
12) Klachten overmaken aan EEN bedrijf dat probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	1.5	3.7	1.6	0.0	0.0	5.9
13) Zelf literatuur opzoeken	29.7	14.8	30.2	42.9	29.2	29.4
14) Raad vragen aan experts	42.5	33.3	42.9	48.2	45.8	38.2
15) Raad vragen aan een onderzoeksinstelling	32.4	33.3	31.7	35.7	29.2	29.4
16) Zelf enquête / rondvraag / gespreksronde doen	24.7	18.5	20.6	21.4	39.6	23.5
17) Zelf tellingen uitvoeren	12.4	22.2	6.3	5.4	22.9	14.7
18) Zelf metingen uitvoeren	7.3	14.8	4.8	5.4	10.4	5.9
19) Zelf stalen nemen en laten onderzoeken in een labo	1.5	0.0	1.6	0.0	2.1	2.9
20) Onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling	23.2	22.2	30.2	21.4	16.7	26.5
21) Andere	11.6	14.8	12.7	19.6	4.2	8.8
Totaal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 4.2: Welke initiatieven wil men nog nemen (in percentages)?

We stelden al vast dat het aantal organisaties dat nog niks ondernomen heeft om de (maatschappelijke) vragen en/of problemen op te lossen laag is (zie Tabellen 3.1 en 3.2). Uit de tabellen 4.1 en 4.2 kunnen we afleiden dat ook het aantal organisaties dat in de toekomst niks meer wenst te ondernemen zeer laag is. Opnieuw wordt enkel in *Oost-Vlaanderen* met 10.4% de kaap van 10% overschreden.

Over het algemeen zijn de meeste organisaties nog van plan “raad te vragen aan experts” om tot oplossingen te komen voor hun (maatschappelijke) vragen en/of problemen. Hetzelfde stellen we vast in de verschillende Vlaamse provincies.

Zowel over het algemeen als in die verschillende provincies zien we dat er ook nog een aantal andere initiatieven zijn die nog genomen zullen worden door een betrekkelijk aantal organisaties. Hiermee bedoelen we die initiatieven die nog gepland worden door minimum 25% oftewel 1 op 4 verenigingen (wat toch behoorlijk veel is). Om hiervan per provincie een duidelijk overzicht te hebben, verwijzen we naar Tabel 4.2.²²⁶ Wat in dit verband opvalt is dat het hier meestal²²⁷ niet gaat om initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek (dus niet over initiatief 16 tot en met 21), maar vooral over:

- Debat organiseren
- Persconferentie organiseren
- Lezing houden
- Zelf literatuur opzoeken
- Raad vragen aan experts en
- Raad vragen aan een onderzoeksinstituting

Gaan we na welke initiatieven de organisaties over het algemeen niet snel meer geneigd zijn te nemen, dan zien we dat dat (behalve initiatief 16, oftewel “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde doen” en initiatief 20, oftewel “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstituting”) alle andere initiatieven zijn, namelijk:²²⁸

- Petitie starten
- Manifestatie / betoging / protestactie opzetten
- Actiegroep oprichten
- Klachten overmaken aan de gemeente die probleem veroorzaakt of

²²⁶ Deze initiatieven werden in Tabel 4.2 in het vet gedrukt.

²²⁷ In Antwerpen en West-Vlaanderen geven wel respectievelijk 30.2% en 26.5% van de organisaties aan dat ze nog van plan zijn “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstituting”. 39.6% van de Oost-Vlaamse organisaties geeft eveneens aan dat ze “zelf nog een enquête / rondvraag / gespreksronde willen doen”. Dit zijn wel twee initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek.

²²⁸ Deze initiatieven werden in Tabel 4.2 onderstreept.

- Aan EEN gemeente die het probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen
- Klachten overmaken aan HET bedrijf dat het probleem veroorzaakt of
- Aan EEN bedrijf dat het probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen
- Zelf tellingen uitvoeren
- Zelf metingen uitvoeren
- Zelf stalen nemen en laten onderzoeken in een labo en
- Andere initiatieven

Elk van deze initiatieven wordt over het algemeen door minder dan 15% van de organisaties gepland. Dit betekent dat geen enkel van de hier opgesomde initiatieven nog genomen zal worden door meer dan 1.5 op 10 verenigingen. Mits een aantal uitzonderingen, kunnen we in de verschillende provincies dezelfde vaststellingen maken.

We gaan opnieuw de initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek (initiatief 16 tot en met 21) van naderbij bekijken. Zoals reed aangegeven, valt hierbij op dat zowel in het algemeen als in de verschillende provincies, dit niet de meest geplande initiatieven zijn. Toch is ongeveer 1 op 5 verenigingen (wat toch een behoorlijk aantal is) nog van plan om een “enquête / rondvraag / gespreksronde te doen” of “onderzoek te laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling”. Deze twee initiatieven zijn dan ook de twee meest vernoemde initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Dit zowel in het algemeen als in de verschillende provincies, behalve in *Limburg* en in *Oost-Vlaanderen*. In *Limburg* zijn er meer (22.2%) verenigingen die nog van plan zijn “zelf tellingen uit te voeren” dan dat er zijn die een “enquête / rondvraag / gespreksronde willen doen” (18.5%). In *Oost-Vlaanderen* zijn er meer (22.9%) verenigingen die nog van plan zijn “zelf tellingen uit te voeren” dan dat er zijn die “onderzoek willen laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling” (16.7%).

Samenvatting

Het aantal organisaties dat niks meer wil doen om de (maatschappelijke) vragen en/of problemen op te lossen is zowel over het algemeen als in de verschillende provincies zeer laag. De meeste organisaties, ook in de vijf Vlaamse provincies, willen nog “raad vragen aan experts”. Daarnaast zijn er ook nog een aantal andere initiatieven die nog door betrekkelijk veel (25% of meer) verenigingen genomen zullen worden. Wat opvalt is dat het hier over het algemeen niet gaat om initiatieven zijn die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Behalve initiatief 16 (“zelf enquête / rondvraag / gespreksronde doen”) en initiatief 20 (“onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling”) zijn er niet veel (nauwelijks meer dan 1 op 10) organisaties die de overige initiatieven die te maken hebben

met wetenschappelijk onderzoek nog willen nemen. Ook dit stellen we vast in de verschillende provincies. Initiatief 16 en 20 zijn over het algemeen trouwens de twee meest vernoemde initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Dit is ook zo in *Antwerpen*, *Vlaams-Brabant* en *West-Vlaanderen*. In *Limburg* willen meer verenigingen initiatief 17 (“zelf tellingen doen”) in plaats van 16 nemen. In *Oost-Vlaanderen* willen meer verenigingen initiatief 17 in plaats van 20 nemen.

6.2.5. Hoeveel organisaties zijn van plan nog initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek?

	Aantal organisaties, met vragen en/of problemen, die van plan zijn één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek		Totaal aantal organisaties met vragen en/of problemen	
	N	%	N	%
Vlaams-Brabant	25	44.6	56	100.0
West-Vlaanderen	18	50.0	34	100.0
Oost-Vlaanderen	25	52.1	48	100.0
Antwerpen	33	52.4	63	100.0
Limburg	15	55.5	27	100.0
Algemeen	130	50.2	259	100.0

Tabel 5: Aantal organisaties dat van plan is nog initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek

In Tabellen 4.1 en 4.2 gingen we na welke initiatieven de organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen nog wensen te nemen. Hierbij beschouwden we elk initiatief afzonderlijk. We concludeerden dat de initiatieven die de meeste organisaties nog wensen te nemen, meestal geen initiatieven zijn die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek.

Gooien we de initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek (namelijk initiatieven 16 tot en met 21 uit Tabellen 4.1 en 4.2) bij mekaar, dan illustreert tabel 5 wel dat het aantal organisaties dat nog van plan is één of meerdere van deze initiatieven te nemen vrij groot is.

Over het algemeen is ongeveer 50% van de organisaties nog van plan minimum één initiatief te nemen dat te maken heeft met wetenschappelijk onderzoek. Een gelijkaardige vaststelling kunnen we maken in *West-Vlaanderen*, *Oost-Vlaanderen*, *Antwerpen* en *Limburg*. In *Limburg* loopt dat percentage zelfs op tot 55.5%. Enkel in *Vlaams-Brabant* wordt de kaap van 50% niet bereikt.

Samenvatting

Beschouwen we de initiatieven uit tabellen 4.1 en 4.2 elk afzonderlijk, dan stellen we vast dat de initiatieven die de meeste organisaties nog wensen te nemen, over het algemeen niets te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Tabel 5 illustreert wel dat in het algemeen en in de verschillende provincies, ongeveer 1 op 2 organisaties nog van plan is minimum één initiatief te nemen dat te maken heeft met wetenschappelijk onderzoek.

6.2.6. Waarom heeft men dergelijke vormen van onderzoek nog niet uitgevoerd / laten uitvoeren?

	Algemeen	Limburg	Antwerpen	Vlaams-Brabant	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen
Niet aan gedacht	5	0	1	1	1	1
Geen idee van waar ik naartoe moet om het onderzoek te laten uitvoeren	19	0	7	3	4	1
Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek TE LATEN uitvoeren	73	7	21	15	12	10
Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek ZELF uit te voeren	60	4	19	14	11	7
Geen expertise om zelf het onderzoek uit te voeren	52	6	15	11	10	6
Geen ruimte (vb. geen lokaal) om zelf het onderzoek uit te voeren	10	0	4	3	3	0
Niet het juiste materiaal om zelf het onderzoek uit te voeren	28	0	12	7	3	4
Andere	24	3	5	5	5	3

Tabel 6.1: Waarom heeft men dergelijke vormen van wetenschappelijk onderzoek nog niet uitgevoerd / laten uitvoeren (in absolute cijfers)?

	Algemeen	Limburg	Antwerpen	Vlaams-Brabant	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen
Niet aan gedacht	3.8	0.0	3.0	4.0	4.0	5.6
Geen idee van waar ik naartoe moet om het onderzoek te laten uitvoeren	14.6	0.0	21.2	12.0	16.0	5.6
Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek TE LATEN uitvoeren	56.2	46.7	63.6	60.0	48.0	55.6
Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek ZELF uit te voeren	46.2	26.7	57.6	56.0	44.0	38.9
Geen expertise om zelf het onderzoek uit te voeren	40.0	40.0	45.5	44.0	40.0	33.3
Geen ruimte (vb. geen lokaal) om zelf het onderzoek uit te voeren	7.7	0.0	12.1	12.0	12.0	0.0
Niet het juiste materiaal om zelf het onderzoek uit te voeren	21.5	0.0	36.4	28.0	12.0	22.2
Andere	18.5	20.0	15.2	20.0	20.0	16.7

Tabel 6.2: Waarom heeft men dergelijke vormen van wetenschappelijk onderzoek nog niet uitgevoerd / laten uitvoeren (in percentages)?

We stelden in 7.2.5 vast dat 1 op 2 organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen van plan is om nog (één of meerdere) initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Uit Tabellen 4.1 en 4.2 is tevens gebleken dat dat vooral de volgende twee initiatieven zullen zijn: “zelf een enquête / rondvraag / gespreksronde doen” en “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstituting”.

Tabellen 6.1 en 6.2 geven een overzicht van de redenen waarom deze organisaties dergelijke vormen van onderzoek tot op heden nog niet hebben uitgevoerd of laten uitvoeren. Het aantal organisaties dat beweert hier nog “niet aan gedacht” te hebben, is bijzonder laag. Dit zowel in het algemeen als in de verschillende provincies.

Over het algemeen tekenen drie redenen zich duidelijk af. Dit zijn:

- Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek TE LATEN uitvoeren (56.2%)

- Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek ZELF uit te voeren (46.2%) en
- Geen expertise om zelf het onderzoek uit te voeren (40.0%)

Hetzelfde stellen we vast in de vijf Vlaamse provincies.

Samenvatting

Van de organisaties die in de toekomst nog van plan zijn één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, zijn er zowel over het algemeen als in de verschillende provincies maar weinigen die aangeven dat ze hier tot op heden “nog niet aan gedacht” hebben. De meest gegeven verklaringen van waarom dat toch nog niet gebeurd is, zijn het “gebrek aan financiële middelen” en het “gebrek aan expertise”.

6.2.7. Wanneer moet het onderzoek afgerond zijn?

	Algemeen		Limburg		Antwerpen		Vlaams-Brabant		Oost-Vlaanderen		West-Vlaanderen	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Binnen de 6 maanden	17	13.1	1	6.7	3	9.1	0	0.0	5	20.0	6	33.3
Tussen 6 maanden en 1 jaar	32	24.9	7	46.7	10	30.3	5	20.0	2	8.0	4	22.2
Na een jaar of langer	48	36.9	5	33.3	13	39.4	12	48.0	11	44.0	4	22.2
Niet ingevuld	3.3	25.4	2	13.3	7	21.2	8	32.0	7	28.0	4	22.2
Totaal	130	100.0	15	100.0	33	100.0	25	100.0	25	100.0	18	100.0

Tabel 7: Wanneer moet het onderzoek afgerond zijn?

Over het algemeen is het aantal organisaties dat de resultaten pas “na een jaar of langer” wenst het grootst (36.9%). Hetzelfde stellen we vast in *Antwerpen*, *Vlaams-Brabant* en *Oost-Vlaanderen*. In *Limburg* willen de meeste organisaties (46.7%) de resultaten iets vroeger: “tussen de 6 maanden en 1 jaar”. 33.3% van de West-Vlaamse organisaties wensen al “binnen de 6 maanden” van de resultaten voorzien te worden.

6.2.8. Medewerking

	Algemeen		Limburg		Antwerpen		Vlaams-Brabant		Oost-Vlaanderen		West-Vlaanderen	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja	102	78.5	13	86.7	27	81.8	20	80.0	22	88.0	14	77.8
Nee	3	2.3	0	0.0	1	3.0	1	4.0	0	0.0	0	0.0
Niet van Toepassing	12	9.2	1	6.7	2	6.1	2	8.0	2	8.0	2	11.1
Niet ingevuld	13	10.0	1	6.7	3	9.1	2	8.0	1	4.0	2	11.1
Totaal	130	100.0	15	100.0	33	100.0	25	100.0	25	100.0	18	100.0

Tabel 8.1: De student volledig brieven over de problematiek

	Algemeen		Limburg		Antwerpen		Vlaams-Brabant		Oost-Vlaanderen		West-Vlaanderen	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja	96	73.8	14	93.3	22	66.7	20	80.0	17	68.0	15	83.3
Nee	5	3.8	0	0.0	3	9.1	1	4.0	0	0.0	0	0.0
Niet van Toepassing	12	9.2	0	0.0	5	15.2	1	4.0	4	16.0	3	16.7
Niet ingevuld	17	13.1	1	6.7	3	9.1	3	12.0	4	16.0	3	16.7
Totaal	130	100.0	15	100.0	33	100.0	25	100.0	25	100.0	18	100.0

Tabel 8.2: Op geregelde tijdstippen samenkomen met de student-onderzoeker, projectbegeleider en onderzoeksbegeleider om over de stand van het onderzoek te praten

	Algemeen		Limburg		Antwerpen		Vlaams-Brabant		Oost-Vlaanderen		West-Vlaanderen	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja	79	60.8	11	73.3	18	54.5	17	68.0	13	52.0	14	77.8
Nee	7	5.4	1	6.7	3	9.1	1	4.0	0	0.0	0	0.0
Niet van Toepassing	26	20.0	2	13.3	7	21.2	4	16.0	8	32.0	2	11.1
Niet ingevuld	18	13.8	1	6.7	5	15.2	3	12.0	4	16.0	2	11.1
Totaal	130	100.0	15	100.0	33	100.0	25	100.0	25	100.0	18	100.0

Tabel 8.3: De student-onderzoeker minimum 1 dag per week, ter plekke, in de werking van de organisatie laten meedraaien

	Algemeen		Limburg		Antwerpen		Vlaams-Brabant		Oost-Vlaanderen		West-Vlaanderen	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja	71	54.6	9	60.0	18	54.5	16	64.0	12	48.0	13	72.2
Nee	9	6.9	2	13.3	1	3.0	3	12.0	0	0.0	0	0.0
Niet van Toepassing	33	25.4	3	20.0	9	27.3	4	16.0	9	36.0	3	16.7
Niet ingevuld	17	13.1	1	6.7	5	15.2	2	8.0	4	16.0	2	11.1
Totaal	130	100.0	15	100.0	33	100.0	25	100.0	25	100.0	18	100.0

Tabel 8.4: De student-onderzoeker stage laten lopen binnen de organisatie

	Algemeen		Limburg		Antwerpen		Vlaams-Brabant		Oost-Vlaanderen		West-Vlaanderen	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ja	46	35.4	6	40.0	7	21.2	13	52.0	9	36.0	8	44.4
Nee	43	33.1	6	40.0	14	42.4	6	24.0	7	28.0	6	33.3
Niet van Toepassing	26	20.0	0	0.0	9	27.3	4	16.0	8	32.0	1	5.6
Niet ingevuld	15	11.5	3	20.0	3	9.1	2	8.0	1	4.0	3	16.7
Totaal	130	100.0	15	100.0	33	100.0	25	100.0	25	100.0	18	100.0

Tabel 8.5: De onderzoekskosten (vb. aanmaak rapport, onkosten onderzoeker) van de student-onderzoeker te vergoeden

Aan de hand van vijf punten werd gepeild naar de bereidheid van de organisaties om hun medewerking te verschaffen aan het wetenschappelijk onderzoek. De resultaten hiervan worden uiteengezet in tabellen 8.1 tot en met 8.5. In het algemeen stellen we vast dat (in dalende volgorde) een stuk meer dan de helft van de organisaties bereid is mee te werken door:

- De student-onderzoeker volledig te brieven over de problematiek (78.5%)

- Op geregelde tijdstippen samen te komen met de student-onderzoeker, projectbegeleider en onderzoeksbegeleider om over de stand van het onderzoek te praten (73.8%)
- De student-onderzoeker minimum 1 dag per week, ter plekke, in de werking van de organisatie te laten meedraaien (60.8%)
- De student-onderzoeker stage te laten lopen binnen de organisatie (54.6%)
- De onderzoekskosten van de student-onderzoeker te vergoeden (35.4)

Exact dezelfde volgorde vinden we terug in de provincies *Antwerpen*, *Vlaams-Brabant* en *Oost-Vlaanderen*.

In *Limburg* en *West-Vlaanderen* is die volgorde lichtjes anders. Daar zijn meer organisaties bereid om “op geregelde tijdstippen samen te komen om over de stand van het onderzoek te praten” dan om “de student volledig te briefen over de problematiek”.

Voor het “vergoeden van de onderzoekskosten” ligt de bereidheid tot medewerking bij de organisaties een stuk lager. Enkel in *Vlaams-Brabant* is een kleine meerderheid (52%) bereid de onderzoekskosten te vergoeden. In *Limburg*, *Oost-Vlaanderen* en *West-Vlaanderen* is dat percentage tot beneden de helft gezakt (tussen de 35% en de 45%). In *Antwerpen* is slechts 21.2% van de organisaties bereid de onderzoekskosten te vergoeden.

Samenvatting

We kunnen besluiten dat de bereidheid om mee te werken aan het wetenschappelijk onderzoek bij de organisaties hoog is. Alleen voor wat betreft het vergoeden van de onderzoekskosten is die bereidheid een stuk lager. Dit zowel in het algemeen als in de verschillende provincies.

6.3. Analyse (per soort organisatie)

6.3.1. Worden de organisaties geconfronteerd met (maatschappelijke) vragen en/of problemen?

	Ja		Nee		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Milieuorganisaties	12	85.7	2	14.3	14	100.0
Verenigingen voor ouderen	17	77.3	5	22.7	22	100.0
Patiëntenorganisaties	21	75.0	7	25.0	28	100.0
Verenigingen voor etnische minderheden	12	70.6	5	29.4	17	100.0
Welzijnsinstellingen	12	70.6	5	29.4	17	100.0
Verenigingen voor gehandicapten	25	65.8	13	34.2	38	100.0
Overheidsinstanties	14	58.3	10	41.7	24	100.0
Andere soorten organisaties	74	57.4	25	42.6	129	100.0
Vrouwenverenigingen	12	50.0	12	50.0	24	100.0
Buurtverenigingen / wijkorganisaties	20	48.8	21	51.2	41	100.0
Verenigingen voor gezinnen	21	47.7	23	52.3	44	100.0
Cultuurverenigingen	40	47.1	45	52.9	85	100.0
Verenigingen voor jongeren	17	27.9	44	72.1	61	100.0
Sportverenigingen	27	18.5	119	81.5	146	100.0
Totaal	259	44.2	327	55.8	586	100.0

Tabel 9: Aantal organisaties MET en ZONDER (maatschappelijke) vragen en/of problemen (per soort organisatie)

Bekijken we het totaal van 586 organisaties die de enquête ingevuld terugstuurden, dan stellen we vast dat minder dan de helft (44.2%) af te rekenen heeft met (maatschappelijke) vragen en/of problemen. In de verschillende provincies merkten we reeds hetzelfde op (zie Tabel 1). Wanneer we de organisaties met vragen en/of problemen opdelen in verschillende soorten, dan zien we grote verschillen tussen de verschillende soorten organisaties:

Bij de *milieuorganisaties*, *verenigingen voor ouderen* en *patiëntenorganisaties* kampt een grote meerderheid (75% en meer) met (maatschappelijke) vragen en/of problemen.

Bij de *verenigingen voor etnische minderheden*, *welzijnsinstellingen*, *verenigingen voor gehandicapten*, *overheidsinstanties* en *andere soorten organisaties* ligt dat percentage wat lager. Toch gaat het ook hier nog steeds om een meerderheid (tussen de 50% en de 75%).

Het aantal *vrouwenverenigingen* met en zonder (maatschappelijke) vragen en/of problemen is even groot.

Van de *verenigingen voor gezinnen*, *cultuurverenigingen*, *verenigingen voor jongeren* en *sportverenigingen*, geeft minder dan de helft aan dat ze geconfronteerd worden met (maatschappelijke) vragen en/of problemen. Vooral bij de laatste twee vernoemde soorten is het aantal organisaties met vragen en/of problemen bijzonder laag (respectievelijk 27.9% en 18.5%).

Samenvatting

We kunnen concluderen dat over het algemeen iets minder dan de helft van de geënquêteerde organisaties kampt met (maatschappelijke) vragen en/of problemen (44.2%). Hetzelfde zien we terug in de verschillende provincies. Gaan we per soort na hoeveel organisaties geconfronteerd worden met dergelijke vragen en/of problemen, dan stellen we hierbij grote verschillen vast: *milieuorganisaties*, *verenigingen voor ouderen* en *patiëntenorganisaties* zijn de drie soorten waarvan de grootste meerderheid (75% en meer) aangeeft dat ze kampen met (maatschappelijke) vragen en/of problemen. De *verenigingen voor jongeren* en de *sportverenigingen* zijn de twee soorten waarvan de meeste organisaties aangeven dat ze geen vragen en/of problemen hebben.

6.3.2. Waarover gaan de vragen en/of problemen?

	Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn.	Patiënten-organisatie	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / wijkorg.	Wezijnsinst.	Overheidsinstanties	Andere soorten	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwenver.
Gezondheid	107	13	12	5	18	9	15	8	6	5	4	21	2	16	8
Communicatie	99	9	14	9	4	11	19	6	6	6	8	33	4	9	4
Cultuur	99	11	6	10	0	5	30	3	2	5	9	30	4	13	5
Onderwijs	89	5	5	10	4	4	17	1	5	7	6	29	4	15	4
Milieu	79	6	3	3	2	4	13	12	15	3	2	19	6	16	4
Demografische omgeving	73	6	5	5	1	5	13	1	6	3	10	22	5	9	2
Geneeskunde	65	5	11	1	19	5	5	4	2	2	3	13	0	6	5
Geografische omgeving	40	2	3	0	1	3	9	3	7	1	4	11	5	6	0
Techniek	22	3	2	1	2	2	6	4	1	1	2	6	0	3	0
Bouwkunde	13	1	2	0	2	5	3	0	1	0	0	0	2	2	0
Andere	115	7	13	6	4	13	16	4	6	4	3	42	10	9	6
Totaal	259	17	25	12	21	27	40	12	20	12	14	74	17	21	12

Tabel 10.1: Waarover gaan de vragen en/of problemen (in absolute cijfers)?

	Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / wijkorg.	Wezijnsinst.	Overheidsinstanties	Andere soort org.	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwenver.
Gezondheid	41.3	76.5	48.0	41.7	85.7	33.3	37.5	66.7	30.0	41.7	28.6	28.4	11.8	76.2	66.7
Communicatie	38.2	52.9	56.0	75.0	19.0	40.7	47.5	50.0	30.0	50.0	57.1	44.6	23.5	42.9	33.3
Cultuur	38.2	64.7	24.0	83.3	0.0	18.5	75.0	25.0	10.0	41.7	64.3	40.5	23.5	61.9	41.7
Onderwijs	34.4	29.4	20.0	83.3	19.0	14.8	42.5	8.3	25.0	58.3	42.9	39.2	23.5	71.4	33.3
Milieu	30.5	35.3	12.0	25.0	9.5	14.8	32.5	100.0	75.0	25.0	14.3	25.7	35.3	76.2	33.3
Demografische omgeving	28.2	35.3	20.0	41.7	4.8	18.5	32.5	8.3	30.0	25.0	71.4	29.7	29.4	42.9	16.7
Geneeskunde	25.1	29.4	44.0	8.3	90.5	18.5	12.5	33.3	10.0	16.7	21.4	17.6	0.0	28.6	41.7
Geografische omgeving	15.4	11.8	12.0	0.0	4.8	11.1	22.5	25.0	35.0	8.3	28.6	14.9	29.4	28.6	0.0
Techniek	8.5	17.6	8.0	8.3	9.5	7.4	15.0	33.3	5.0	8.3	14.3	8.1	0.0	14.3	0.0
Bouwkunde	5.0	5.9	8.0	0.0	9.5	18.5	7.5	0.0	5.0	0.0	0.0	0.0	11.8	9.5	0.0
Andere	44.4	41.2	52.0	50.0	19.0	48.1	40.0	33.3	30.0	33.3	21.4	56.8	58.8	42.9	50.0
Totaal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 10.2: Waarover gaan de vragen en/of problemen (in percentages)?

Over het algemeen stellen we vast dat de 259 organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen vooral kampen met vragen over de thema's "gezondheid", "communicatie", "cultuur", "onderwijs" en "milieu". Ook in de verschillende provincies (zie tabel 2) sprongen deze vijf thema's meteen in het oog, behalve in Limburg en Oost-Vlaanderen, waar "demografie" en "geneeskunde" vaker vernoemd werden dan "milieu". Hierbij merken we op dat geen enkel van deze thema's door meer dan de helft van de organisaties vernoemd werd. De percentages schommelden steeds tussen de 30% en de 50% (ongeveer). Wanneer we per soort organisatie nagaan over welke thema's de vragen en/of problemen gaan, dan stellen we bij de meeste soorten wel een concentratie van 50% en meer vast rond bepaalde thema's:

Zo is het vrij vanzelfsprekend dat respectievelijk 90.5% en 85.7% van de *patiëntenorganisaties* aangeven dat hun vragen en/of problemen gaan over de thema's "geneeskunde" en "gezondheid".

Parallel met de verwachtingen, geeft 75% van de *cultuurverenigingen* aan dat de vragen en/of problemen waarmee zij geconfronteerd worden gaan over het thema "cultuur".

Opnieuw zoals verwacht kan worden, zeggen de 12 *milieuorganisaties* allemaal (100% dus) dat hun vragen en/of problemen te maken hebben met "milieu". Maar ook de thema's "gezondheid" en "communicatie" worden door een meerderheid, respectievelijk 66.7% en 50% van de milieuorganisaties, vernoemd.

Bij een meerderheid van de *verenigingen voor ouderen*, concentreren de (maatschappelijke) vragen en/of problemen zich rond de thema's "gezondheid" (76.5%), "cultuur" (64.7%) en "communicatie" (52.9%).

Ook de meerderheid van de *verenigingen voor gehandicapten* (56%) heeft vragen over "communicatie" (maar logischerwijs scoren ook de thema's "gezondheid" en "geneeskunde" hier met respectievelijk 48% en 44% vrij hoog).

De meeste *verenigingen voor etnische minderheden* kampen met vragen en/of problemen die te maken hebben met "cultuur" (83.3%), "onderwijs" (83.3%) en "communicatie" (75%).

Buurtverenigingen of wijkorganisaties hebben meestal vragen die gaan over "milieu"-aangelegenheden (75%).

Vrouwenverenigingen hebben dan weer vooral vragen over “gezondheid” (66.7%) (maar “cultuur” en “geneeskunde” zijn thema’s die ook hier vrij goed (41.7%) scoren).

Hetzelfde geldt voor de *verenigingen voor gezinnen*, hoewel ook respectievelijk 76.2%, 71.4% en 61.9% van de gezinsorganisaties vragen en/of problemen hebben die gaan over “milieu”, “onderwijs” en “cultuur”.

De meeste *welzijnsinstellingen* kampen met vragen en/of problemen die te maken hebben met “onderwijs” (58.3%), hoewel ook “communicatie” door de helft van de welzijnsinstellingen aangestipt werd.

Overheidsinstanties worden vooral geconfronteerd met vragen en/of problemen die gaan over “demografie” (71.4%), “cultuur” (64.3%) en “communicatie” (57.1%).

Bij *sportverenigingen, verenigingen voor jongeren en andere soorten organisaties* tenslotte zijn de vragen en/of problemen gelijkmatiger verspreid over de verschillende thema’s. Hier wordt geen enkel thema door meer dan 50% van de organisaties vernoemd.

Bij de *sportverenigingen* gaan de meeste vragen en/of problemen over “communicatie” (40.7%) en “gezondheid” (33.3%).

Bij de *verenigingen voor jongeren* gaan de meeste vragen en/of problemen over “milieu” (35.3%), “demografie” en “geografie” (beiden 29.4%).

Bij de *andere soorten organisaties* tenslotte gaan de meeste vragen en/of problemen over “communicatie” (44.6%), “cultuur” (39.2%) en “onderwijs” (29.7%). Ook “demografie” en “gezondheid” scoren met respectievelijk 28.4% en 25.7% nog betrekkelijk hoog.

“Techniek” en “bouwkunde” zijn over het algemeen de twee minst vernoemde thema’s van (maatschappelijke) vragen en/of problemen. Hetzelfde stelden we vast in de verschillende provincies (zie Tabel 2). Wanneer we de organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen per soort beschouwen, kunnen we opnieuw een min of meer gelijkaardige vaststelling maken, zij het minder consequent:

“Techniek” en “bouwkunde” zijn de twee thema’s die het minst vernoemd worden door *verenigingen voor gehandicapten, buurtverenigingen of wijkorganisaties, welzijnsinstellingen, overheidsinstanties, vrouwenverenigingen en andere soorten organisaties*.

Bij *verenigingen voor ouderen, verenigingen voor etnische minderheden, sportverenigingen, cultuurverenigingen, milieuorganisaties, verenigingen voor jongeren* en *verenigingen voor gezinnen* behoren ofwel “techniek” ofwel “bouwkunde” bij de twee minst vernoemde thema’s van (maatschappelijke) vragen en/of problemen.

Enkel bij *patiëntenorganisaties* zijn er een aantal thema’s (namelijk “cultuur”, “demografie” en “geografie”) die minder vernoemd worden dan “techniek” en “bouwkunde”.

Samenvatting

In vergelijking met de situatie in het algemeen of met de situatie in de verschillende provincies is de concentratie van vragen en/of problemen rond bepaalde thema’s, bekeken per soort organisatie, veel sterker. Daar waar in het algemeen en in de verschillende provincies geen enkel thema door meer dan de helft van de organisaties vernoemd werd, is dat bij de meeste onderscheiden soorten organisaties wel het geval. Enkel door *sportverenigingen, verenigingen voor jongeren* en *andere soorten organisaties* wordt geen enkel thema door meer dan 50% van de verenigingen vernoemd. Bij de andere soorten organisaties, waar dat wel het geval is, zijn de vernoemde thema’s vrij sterk soortgebonden. Techniek en bouwkunde worden in het algemeen en in de verschillende provincies het minst vaak genoemd. Wanneer we de organisaties met vragen en/of problemen per soort beschouwen, kunnen we een min of meer gelijkaardige vaststelling maken, hoewel minder consequent.

6.3.3. Welke initiatieven werden al genomen om de vragen en/of problemen op te lossen?

	Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap.	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Weijzinsinst.	Overheids- instaties	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwen-ver.	Ander soort organisaties
1) Geen	16	1	2	1	0	1	3	0	1	0	0	1	0	0	4
2) Petitie gestart	41	1	4	3	5	4	8	0	7	2	2	2	7	1	9
3) Manifestatie / betoging / protestactie opgezet	49	2	7	5	3	2	9	3	5	4	0	1	7	1	15
4) Actiegroep opgericht	46	4	5	4	0	3	11	3	8	2	3	1	7	1	10
5) Gerechtelijke stappen ondernomen	16	1	2	3	0	1	4	2	0	2	0	1	0	0	4
6) Debat georganiseerd	120	6	11	5	9	6	19	8	9	9	6	5	11	4	39
7) Persconferentie georganiseerd	77	7	10	4	9	4	9	5	5	7	4	1	8	4	21
8) Lezing gehouden	103	9	13	5	12	4	14	6	2	8	5	2	8	6	30
9) Klachten overgemaakt aan gemeente die probleem veroorzaakt	57	4	3	6	2	5	9	3	9	7	0	5	11	0	11
10) Klachten overgemaakt aan gemeente die probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	44	3	2	4	1	5	12	2	9	7	0	4	8	0	10
11) Klachten overgemaakt aan HET bedrijf dat probleem veroorzaakt	12	1	0	1	1	0	3	1	4	2	0	0	0	1	3
12) Klachten overgemaakt aan EEN bedrijf dat probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	6	1	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1
13) Zelf literatuur opgezocht	149	9	16	7	13	9	22	5	8	9	7	7	7	5	56
14) Raad gevraagd aan experts	142	9	19	7	15	11	20	6	8	11	6	2	7	7	47
15) Raad gevraagd aan een onderzoeksinstelling	71	3	9	4	4	5	11	4	3	7	3	0	3	1	31
16) Zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan	116	10	14	7	10	7	15	2	9	9	8	6	6	8	36
17) Zelf tellingen uitgevoerd	46	2	5	5	3	2	2	1	6	4	5	1	3	2	15
18) Zelf metingen uitgevoerd	32	1	3	3	0	2	5	0	3	3	5	0	3	3	9
19) Zelf stalen genomen en laten onderzoeken in een labo	4	0	0	0	0	0	1	3	1	0	0	1	0	0	0
20) Onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling	28	2	2	2	1	3	5	2	3	5	4	0	2	1	8
21) Andere	52	5	9	1	7	8	8	4	2	1	0	2	3	3	17
Totaal	259	17	25	12	21	27	40	12	20	12	14	17	21	12	74

Tabel11.1: Welke initiatieven werden al genomen (in absolute cijfers)?

	Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver./ Wijkorg	Welzijnsinst.	Overheids- instanties	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwen-ver.	Ander soort organisaties
1) Geen	6.2	5.9	8.0	8.3	14.3	3.7	7.5	16.7	5.0	0.0	14.3	5.9	0.0	16.7	5.4
2) Petitie gestart	15.8	5.9	16.0	25.0	23.8	14.8	20.0	0.0	35.0	16.7	14.3	11.8	33.3	8.3	12.2
3) Manifestatie / betoging / protestactie opgezet	18.9	11.8	28.0	41.7	14.3	7.4	22.5	25.0	25.0	33.3	0.0	5.9	33.3	8.3	20.3
4) Actiegroep opgericht	17.8	23.5	20.0	33.3	0.0	11.1	27.5	25.0	40.0	16.7	21.4	5.9	33.3	8.3	13.5
5) Gerechtelijke stappen ondernomen	6.2	5.9	8.0	25.0	0.0	3.7	10.0	16.7	0.0	16.7	0.0	5.9	0.0	0.0	5.4
6) Debat georganiseerd	46.3	35.3	44.0	41.7	42.9	22.2	47.5	66.7	45.0	75.0	42.9	29.4	52.4	33.3	52.7
7) Persconferentie georganiseerd	29.7	41.2	40.0	33.3	42.9	14.8	22.5	41.7	25.0	58.3	28.6	5.9	38.1	33.3	28.4
8) Lezing gehouden	39.8	52.9	52.0	41.7	57.1	14.8	35.0	50.0	10.0	66.7	35.7	11.8	38.1	50.0	40.5
9) Klachten overgemaakt aan gemeente die probleem veroorzaakt	22.0	23.5	12.0	50.0	9.5	18.5	22.5	25.0	45.0	58.3	0.0	29.4	52.4	0.0	14.9
10) Klachten overgemaakt aan gemeente die probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	17.0	17.6	8.0	33.3	4.8	18.5	30.0	16.7	45.0	58.3	0.0	23.5	38.1	0.0	13.5
11) Klachten overgemaakt aan HET bedrijf dat probleem veroorzaakt	4.6	5.9	0.0	8.3	4.8	0.0	7.5	8.3	20.0	16.7	0.0	0.0	0.0	8.3	4.1
12) Klachten overgemaakt aan EEN bedrijf dat probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	2.3	5.9	0.0	8.3	0.0	0.0	0.0	0.0	5.0	8.3	0.0	0.0	0.0	8.3	1.4
13) Zelf literatuur opgezocht	57.5	52.9	64.0	58.3	61.9	33.3	55.0	41.7	40.0	75.0	50.0	41.2	33.3	41.7	75.7
14) Raad gevraagd aan experts	54.8	52.9	76.0	58.3	71.4	40.7	50.0	50.0	40.0	91.7	42.9	11.8	33.3	58.3	63.5
15) Raad gevraagd aan een onderzoeksinstelling	27.4	17.6	36.0	33.3	19.0	18.5	27.5	33.3	15.0	58.3	21.4	0.0	14.3	8.3	41.9
16) Zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan	44.8	58.8	56.0	58.3	47.6	25.9	37.5	16.7	45.0	75.0	57.1	35.3	28.6	66.7	48.6
17) Zelf tellingen uitgevoerd	17.8	11.8	20.0	41.7	14.3	7.4	5.0	8.3	30.0	33.3	35.7	5.9	14.3	16.7	20.3
18) Zelf metingen uitgevoerd	12.4	5.9	12.0	25.0	0.0	7.4	12.5	0.0	15.0	25.0	35.7	0.0	14.3	25.0	12.2
19) Zelf stalen genomen en laten onderzoeken in een labo	1.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.5	25.0	5.0	0.0	0.0	5.9	0.0	0.0	0.0
20) Onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling	10.8	11.8	8.0	16.7	4.8	11.1	12.5	16.7	15.0	41.7	28.6	0.0	9.5	8.3	10.8
21) Andere	20.1	29.4	36.0	8.3	33.3	29.6	20.0	33.3	10.0	8.3	0.0	11.8	14.3	25.0	23.0
Totaal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 11.2: Welke initiatieven werden al genomen (in percentages)?

Over het algemeen zien we dat er maar weinig organisaties (6.2%) zijn die nog niks hebben gedaan om de (maatschappelijke) vragen en/of problemen waarmee zij geconfronteerd worden op te lossen. Hetzelfde stelden we vast in de vijf verschillende provincies (zie Tabellen 3.1 en 3.2). Wanneer we de organisaties per soort beschouwen, komen we opnieuw tot gelijkaardige conclusies. Enkel bij de *patiëntenorganisaties*, *milieuorganisaties*, *overheidsinstanties* en *vrouwenverenigingen* beweert iets meer dan 1 vereniging op 10 nog geen enkel initiatief genomen te hebben genomen (zie Tabellen 11.1 en 11.2).

We stelden reeds vast dat over het algemeen de meeste organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen al een aantal initiatieven genomen hebben om tot oplossingen te komen. De over het algemeen twee meest genomen initiatieven zijn “zelf literatuur opgezocht” (57.5%) en “raad gevraagd aan experts” (54.8%).

Beschouwen we de organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen per soort, dan stellen we net hetzelfde vast voor de *verenigingen voor gehandicapten*, *patiëntenorganisaties*, *sportverenigingen*, *cultuurverenigingen* en *andere soorten organisaties*. Ook zij hebben het vaakst “zelf literatuur opgezocht” en “raad gevraagd aan experts”.

Ook bij de *verenigingen voor etnische minderheden* en de *welzijnsinstellingen* is dat zo. Bij de *verenigingen voor etnische minderheden* zijn er wel evenveel organisaties (58.3%) die “zelf een enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan hebben” als dat er zijn die de over het algemeen twee meest genomen initiatieven hebben genomen.

Bij de *welzijnsinstellingen* komen de over het algemeen twee meest genomen initiatieven eveneens op de eerste en tweede plaats. De tweede plaats wordt echter wel gedeeld met initiatief 6 (“debat georganiseerd”) en initiatief 16 (“zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan”).

Bij de *verenigingen voor ouderen* hebben de meeste (58.8%) organisaties tot nog toe “zelf een enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan”. “Zelf literatuur opgezocht” en “raad gevraagd aan experts” (de twee initiatieven die over het algemeen het meest genomen werden) komen beiden met 52.9% op de tweede plaats. Evenveel verenigingen voor ouderen hebben ook al een “lezing gehouden”.

De twee over het algemeen meest genomen initiatieven komen bij de *buurtverenigingen of wijkorganisaties*, samen met initiatief 4 (“actiegroep opgericht”) met 40% op een gedeelde tweede plaats. De meeste (45%) buurtverenigingen hebben immers al “een debat georganiseerd”, “klachten overgemaakt aan de gemeente die het probleem veroorzaakt” of

“aan een gemeente die het probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen” en “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan”.

De twee initiatieven die het meest genomen werden door de *overheidsinstanties* en de *verenigingen voor jongeren* zijn “zelf literatuur opgezocht” (één van de twee initiatieven die over het algemeen het meest genomen werden) en “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan”.

De meeste *vrouwenverenigingen* hebben tot nog toe “zelf een enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan” en “raad gevraagd aan experts” (één van de twee initiatieven die over het algemeen het meest genomen werden).

De meeste *milieuorganisaties* hebben al “een debat georganiseerd”. “Raad gevraagd aan experts” (één van de twee initiatieven die over het algemeen het meest genomen werden) en “lezing gehouden” komen op een gedeelde tweede plaats.

De twee initiatieven die het meest genomen werden door de *verenigingen voor gezinnen* zijn “debat georganiseerd” en “klachten overgemaakt aan de gemeente die het probleem veroorzaakt”.²²⁹

Aangezien we het meest geïnteresseerd zijn in de initiatieven die wel door veel (25% of meer) organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen genomen werden, zullen we de initiatieven die maar door weinig organisaties genomen werden niet nader beschrijven. We verwijzen daarvoor liever naar Tabel 11.2. Deze tabel geeft immers onder andere een duidelijk overzicht van de verschillende initiatieven die tot nog toe maar weinig (minder dan 15%) genomen werden.

²²⁹ De initiatieven die door de verschillende soorten organisaties tot nog toe het meest genomen werden, zijn in tabel 4.2 in het vet gezet.

	Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Ander soort organisaties	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg	Vrouwen-ver.	Ver. voor etn. minder	Wezijnsinst.	Overheidsinstanties
16) Zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan	44.8	58.8	56.0	47.6	25.9	37.5	35.3	28.6	48.6	16.7	45.0	66.7	58.3	75.0	57.1
17) Zelf tellingen uitgevoerd	17.8	11.8	20.0	14.3	7.4	5.0	5.9	14.3	20.3	8.3	30.0	16.7	41.7	33.3	35.7
18) Zelf metingen uitgevoerd	12.4	5.9	12.0	0.0	7.4	12.5	0.0	14.3	12.2	0.0	15.0	25.0	25.0	25.0	35.7
19) Zelf stalen genomen en laten onderzoeken in een labo	1.5	0.0	0.0	0.0	0.0	2.5	5.9	0.0	0.0	25.0	5.0	0.0	0.0	0.0	0.0
20) Onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling	10.8	11.8	8.0	4.8	11.1	12.5	0.0	9.5	10.8	16.7	15.0	8.3	16.7	41.7	28.6
21) Andere	20.1	29.4	36.0	33.3	29.6	20.0	11.8	14.3	23.0	33.3	10.0	25.0	8.3	8.3	0.0

Tabel 11.2.1

Wanneer we in de Tabel 11.2.1 focussen op de initiatieven die eigenlijk vormen van wetenschappelijk onderzoek zijn of die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek (namelijk initiatief 16 tot en met 21 uit tabel 11.2), stellen we vast dat bij negen soorten organisaties slechts 1 initiatief dat te maken heeft met wetenschappelijk onderzoek genomen werd door minimum 1 op 4 organisaties:

- Minimum 1 op 4 *verenigingen voor ouderen, verenigingen voor gehandicapten, patiëntenorganisaties, sportverenigingen, cultuurverenigingen, verenigingen voor jongeren, verenigingen voor gezinnen* en *andere soorten organisaties* heeft zelf al een “enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan”.
- 25% van de *milieuorganisaties* heeft “zelf stalen genomen en laten onderzoeken in een labo”.

Door twee soorten organisaties werden al twee initiatieven genomen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek:

- Zo hebben respectievelijk 45% en 30% van de *buurtverenigingen* “zelf al een enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan” en “zelf tellingen uitgevoerd”.
- Respectievelijk 66.7% en 25.0% van de *vrouwenverenigingen* hebben eveneens “zelf al een enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan” en daarnaast nog “zelf metingen uitgevoerd”.

Door de *verenigingen voor etnische minderheden* werden al drie initiatieven (die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek) genomen door minimum 1 op 4 organisaties, namelijk: “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan” (initiatief 16), “zelf tellingen uitgevoerd” (initiatief 17) en “zelf metingen uitgevoerd” (initiatief 18).

Door de *welzijnsinstellingen* en *overheidsinstanties* tenslotte werden reeds vier initiatieven, die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, genomen door minstens 25% van de organisaties, meerbepaald: initiatief 16, 17, 18 en 20, oftewel “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling”.

Samenvatting

Over het algemeen stellen we vast dat maar weinig organisaties nog niks gedaan hebben om de (maatschappelijke) vragen en/of problemen op te lossen. Wanneer we de organisaties per soort beschouwen, komen we tot eenzelfde conclusie.

De twee over het algemeen meest genomen initiatieven zijn “zelf literatuur opgezocht” en “raad gevraagd aan experts”. Bij *verenigingen voor gehandicapten*, *patiëntenorganisaties*, *sportverenigingen*, *cultuurverenigingen*, *andere soorten organisaties*, *verenigingen voor etnische minderheden*, *welzijnsinstellingen*, *verenigingen voor ouderen* en *buurtverenigingen* staan deze twee initiatieven eveneens in de top twee. Zij het dat bij de laatste vier vernoemde soorten die top twee gedeeld wordt met nog een aantal andere organisaties.

Bij de *overheidsinstanties*, *verenigingen voor jongeren*, *vrouwenverenigingen* en de *milieuorganisaties* staat slechts één van de over het algemeen twee meest genomen initiatieven in de top twee. Bij de *verenigingen voor gezinnen* tenslotte staat geen van de twee over het algemeen meest genomen initiatieven in de top twee.

Zoomen we even apart in op de initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, dan kunnen we besluiten dat vooral initiatief 16, oftewel “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan” bij de meeste soorten organisaties al door minimum 1 op 4 verenigingen werd genomen. *Welzijnsinstellingen* en *overheidsinstanties* zijn de twee soorten organisaties waarvan gezegd kan worden dat ze alle vier de initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek hebben genomen. Alle vier van deze initiatieven werden immers door 25% (of meer) van die verenigingen genomen. De meeste andere soorten organisaties hebben zich wat dat betreft beperkt tot initiatief 16.

6.3.4. Welke initiatieven wil men nog nemen om de vragen en/of problemen op te lossen?

	Algemeen	Ver. voor ouders	Ver. voor gehandicap.	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Welzijnsinst.	Overheidsinstatities	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwen-ver.	Ander soort organisaties
1) Geen	7.3	1	1	0	2	3	2	0	4	0	0	1	3	3	5
2) Petitie starten	5.8	0	0	2	0	0	4	3	2	0	1	1	0	1	3
3) Manifestatie / betoging / protestactie opzetten	10.0	0	3	2	0	0	4	1	4	1	0	2	3	1	7
4) Actiegroep oprichten	11.6	0	2	5	2	1	6	3	0	0	2	2	3	1	6
5) Gerechtelijke stappen ondernemen	3.5	0	1	2	0	0	4	1	0	0	0	0	0	0	3
6) Debat organiseren	30.5	4	9	4	8	3	16	5	3	3	5	1	7	5	22
7) Persconferentie organiseren	25.5	2	7	4	8	5	9	4	4	3	5	1	5	2	20
8) Lezing houden	29.3	4	7	3	8	2	12	6	1	4	8	2	3	5	24
9) Klachten overmaken aan gemeente die probleem veroorzaakt	11.6	1	1	5	0	2	5	1	6	4	1	0	5	0	6
10) Klachten overmaken aan gemeente die probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	9.3	1	1	3	0	4	6	0	2	4	2	1	3	0	5
11) Klachten overmaken aan HET bedrijf dat probleem veroorzaakt	3.5	0	0	0	0	0	1	2	3	0	0	0	0	1	4
12) Klachten overmaken aan EEN bedrijf dat probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	1.5	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
13) Zelf literatuur opzoeken	29.7	5	11	5	6	6	18	5	5	5	4	1	1	3	23
14) Raad vragen aan experts	42.5	5	11	7	12	11	20	5	7	8	6	5	5	3	34
15) Raad vragen aan een onderzoeksinstelling	32.4	4	10	6	7	4	16	5	4	5	6	1	0	5	30
16) Zelf enquête / rondvraag / gespreksronde doen	24.7	2	4	7	8	3	9	2	5	5	6	1	0	5	19
17) Zelf tellingen uitvoeren	12.4	1	3	3	4	1	3	2	3	2	6	0	2	2	8
18) Zelf metingen uitvoeren	7.3	0	1	2	0	0	1	1	1	0	7	0	1	1	4
19) Zelf stalen nemen en laten onderzoeken in een labo	1.5	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	3
20) Onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling	23.2	0	8	4	4	7	11	3	3	3	4	2	3	3	19
21) Andere	11.6	3	6	1	4	5	5	4	2	2	2	3	2	0	9
Totaal	100.0	17	25	12	21	27	40	12	20	12	14	17	21	12	74

Tabel 12.1: Welke initiatieven wil men nog nemen (in absolute cijfers)?

	Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap.	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Welzijnsinst.	Overheids- instatities	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwen-ver.	Ander soort organisaties
1) Geen	7.3	5.9	4.0	0.0	9.5	11.1	5.0	0.0	20.0	0.0	0.0	5.9	14.3	25.0	6.8
2) Petitie starten	5.8	0.0	0.0	16.7	0.0	0.0	10.0	25.0	10.0	0.0	7.1	5.9	0.0	8.3	4.1
3) Manifestatie / betoging / protestactie opzetten	10.0	0.0	12.0	16.7	0.0	0.0	10.0	8.3	20.0	8.3	0.0	11.8	14.3	8.3	9.5
4) Actiegroep oprichten	11.6	0.0	8.0	41.7	9.5	3.7	15.0	25.0	0.0	0.0	14.3	11.8	14.3	8.3	8.1
5) Gerechtelijke stappen ondernemen	3.5	0.0	4.0	16.7	0.0	0.0	10.0	8.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.1
6) Debat organiseren	30.5	23.5	36.0	33.3	38.1	11.1	40.0	41.7	15.0	25.0	35.7	5.9	33.3	41.7	29.7
7) Persconferentie organiseren	25.5	11.8	28.0	33.3	38.1	18.5	22.5	33.3	20.0	25.0	35.7	5.9	23.8	16.7	27.0
8) Lezing houden	29.3	23.5	28.0	25.0	38.1	7.4	30.0	50.0	5.0	33.3	57.1	11.8	14.3	41.7	32.4
9) Klachten overmaken aan gemeente die probleem veroorzaakt	11.6	5.9	4.0	41.7	0.0	7.4	12.5	8.3	30.0	33.3	7.1	0.0	23.8	0.0	8.1
10) Klachten overmaken aan gemeente die probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	9.3	5.9	0.0	25.0	0.0	14.8	15.0	0.0	10.0	33.3	14.3	5.9	14.3	0.0	6.8
11) Klachten overmaken aan HET bedrijf dat probleem veroorzaakt	3.5	0.0	4.0	0.0	0.0	0.0	2.5	16.7	15.0	0.0	0.0	0.0	0.0	8.3	5.4
12) Klachten overmaken aan EEN bedrijf dat probleem NIET veroorzaakt, maar wel kan helpen oplossen	1.5	5.9	4.0	8.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	8.3	1.4
13) Zelf literatuur opzoeken	29.7	29.4	44.0	41.7	28.6	22.2	45.0	41.7	25.0	41.7	28.6	5.9	4.8	25.0	31.1
14) Raad vragen aan experts	42.5	29.4	44.0	58.3	57.1	40.7	50.0	41.7	35.0	66.7	42.9	29.4	23.8	25.0	45.9
15) Raad vragen aan een onderzoeksinstelling	32.4	23.5	40.0	50.0	33.3	14.8	40.0	41.7	20.0	41.7	42.9	5.9	0.0	41.7	40.5
16) Zelf enquête / rondvraag / gespreksronde doen	24.7	11.8	16.0	58.3	38.1	11.1	22.5	16.7	25.0	41.7	42.9	5.9	0.0	41.7	25.7
17) Zelf tellingen uitvoeren	12.4	5.9	12.0	25.0	19.0	3.7	7.5	16.7	15.0	16.7	42.9	0.0	9.5	16.7	10.8
18) Zelf metingen uitvoeren	7.3	0.0	4.0	16.7	0.0	0.0	2.5	8.3	5.0	0.0	50.0	0.0	4.8	8.3	5.4
19) Zelf stalen nemen en laten onderzoeken in een labo	1.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	8.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	4.1
20) Onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling	23.2	0.0	32.0	33.3	19.0	25.9	27.5	25.0	15.0	25.0	28.6	11.8	14.3	25.0	25.7
21) Andere	11.6	17.6	24.0	8.3	19.0	18.5	12.5	33.3	10.0	16.7	14.3	17.6	9.5	0.0	12.2
Totaal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 12.2: Welke initiatieven wil men nog nemen (in percentages)?

Over het algemeen zijn er maar weinig organisaties (7.3%) die niks meer willen doen om oplossingen te vinden voor de (maatschappelijke) vragen en/of problemen waarmee zij geconfronteerd worden. Beschouwen we de organisaties per soort, dan stellen we vast dat slechts bij vier soorten organisaties meer dan 10% van de verenigingen geen initiatieven meer wensen te nemen. Bij de *sportverenigingen* en de *verenigingen voor gezinnen* wordt de kaap van 10% maar net overschreden. Bij de *buurtverenigingen of wijkorganisaties* en de *vrouwenverenigingen* daarentegen is het aantal organisaties dat niks meer wil doen om oplossingen te vinden voor de vragen en/of problemen vrij groot. Het gaat hier om respectievelijk 20% en 25% (zie Tabellen 12.1 en 12.2).

Over het algemeen zijn de meeste organisaties nog van plan “raad te vragen aan experts” (42.5%). Beschouwen we de organisaties per soort, dan zien we dat dat ook het geval is voor de *verenigingen voor ouderen, gehandicapten en etnische minderheden*, voor de *patiëntenorganisaties sportverenigingen, cultuurverenigingen, buurtverenigingen of wijkorganisaties, welzijnsinstellingen, verenigingen voor jongeren* en *andere soorten organisaties*.

We zien wel dat evenveel *verenigingen voor ouderen* en *verenigingen voor gehandicapten* van plan zijn “zelf literatuur op te zoeken” (respectievelijk 29.4% en 44.0%) dan dat er zijn die nog “raad willen vragen aan experts”. Ook bij de *verenigingen voor etnische minderheden* zien we dat er evenveel (58.3%) organisaties zijn die van plan zijn “zelf een enquête / rondvraag / gespreksronde te doen” dan dat er zijn die “raad willen vragen aan experts”.

De meeste *milieuorganisaties* (50%) en *overheidsinstanties* (57.1%) zijn van plan nog een “lezing te houden”. De meeste *verenigingen voor gezinnen* (33.3%) willen dan weer liever een “debat organiseren”.

Bij de *vrouwenverenigingen* zijn er vier initiatieven waartussen een status quo bestaat. De meeste vrouwenverenigingen (41.7%) zijn nog van plan “een debat te organiseren”, “een lezing te houden”, “raad te vragen aan een onderzoeksinstelling” en “zelf een enquête / rondvraag / gespreksronde te doen”.

Aangezien we het meest geïnteresseerd zijn in de initiatieven die wel nog genomen zullen worden door de organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen, zullen we de initiatieven die men niet snel meer geneigd is te nemen hier niet nader beschrijven. We verwijzen daarvoor liever naar Tabel 12.2. Deze tabel geeft immers onder andere een

duidelijk overzicht van de verschillende initiatieven die maar weinig (minder dan 15%) organisaties nog van plan zijn te nemen.

	Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Ver. voor gehandicap.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Patiënten-org.	Buurtver. / Wijkorg.	Welzijnsinst.	Vrouwen-ver.	Ander soort organisaties	Ver. voor etn. minder	Overheidsinstanties
16) Zelf enquête / rondvraag / gespreksronde doen	24.7	11.8	5.9	0.0	16.0	11.1	22.5	16.7	38.1	25.0	41.7	41.7	25.7	58.3	42.9
17) Zelf tellingen uitvoeren	12.4	5.9	0.0	9.5	12.0	3.7	7.5	16.7	19.0	15.0	16.7	16.7	10.8	25.0	42.9
18) Zelf metingen uitvoeren	7.3	0.0	0.0	4.8	4.0	0.0	2.5	8.3	0.0	5.0	0.0	8.3	5.4	16.7	50.0
19) Zelf stalen nemen en laten onderzoeken in een labo	1.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	8.3	0.0	0.0	0.0	0.0	4.1	0.0	0.0
20) Onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstituting	23.2	0.0	11.8	14.3	32.0	25.9	27.5	25.0	19.0	15.0	25.0	25.0	25.7	33.3	28.6
21) Andere	11.6	17.6	17.6	9.5	24.0	18.5	12.5	33.3	19.0	10.0	16.7	0.0	12.2	8.3	14.3

Tabel 12.2.1

Wanneer we in Tabel 12.2.1 focussen op de initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek (namelijk initiatief 16 tot en met 21 uit Tabel 12.2), stellen we vast dat elk van deze initiatieven door mindere dan 25% van *verenigingen voor ouderen*, *verenigingen voor jongeren* en *verenigingen voor gezinnen* nog genomen zullen worden.

Bij *verenigingen voor gehandicapten*, *sportverenigingen*, *cultuurverenigingen* en *milieuorganisaties* zien we dat wel nog een behoorlijk aantal verenigingen “onderzoek wil laten uitvoeren door een onderzoeksinstituting” (initiatief 20). Vrij veel (25% of meer) *patiëntenorganisaties* en 25% van de *buurtverenigingen of wijkorganisaties* geeft aan dat ze nog van plan zijn “zelf een enquête / rondvraag / gespreksronde te doen” (initiatief 16). De andere initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek worden door deze soorten organisaties veel minder gepland.

Door de *welzijnsinstellingen*, *vrouwenverenigingen* en *andere soorten organisaties* worden zowel initiatief 16 als 20 nog gepland door 25% of meer van de verenigingen. Ook bij deze soorten organisaties ligt de bereidheid tot het nemen van de andere initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek een stuk lager.

Bij de *verenigingen voor etnische minderheden* zien we dat drie initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek nog genomen zullen worden door 25% of meer van de organisaties. Die initiatieven zijn, net zoals bij de *welzijnsinstellingen*, *vrouwenverenigingen* en *andere soorten organisaties*, initiatief 16 (“zelf enquête / rondvraag /

gespreksronde doen”) en 20 (“onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstituting”), maar ook initiatief 17, oftewel “zelf tellingen uitvoeren”.

Door de *overheidsinstanties* tenslotte zullen nog vier initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek genomen worden door 25% of meer van de organisaties. Dit zijn zoals bij de *verenigingen voor etnische minderheden* initiatief 16, 17 en 20 en initiatief 18, oftewel “zelf metingen uitvoeren”.

Samenvatting

Over het algemeen stellen we vast dat het aantal organisaties dat niks meer wenst te ondernemen om de (maatschappelijke) vragen en/of problemen op te lossen bij de meeste soorten organisaties laag (minder dan 10%) is. door de *sportverenigingen* en de *verenigingen voor gezinnen* wordt de kaap van 10% net overschreden. Het percentage *buurtverenigingen of wijkorganisaties* en *vrouwenverenigingen* dat niks meer wenst te doen ligt nog wat hoger, op respectievelijk 20% en 25%.

De meeste *verenigingen voor ouderen*, *verenigingen voor gehandicapten*, *verenigingen voor etnische minderheden*, *patiëntenorganisaties*, *sportverenigingen*, *cultuurverenigingen*, *buurtverenigingen of wijkorganisaties*, *welzijnsinstellingen*, *verenigingen voor jongeren*, *andere soorten organisaties*, *verenigingen voor ouderen* en *verenigingen voor gehandicapten* zijn van plan nog “raad te vragen aan experts”. Bij de *verenigingen voor ouderen* en de *verenigingen voor gehandicapten* zijn er wel nog een aantal andere initiatieven die door evenveel organisaties nog genomen zullen worden.

De meeste *milieuorganisaties* en *overheidsinstanties* zullen nog “een lezing houden”. De meeste *verenigingen voor gezinnen* willen dan weer liever een “debat organiseren”.

Bij de *vrouwenverenigingen* zijn er vier initiatieven waartussen een status quo bestaat. De meeste vrouwenverenigingen zijn nog van plan “een debat te organiseren”, “een lezing te houden”, “raad te vragen aan een onderzoeksinstituting” en “zelf een enquête / rondvraag / gespreksronde te doen”.

Focussen we ook hier even apart op de initiatieven die eigenlijk vormen zijn van wetenschappelijk onderzoek of die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, dan zien we vooral initiatief 20, oftewel “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstituting” nog door heel wat soorten organisaties (negen) gepland wordt. Ook initiatief 16 of “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde doen” wordt nog door zeven van de veertien soorten

organisaties (die in de onderzoek onderscheiden werden) gepland. De *verenigingen voor etnische minderheden* en de *overheidsinstanties* zijn de twee soorten die nog de meeste initiatieven (die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek) zullen nemen. Respectievelijk drie en vier van die initiatieven zullen elk nog door minstens 1 op 4 *verenigingen voor etnische minderheden* en *overheidsinstanties* genomen worden.

6.3.5. Hoeveel organisaties zijn van plan nog initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek?

	Aantal organisaties, met vragen en/of problemen, die van plan zijn één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek		Totaal aantal organisaties met vragen en/of problemen	
	N	%	N	%
Verenigingen voor ouderen	5	29.4	17	100.0
Verenigingen voor jongeren	5	29.4	17	100.0
Verenigingen voor gezinnen	7	33.3	21	100.0
Sportverenigingen	13	48.5	27	100.0
Buurtverenigingen / wijkorganisaties	10	50.0	20	100.0
Andere soorten organisaties	38	51.4	74	100.0
Cultuurverenigingen	21	52.5	40	100.0
Verenigingen voor gehandicapten	14	56.0	25	100.0
Patiëntenorganisaties	12	57.2	21	100.0
Welzijnsinstellingen	7	58.3	12	100.0
Vrouwenverenigingen	7	58.3	12	100.0
Milieuorganisaties	8	66.7	12	100.0
Overheidsinstanties	11	78.6	14	100.0
Verenigingen voor etnische minderheden	10	83.3	12	100.0
Totaal	259	44.2	586	100.0

Tabel 13: Aantal organisaties dat van plan is nog initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek

In Tabellen 12.1 en 12.2 gingen we na welke initiatieven de organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen nog wensten te nemen. Hierbij beschouwden we elk initiatief apart. Een belangrijke conclusie hierbij is dat vooral vrij veel *overheidsinstanties* en *verenigingen voor etnische minderheden* nog verschillende initiatieven willen nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek.²³⁰ “Onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling” en “zelf een enquête / rondvraag / gespreksronde doen” zijn de twee initiatieven (die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek) die nog het meest door de verschillende soorten organisaties gepland worden (zie Tabel 12.1 en 12.2).²³¹

Gooien we de initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek (namelijk initiatief 16 tot en met 21 uit Tabel 12.2.9) bij mekaar, dan illustreert Tabel 13 dat behalve bij *sportverenigingen*, *verenigingen voor gezinnen*, *jongeren* en *ouderen* bij de overige soorten organisaties 50% of meer van de verenigingen nog van plan is één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Het aantal organisaties dat nog van plan is om één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek is het grootst bij *verenigingen voor etnische minderheden* (83.3%) en bij de *overheidsinstanties* (78.6%). Het aantal organisaties dat nog van plan is

²³⁰ Er zijn 4 initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek waarvan meer dan 1 op 4 *overheidsinstanties* aangeeft dat ze die nog willen nemen (zie tabel 12.2). Bij de *verenigingen voor etnische minderheden* zijn er 3 initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek waarvan meer dan 1 op 4 organisaties ze nog van plan zijn te nemen.

²³¹ Bij 7 soorten organisaties wordt door 25% of meer aangegeven dat ze nog van plan zijn *zelf een enquête / rondvraag / gespreksronde te doen*. Bij 9 soorten organisaties wordt door 25% of meer aangegeven dat ze nog van plan zijn *onderzoek te laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling*.

om één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek is het kleinst bij de *verenigingen voor jongeren* (29.4%) en *verenigingen voor ouderen* (29.4%).

Samenvatting

Tabel 13 illustreert dat bij de meeste soorten organisaties (behalve bij *sportverenigingen*, *verenigingen voor gezinnen*, *jongeren* en *ouderen*) 50% of meer van de verenigingen nog één of meerdere initiatieven wenst te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Dit percentage is het hoogst bij de *verenigingen voor etnische minderheden* (83.3%) en bij de *overheidsinstanties* (78.6). De twee soorten organisaties waarbij het aantal verenigingen dat nog één of meerdere initiatieven wenst te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek het laagst is, zijn *verenigingen voor jongeren* en *verenigingen voor ouderen* (beiden 29.4%).

6.3.6. Waarom heeft men dergelijke vormen van onderzoek nog niet uitgevoerd / laten uitvoeren?

	Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Welzijnsinst.	Overheidsinstanties	Ander soort organisatie	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwenver.
Niet aan gedacht	5	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0	2	2
Geen idee van waar ik naartoe moet om het onderzoek te laten uitvoeren	19	0	1	1	2	3	5	2	0	1	0	7	2	2	1
Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek TE LATEN uitvoeren	73	2	8	7	4	7	15	4	7	2	6	23	2	4	2
Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek ZELF uit te voeren	60	1	6	3	4	6	12	2	3	2	4	22	4	4	2
Geen expertise om zelf het onderzoek uit te voeren	52	1	4	5	5	5	11	4	6	1	5	19	1	2	2
Geen ruimte (vb. geen lokaal) om zelf het onderzoek uit te voeren	10	0	0	0	1	0	3	2	1	0	0	4	2	1	0
Niet het juiste materiaal om zelf het onderzoek uit te voeren	28	0	2	2	1	2	5	4	2	0	2	9	3	1	1
Andere	24	2	2	2	3	4	1	3	3	1	2	8	1	2	2

Tabel 14.1: Waarom heeft men dergelijke vormen van wetenschappelijk onderzoek nog niet uitgevoerd / laten uitvoeren (in absolute cijfers)?

	Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Wezijnsinst.	Overheidsinstanties	Ander soort organisatie	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwenver.
Niet aan gedacht	3.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	9.5	0.0	0.0	14.3	0.0	0.0	0.0	28.6	28.6
Geen idee van waar ik naartoe moet om het onderzoek te laten uitvoeren	14.6	0.0	7.1	10.0	16.7	23.1	23.8	25.0	0.0	14.3	0.0	18.4	40.0	28.6	14.3
Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek TE LATEN uitvoeren	56.2	40.0	57.1	70.0	33.3	53.8	71.4	50.0	70.0	28.6	54.5	60.5	40.0	57.1	28.6
Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek ZELF uit te voeren	46.2	20.0	42.9	30.0	33.3	46.2	57.1	25.0	30.0	28.6	36.4	57.9	80.0	57.1	28.6
Geen expertise om zelf het onderzoek uit te voeren	40.0	20.0	28.6	50.0	41.7	38.5	52.4	50.0	60.0	14.3	45.5	50.0	20.0	28.6	28.6
Geen ruimte (vb. geen lokaal) om zelf het onderzoek uit te voeren	7.7	0.0	0.0	0.0	8.3	0.0	14.3	25.0	10.0	0.0	0.0	10.5	40.0	14.3	0.0
Niet het juiste materiaal om zelf het onderzoek uit te voeren	21.5	0.0	14.3	20.0	8.3	15.4	23.8	50.0	20.0	0.0	18.2	23.7	60.0	14.3	14.3
Andere	18.5	40.0	14.3	20.0	25.0	30.8	4.8	37.5	30.0	14.3	18.2	21.1	20.0	28.6	28.6

Tabel 14.2: Waarom heeft men dergelijke vormen van wetenschappelijk onderzoek nog niet uitgevoerd / laten uitvoeren (in percentages)?

We stelden eerder al vast dat bij de meeste soorten organisaties (behalve bij *sportverenigingen*, *verenigingen voor gezinnen*, *jongeren en ouderen*) meer dan 1 op 2 verenigingen nog van plan is een initiatief (één of meerdere) te nemen dat te maken heeft met wetenschappelijk onderzoek. Uit Tabel 12.2.1 is tevens gebleken dat dat vooral de volgende twee initiatieven zijn: “zelf een enquête / rondvraag / gespreksronde doen” en “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstituting”.

Tabellen 14.1 en 14.2 geven een overzicht van de redenen waarom de verschillende soorten organisaties dergelijke vormen van onderzoek tot op heden nog niet hebben uitgevoerd of laten uitvoeren. Het aantal organisaties dat beweert hier “nog niet aan gedacht” te hebben, is bij de meeste soorten organisaties laag tot nihil. Enkel bij *verenigingen voor gezinnen* en bij *vrouwenverenigingen* geeft meer dan 1 op 4 organisaties aan dat ze hier nog niet aan gedacht hebben.

Over het algemeen tekenen drie redenen zich duidelijk af. Dit zijn:

- Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek TE LATEN uitvoeren (56.2%)
- Onvoldoende financiële middelen om dergelijk onderzoek ZELF uit te voeren (46.2%) en
- Geen expertise om zelf het onderzoek uit te voeren (40.0%)

Bij de meeste soorten organisaties kunnen we een gelijkaardige vaststelling maken. Door *milieuorganisaties*, *verenigingen voor jongeren* en *verenigingen voor gezinnen* worden echter ook de andere redenen door vrij veel verenigingen (meer dan 1 op 4) gegeven als verklaringen waarom men dergelijke vormen van onderzoek tot op heden nog niet heeft uitgevoerd of laten uitvoeren. Bij de *verenigingen voor jongeren* zien we trouwens wel dat het percentage organisaties dat aangeeft “niet over de expertise te beschikken om zelf het onderzoek uit te voeren” beneden de 25% ligt.

Ook de *verenigingen voor ouderen* en de *welzijnsinstellingen* wijken af van het algemene patroon. Bij de *verenigingen voor ouderen* ligt het percentage organisaties dat aangeeft “over onvoldoende financiële middelen te beschikken om dergelijke vormen van onderzoek “ZELF uit te voeren” en “niet over de expertise te beschikken om zelf het onderzoek uit te voeren” beneden de 25%. Ook door de *welzijnsinstellingen* wordt door minder dan 25% van de verenigingen aangegeven dat ze “niet over de expertise beschikken om zelf het onderzoek uit te voeren”.

Samenvatting

Van de organisaties die in de toekomst nog van plan zijn één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, zijn er zowel over het algemeen als bij de onderscheiden soorten organisaties maar weinigen die aangeven dat ze hier tot op heden nog “niet aan gedacht” hebben. De over het algemeen meest gegeven verklaringen van waarom dat tot op heden nog niet gebeurd is, zijn “gebrek aan financiële middelen” en het “gebrek aan expertise”. Enkel de *verenigingen voor jongeren* en *ouderen*, de *milieuorganisaties* en de *welzijnsinstellingen* wijken lichtjes van dit traditionele patroon af.

6.3.7. Wanneer moet het onderzoek afgerond zijn?

	Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Welzijnsinst.	Overheidsinstanties	Ander soort organisatie	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwenver.
Binnen de 6 maanden	17	0	0	3	0	0	5	1	3	2	0	5	1	2	0
Tussen de 6 maanden en 1 jaar	32	2	1	3	3	3	8	4	4	1	3	9	0	0	3
Na een jaar of langer	48	0	7	3	5	6	3	0	0	0	7	17	2	2	0
Niet ingevuld	3.3	3	6	1	4	4	5	3	3	4	1	7	2	3	4
totaal	130	5	14	10	12	13	21	8	10	7	11	38	5	7	7

Tabel 15.1: Wanneer moet het onderzoek afgerond zijn (in absolute cijfers)?

	Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Welzijnsinst.	Overheidsinstanties	Ander soort organisatie	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwenver.
Binnen de 6 maanden	13.1	0.0	0.0	30.0	0.0	0.0	23.8	12.5	30.0	28.6	0.0	13.2	20.0	28.6	0.0
Tussen de 6 maanden en 1 jaar	24.9	40.0	7.1	30.0	25.0	23.1	38.1	50.0	40.0	14.3	27.3	23.7	0.0	0.0	42.4
Na een jaar of langer	36.9	0.0	50.0	30.0	41.7	46.2	14.3	0.0	0.0	0.0	63.6	44.7	40.0	28.6	0.0
Niet ingevuld	25.4	60.0	42.9	10.0	33.3	30.8	23.8	37.5	30.0	57.1	9.1	18.4	40.0	42.9	57.1
totaal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 15.2: Wanneer moet het onderzoek afgerond zijn (in percentages)?

Over het algemeen is het aantal organisaties dat de resultaten pas “na een jaar of langer” wenst het grootst (36.9%). Ook bij de *verenigingen voor gehandicapten, etnische minderheden, jongeren en gezinnen* en bij de *patiëntenorganisaties, sportverenigingen overheidsinstanties* en de *andere soorten organisaties* is dit zo.

Bij de *verenigingen voor etnische minderheden* is het aantal organisaties dat de resultaten van het onderzoek “binnen de 6 maanden” of “tussen de 6 maanden en 1 jaar” wenst te krijgen even groot als het aantal verenigingen voor etnische minderheden dat “langer dan 1 jaar” daarop wil wachten.

Ook bij de *verenigingen voor gezinnen* zien we dat het aantal organisaties dat “binnen de 6 maanden” de resultaten wenst te krijgen even groot is als het aantal organisaties dat “langer dan 1 jaar” kan wachten.

Bij de *verenigingen voor ouderen, de cultuurverenigingen, de milieuorganisaties, de buurtverenigingen of wijkorganisaties* en de *vrouwenverenigingen* is het aantal organisaties dat de resultaten van het onderzoek “binnen de 6 maanden of 1 jaar” wenst te krijgen het grootst. De meeste *welzijnsinstellingen* willen die resultaten al “binnen de 6 maanden” hebben.

6.3.8. Medewerking

		Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Welzijnsinst.	Overheidsinstanties	Andere soort org.	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwenver.
Ja	N	102	5	14	9	9	10	15	6	7	4	10	33	3	5	4
	%	78.5	100.0	100.0	90.0	75.0	76.9	71.4	75.0	70.0	57.1	90.9	86.8	60.0	71.4	57.1
Nee	N	3	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
	%	2.3	0.0	0.0	10.0	8.3	0.0	0.0	0.0	10.0	0.0	0.0	2.6	0.0	0.0	0.0
Niet van Toep.	N	12	0	0	0	0	2	4	1	1	1	1	3	1	2	1
	%	9.2	0.0	0.0	0.0	0.0	15.4	19.0	12.5	10.0	14.3	9.1	7.9	20.0	28.6	14.3
Niet ingevuld	N	13	0	0	0	2	1	2	1	1	2	0	1	1	0	2
	%	10.0	0.0	0.0	0.0	16.7	7.7	9.5	12.5	10.0	28.6	0.0	2.6	20.0	0.0	28.6
Totaal	N	130	5	14	10	12	13	21	8	10	7	11	38	5	7	7
	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 16.1: De student volledig brieven over de problematiek

		Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Welzijnsinst.	Overheidsinstanties	Andere soort org.	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwenver.
Ja	N	96	5	14	7	9	10	13	6	6	4	10	32	2	3	4
	%	73.8	100.0	100.0	70.0	75.0	76.9	61.9	75.0	60.0	57.1	90.9	84.2	40.0	42.9	57.1
Nee	N	5	0	0	1	1	0	0	0	1	1	0	2	0	1	0
	%	3.8	0.0	0.0	10.0	8.3	0.0	0.0	0.0	10.0	14.3	0.0	5.3	0.0	14.3	0.0
Niet van Toep.	N	12	0	0	2	0	2	4	2	1	0	1	2	1	2	1
	%	9.2	0.0	0.0	20.0	0.0	15.4	19.0	25.0	10.0	0.0	9.1	5.3	20.0	28.6	14.3
Niet ingevuld	N	17	0	0	0	2	1	4	0	2	2	0	2	2	1	2
	%	13.1	0.0	0.0	0.0	16.7	7.7	19.0	0.0	20.0	28.6	0.0	5.3	40.0	14.3	28.6
Totaal	N	130	5	14	10	12	13	21	8	10	7	11	38	5	7	7
	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 16.2: Op geregelde tijdstippen samenkomen met de student-onderzoeker, projectbegeleider en onderzoeksbegeleider om over de stand van het onderzoek te praten

		Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Welzijnsinst.	Overheidsinstanties	Andere soort org.	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwenver.
Ja	N	79	5	12	7	5	9	12	6	4	3	8	27	1	3	3
	%	50.8	100.0	85.7	70.0	41.7	69.2	57.1	75.0	40.0	42.9	72.7	71.1	20.0	42.9	42.9
Nee	N	7	0	0	1	1	1	0	0	1	0	1	2	1	0	0
	%	5.4	0.0	0.0	10.0	8.3	7.7	0.0	0.0	10.0	0.0	9.1	5.3	20.0	0.0	0.0
Niet van Toep.	N	26	0	2	2	3	2	6	1	3	2	1	6	2	4	2
	%	20.0	0.0	14.3	20.0	25.0	15.4	28.6	12.5	30.0	28.6	9.1	15.8	40.0	57.1	28.6
Niet ingevuld	N	18	0	0	0	3	1	3	1	2	2	1	3	1	0	2
	%	13.8	0.0	0.0	0.0	25.0	7.7	14.3	12.5	20.0	28.6	9.1	7.9	20.0	0.0	28.6
Totaal	N	130	5	14	10	12	13	21	8	10	7	11	38	5	7	7
	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 16.3: De student-onderzoeker minimum 1 dag per week, ter plekke, in de werking van de organisatie laten meedraaien

		Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Wezijnsins t.	Overheidsinstanties	Andere soort org.	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwenver.
Ja	N	71	2	10	6	5	8	9	3	3	3	8	27	3	1	2
	%	54.6	40.0	71.4	60.0	41.7	61.5	42.9	37.5	30.0	42.9	72.7	71.1	60.0	14.3	28.6
Nee	N	9	0	0	1	1	1	1	0	2	0	1	3	0	0	1
	%	6.9	0.0	0.0	10.0	8.3	7.7	4.8	0.0	20.0	0.0	9.1	7.9	0.0	0.0	14.3
Niet van Toep.	N	33	3	4	3	3	3	8	4	3	2	1	6	1	6	2
	%	25.4	60.0	28.6	30.0	25.0	23.1	38.1	50.0	30.0	28.6	9.1	15.8	20.0	85.7	28.6
Niet ingevuld	N	17	0	0	0	3	1	3	1	2	2	1	2	1	0	2
	%	13.1	0.0	0.0	0.0	25.0	7.7	14.3	12.5	20.0	28.6	9.1	5.3	20.0	0.0	28.6
Totaal	N	130	5	14	10	12	13	21	8	10	7	11	38	5	7	7
	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 16.4: De student-onderzoeker stage laten lopen binnen de organisatie

		Algemeen	Ver. voor ouderen	Ver. voor gehandicap	Ver. voor etn. minder	Patiënten-org.	Sportver.	Cultuurver.	Milieuorg.	Buurtver. / Wijkorg.	Wezijnsins t.	Overheidsinstanties	Andere soort org.	Ver. voor jongeren	Ver. voor gezinnen	Vrouwenver.
Ja	N	46	1	7	2	4	5	7	1	1	1	7	17	0	1	3
	%	35.4	20.0	50.0	20.0	33.3	38.5	33.3	12.5	10.0	14.3	63.6	44.7	0.0	14.3	42.9
Nee	N	43	2	4	4	4	5	5	1	4	3	3	14	3	2	1
	%	33.1	40.0	28.6	40.0	33.3	38.5	23.8	12.5	40.0	42.9	27.3	36.8	60.0	28.6	14.3
Niet van Toep.	N	26	2	2	4	1	2	7	6	4	1	1	5	1	4	1
	%	20.0	40.0	14.3	40.0	8.3	15.4	33.3	75.0	40.0	14.3	9.1	13.2	20.0	57.1	14.3
Niet ingevuld	N	15	0	1	0	3	1	2	0	1	2	0	2	1	0	2
	%	11.5	0.0	7.1	0.0	25.0	7.7	9.5	0.0	10.0	28.6	0.0	5.3	20.0	0.0	28.6
Totaal	N	130	5	14	10	12	13	21	8	10	7	11	38	5	7	7
	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 16.5: De onderzoeksonkosten (vb. aanmaak rapport, onkosten onderzoeker) van de student-onderzoeker te vergoeden

Aan de hand van vijf punten werd gepeild naar de bereidheid van de organisaties om hun medewerking te verschaffen aan het wetenschappelijk onderzoek. De resultaten hiervan worden uiteengezet in Tabellen 16.1 tot en met 16.5. In het algemeen stellen we vast dat (in dalende volgorde) een stuk meer dan de helft van de organisaties bereid is zijn medewerking te verschaffen door:

- De student-onderzoeker volledig te briefen over de problematiek (78.5%)
- Op geregelde tijdstippen samen te komen met de student-onderzoeker, projectbegeleider en onderzoeksbegeleider om over de stand van het onderzoek te praten (73.8%)
- De student-onderzoeker minimum 1 dag per week, ter plekke, in de werking van de organisatie te laten meedraaien (60.8%)
- De student-onderzoeker stage te laten lopen binnen de organisatie (54.6%)
- De onderzoeksonkosten van de student-onderzoeker te vergoeden (35.4%)

Behalve bij de *verenigingen voor jongeren* en de *vrouwenverenigingen* vinden we bij de onderscheiden soorten organisaties opnieuw exact dezelfde volgorde terug. Bij de *verenigingen voor jongeren* is die volgorde iets anders: het punt besproken in 16.4 komt hier op gelijke hoogte met 16.1, gevolgd door 16.2, 16.3 en 16.5.

Ook bij de *vrouwenverenigingen* is de volgorde iets anders: enkel 16.4 en 16.5 wisselen van plaats.

Over het algemeen is voor het “vergoeden van de onderzoekskosten” de bereidheid tot medewerking het laagst. Behalve bij de *vrouwenverenigingen* merken we dit ook op bij de onderscheiden soorten organisaties. Bij de *vrouwenverenigingen* is het aantal organisaties dat de “student-onderzoeker stage wil laten lopen binnen de organisatie” lager dan het aantal organisaties dat de “onderzoekskosten wil vergoeden”.

Enkel bij de *verenigingen voor gehandicapten* en bij de *overheidsinstanties* is een meerderheid (respectievelijk 50% en 63.6%) bereid de onderzoekskosten te vergoeden. Bij de *patiëntenorganisaties*, de *sportverenigingen*, de *cultuurverenigingen* en de *vrouwenverenigingen* is dan aantal tot beneden de helft gezakt (tussen de 33.3% en 42.9%). Bij de *verenigingen voor ouderen*, *etnische minderheden*, *jongeren* en *gezinnen* en bij de *milieuorganisaties*, *buurtverenigingen of wijkorganisaties* en *welzijnsinstellingen* ligt dat percentage nog lager (20% of lager). Bij de *verenigingen voor jongeren* is er zelfs geen enkele organisaties die bereid is de onderzoekskosten van de student-onderzoeker te vergoeden.

Samenvatting

We kunnen besluiten dat de bereidheid om mee te werken aan het wetenschappelijk onderzoek bij de organisaties hoog is. Alleen voor wat betreft het vergoeden van de onderzoekskosten is de bereidheid bij de meeste soorten organisaties een stuk lager.

6.4. Interpretatie

6.4.1. Algemeen

De resultaten van de enquêtes moeten met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Dit onderzoek pretendeert dan ook op geen enkele manier volledig representatief te zijn, daarvoor is een thesis te beperkt. De kwantitatieve waarde van dit onderzoek is dan ook betrekkelijk laag. Maar op een kwalitatieve manier kan dit onderzoek zeker van betekenis zijn.

Bij het verwerken van de enquêtes, vertrokken we van de volgende vraag: “Heeft uw vereniging te kampen met (maatschappelijke) vragen en/of problemen die in aanmerking komen voor behandeling door een wetenschapswinkel?”. Gemiddeld 44.2% van de geënuquêteerde organisaties heeft hier een bevestigend antwoord op gegeven. Alhoewel dit betekent dat minder dan de helft van de organisaties kampt met dergelijke vragen en/of problemen, is meer dan 4 op 10 organisaties toch nog een behoorlijk aantal.

De interpretatie van deze cijfers moet evenwel met de nodige omzichtigheid gebeuren. Tot voor dat de geënuquêteerde organisaties deze enquête in handen kregen, hadden de meeste organisaties immers nog nooit gehoord van het wetenschapswinkelconcept. In een korte bijlage werd aan hen uitgelegd wat wetenschapswinkels zijn en wat ze doen. Enkel op basis van deze informatie hebben zij hun eigen situatie moeten inschatten. We moeten dan ook rekening houden met het feit dat het mogelijk is dat vele organisaties er niet van bewust zijn dat hun vraag en/of probleem wel degelijk in aanmerking kan komen voor behandeling door een wetenschapswinkel. Bovendien wil het niet zeggen dat omdat een organisatie nu niet geconfronteerd wordt met een vraag en/of probleem, dat dat in de toekomst niet kan veranderen. Naar eventuele vragen in de toekomst werd in deze enquête niet gepeild, omdat we dan aan de respondenten moesten vragen om voorspellingen te doen en voorspellingen zijn nooit betrouwbaar.

Over het algemeen hebben de meeste organisaties (gemiddeld 4 op 10) aangegeven dat hun vragen en/of problemen gaan over “gezondheid”, “communicatie” en “cultuur”. Ook “onderwijs” en “milieu” worden nog door meer dan 3 op 10 organisaties aangestipt als thema’s van hun vragen en/of problemen.

In principe is de manier waarop het maken thesissen wordt georganiseerd binnen elke academische instelling verschillend. Wil een dergelijke instelling een wetenschapswinkel oprichten, dan zal een intern onderzoek naar de mogelijkheden sowieso noodzakelijk zijn. Men moet zien te achterhalen welke faculteiten en vakgroepen willen en kunnen meewerken

aan het project. Wanneer ik hier verder bepaalde faculteiten en/of vakgroepen vernoem, dan slaat op de wijze waarop men aan de VUB die onderverdeling maakt. De komende 2 jaar zal zowel aan de VUB als aan de UA nagegaan worden welke faculteiten en vakgroepen willen en kunnen meewerken aan het wetenschapswinkelproject. In wat volgt zal ik aangeven welke faculteiten en vakgroepen het meest nodig zijn.

Vragen over thema's als "communicatie", "cultuur" en "onderwijs" kunnen binnen het kader van een thesis aan de VUB het best behandeld worden door laatstejaarsstudenten uit de Faculteit Letteren & Wijsbegeerte (L&W). Hierbij denk ik in de eerste plaats aan de vakgroepen: 'communicatiewetenschappen' en 'geschiedenis' (hoewel ook de andere vakgroepen niet uitgesloten kunnen worden). Daarnaast lijken ook laatstejaarsstudenten van de vakgroep 'sociologie' uit de Faculteit van de Economische, Sociale en Politieke Wetenschappen en Managements (ESP) vrij geschikt om dergelijke thema's in thesissen te verwerken. "Onderwijs" is daarnaast ook een thema dat door laatstejaarsstudenten uit de Faculteit Psychologie en Opvoedkunde (PO) behandeld kan worden.

Vragen en/of problemen over thema's als "gezondheid" kunnen aan de VUB het best behandeld worden door studenten uit de Faculteit Geneeskunde en Farmacie (GF) en/of de Faculteit van de Lichamelijke Opvoeding en Kinesitherapie (LK) en/of de Faculteit PO.

"Milieu" is dan weer eerder een thema waarrond studenten uit de Faculteit van de Wetenschappen (WE) hun thesis kunnen maken. Ik denk hierbij vooral aan de vakgroepen 'biologie', 'natuurkunde' en 'scheikunde' (maar opnieuw kunnen de andere vakgroepen niet uitgesloten worden).

De initiatieven die de organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen over het algemeen het meest genomen hebben om tot oplossingen te komen, zijn "zelf literatuur opgezocht" (57.5%) en "raad gevraagd aan experts" (54.8%). Dat zijn geen initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Dit kunnen we beschouwen als een indicatie van het feit dat de organisaties tot nog toe niet snel geneigd zijn geweest om beroep te doen op wetenschappelijk onderzoek. Focussen we even op de initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, dan stellen we vast dat enkel initiatief 16 ("zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan") reeds door heel wat organisaties genomen werd, namelijk door 44.8%.

Gaan we na welke initiatieven de organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen nog van plan zijn te nemen, dan zien we dat de meeste organisaties nog "raad willen vragen aan experts". Ook dat is geen initiatief dat te maken heeft met

wetenschappelijk onderzoek. Toch blijkt dat 1 op 2 organisaties nog een initiatief wilt nemen dat te maken heeft met wetenschappelijk onderzoek (van de 259 organisaties met maatschappelijke vragen en/of problemen, hebben er 130 immers één of meerder initiatieven aangestipt die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek). Dit zijn vooral initiatief 16, oftewel “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan” (24.7%) en initiatief 20, oftewel “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling” (23.2%). Vooral het feit dat heel wat (ongeveer 1 op 4) organisaties toch nog van plan zijn om naar een onderzoeksinstelling te stappen, is een gunstig voorteken voor het wetenschapswinkelconcept.

Op de vraag waarom men die initiatieven (die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, nog niet genomen heeft, zijn “gebrek aan financiële middelen om het onderzoek TE LATEN uitvoeren” (56.2%), “gebrek aan financiële middelen om het onderzoek ZELF uit te voeren” (46.2%) en “gebrek aan expertise om het onderzoek ZELF uit te voeren” (40%) de meest gegeven antwoorden. Het hoofddoel van een wetenschapswinkel is wetenschappelijke kennis gratis (of tegen een kleine vergoeding) ter beschikking stellen van maatschappelijke non-profit organisaties die over onvoldoende wetenschappelijk kennis beschikken. In principe geven de winkels dus een oplossing voor zowel het gebrek aan financiële middelen als het gebrek aan expertise. Op dat vlak sluiten de winkels dus goed aan bij de noden en doelstellingen van de geënquêteerde organisaties.

Op de vraag wanneer zij de resultaten van het onderzoek wensen te krijgen, antwoordden de meeste organisaties (36.9%) met (maatschappelijke) vragen en/of problemen dat zij hierop “een jaar of langer” kunnen wachten. Ook dit feit past uitstekend bij de filosofie van wetenschapswinkels. Over het algemeen worden de meeste vragen van wetenschapswinkels, verbonden aan een universiteit, in het buitenland beantwoord in de vorm van een thesis. Ook dit zou bij ons in Vlaanderen het geval gaan zijn. Het feit dat de organisaties bereid zijn “een jaar of langer” op de resultaten te wachten, sluit hier perfect bij aan.

Wetenschapswinkels willen beroep doen op de medewerking van het cliënteel. Het is de bedoeling dat de klantengroep zeer nauw betrokken worden bij de loop van het onderzoek en daarom ook zoveel mogelijk medewerking verschaft aan de student-onderzoeker. De bereidheid tot die medewerking werd getoetst aan de hand van vijf punten. Hieruit is gebleken dat over het algemeen de bereidheid tot medewerking bij de organisaties met vragen en/of problemen hoog is. Enkel tot het vergoeden van de onderzoekskosten van de student-onderzoeker is slechts een minderheid (35.4%) van die organisaties bereid.

Samenvatting en conclusie

Rekening houdend met het feit dat wanneer gewerkt wordt met steekproeven, de resultaten met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd dienen te worden, mogen we, op basis van deze enquête, toch besluiten dat er bij de Vlaamse non-profit organisaties een zekere behoefte is aan wetenschapswinkels. Bijna de helft van de geënquêteerde organisaties (44.2%) geeft immers aan dat ze kampen met (maatschappelijke) vragen en/of problemen. Hoewel de initiatieven die men al genomen heeft om tot oplossingen te komen meestal niks te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, is 1 op 2 van deze organisaties toch nog van plan één of meerdere initiatieven te nemen die wel te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Dit zijn voornamelijk “zelf nog een enquête / rondvraag / gespreksronde doen” of “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstituting”. De redenen waarom men dat tot op heden nog niet gedaan heeft, zijn vooral “gebrek aan financiële middelen “ en “gebrek aan expertise”. En het zijn net deze barrières die wetenschapswinkels trachten te verhelpen. Ook het feit dat de meeste van deze organisaties bereid zijn “langer dan een jaar” te wachten op de resultaten van het onderzoek, sluit aan bij de filosofie van wetenschapswinkels. Uit voorbeelden uit het buitenland is immers gebleken dat bij wetenschapswinkels, verbonden aan universiteiten, het meeste onderzoek verricht wordt door thesisstudenten (waarvan het onderzoek gewoonlijk één schooljaar duurt). Tenslotte is het de bedoeling dat het wetenschapswinkelcliënteel in hoge mate participeert aan het onderzoek. Uit de resultaten van de enquête blijkt dat die bereidheid tot medewerking aanwezig is bij de geënquêteerde organisaties. Behalve voor wat betreft het vergoeden van onderzoekskosten. Hiertoe is slechts een minderheid van de organisaties met vragen en/of problemen bereid. Maar aangezien het in eerste instantie de bedoeling is van wetenschapswinkels om wetenschappelijke kennis gratis ter beschikking te stellen van non-profit organisaties, zal dit criterium de winkels er niet van weerhouden om die groepen uit de samenleving, die geen onderzoekskosten willen vergoeden, te helpen.

6.4.2. Per provincie

De resultaten van de enquêtes werden per provincie geanalyseerd omwille van het lokale karakter van (maatschappelijke) vragen en/of problemen. Uit de analyse is echter gebleken, dat de situaties in de verschillende provincies zeer sterk gelijken op de situatie in geheel Vlaanderen.

Gingen we bijvoorbeeld per provincie na hoeveel organisaties kampen met (maatschappelijke) vragen en/of problemen die in aanmerking komen voor behandeling door een wetenschapswinkel, dan stelden we vast dat ook in de verschillende provincies het

percentage bevestigende antwoorden rond de 40% schommelde. In *Vlaams-Brabant* lag dat percentage wat hoger (52.8%), in *Limburg* wat lager (37%). De meeste organisaties met vragen en/of problemen, moeten we dus situeren in *Vlaams-Brabant*, de minste organisaties in *Limburg*.

Ook voor wat betreft de thema's van (maatschappelijke) vragen en/of problemen was de situatie in de verschillende provincies opvallend gelijk aan de situatie in Vlaanderen als geheel. Telkens waren het de thema's "gezondheid", "communicatie", "cultuur", "onderwijs" en "milieu" die het meest vernoemd werden, hoewel in *Limburg* en *Oost-Vlaanderen* meer vragen en/of problemen blijken te gaan over "geneeskunde" en "demografie" dan over "milieu".

Zoals in geheel Vlaanderen het geval is, zijn de meest genomen initiatieven in de verschillende provincies ook meestal niet initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Met ander woorden: ook in de vijf provincies is men tot nog toe niet snel geneigd geweest om hun problemen op te lossen door beroep te doen op wetenschappelijk onderzoek. Maar wanneer we even focussen op die initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek, dan stellen we ook in de verschillende provincies vast dat initiatief 16 ("zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan") het initiatief is, dat te maken heeft met wetenschappelijk onderzoek, dat tot nog toe het meest genomen werd.

Gaan we na welke initiatieven men in de verschillende provincies nog wenst te nemen, dan zien we ook daar dat de meeste organisaties nog van plan zijn "raad te vragen aan experts", opnieuw niet een initiatief dat te maken heeft met wetenschappelijk onderzoek. Toch zien we ook in de vijf provincies dat ongeveer 1 op 2 verenigingen nog van plan is één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. In *Vlaams-Brabant*, de provincie waar het aantal organisaties met (maatschappelijke) vragen en/of problemen het grootst is, is het percentage verenigingen dat nog één of meerdere initiatieven wil nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek het laagst (44.6%, wat toch nog een behoorlijk aantal is). In *Limburg* daarentegen, de provincie waar het aantal organisatie met vragen en/of problemen het laagst is, is het percentage verenigingen dat nog één of meerdere initiatieven wil nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek dan weer het grootst (55.5%).

In *Antwerpen*, *Vlaams-Brabant* en *West-Vlaanderen* zijn, net zoals in Vlaanderen als geheel, de twee meest genoemde initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek: "zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan" en "onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstituting". In *Limburg* zijn dat "zelf tellingen uitvoeren" en "onderzoek laten

uitvoeren door een onderzoeksinstituting". In *Oost-Vlaanderen* tenslotte zijn dat "zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan" en "zelf tellingen uitvoeren".

Net zoals in geheel Vlaanderen het geval is, zijn de meest gegeven verklaringen voor waarom men die initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek nog niet gedaan heeft "gebrek aan financiële middelen om het onderzoek TE LATEN uitvoeren", "gebrek aan financiële middelen om het onderzoek ZELF uit te voeren" en "gebrek aan expertise om het onderzoek ZELF uit te voeren". Zoals reeds werd aangegeven, zijn wetenschapswinkels er net op gericht om deze barrières te doorbreken. In de verschillende provincies sluiten deze antwoorden dus ook perfect aan bij de wetenschapswinkelfilosofie.

Ook voor wat betreft de medewerking van het cliënteel stellen we vast dat die in de verschillende provincies groot is, net zoals in Vlaanderen als geheel het geval is. Alleen op de vraag "wanneer moet het onderzoek afgerond zijn" wijken de antwoorden van bepaalde provincies af. Bekijken we Vlaanderen in zijn geheel dan stellen we vast dat de meeste organisaties "een jaar of langer" kunnen en willen wachten op de resultaten. Hetzelfde zien we in *Antwerpen*, *Vlaams-Brabant* en *Oost-Vlaanderen*. In *Limburg* daarentegen wil men de resultaten vroeger, "tussen de 6 maanden en het jaar". *West-Vlaanderen* denkt nog sneller vooruit en wil de resultaten hebben "binnen de 6 maanden".

Samenvatting en Conclusie

Op basis van deze enquête is het moeilijk te zeggen in welke provincie de behoefte aan wetenschapswinkels het grootst is. De resultaten van de verschillende provincies liggen immers zeer kort bijeen en de situaties in de verschillende provincies wijken nauwelijks af van de situatie in Vlaanderen als geheel. Op basis van deze vaststelling durven we dan ook te stellen dat de behoefte aan wetenschapswinkels in elk van de verschillende provincies ongeveer even groot is als in Vlaanderen als geheel.

In *Vlaams-Brabant* zien we wel dat er meer (52.8%) en in *Limburg* minder (37%) organisaties zijn met vragen en/of problemen dan in Vlaanderen als geheel (44.2%) het geval is. In de overige provincies is dat aantal ongeveer gelijk. In *Limburg* is het aantal organisaties die nog één of meerdere initiatieven willen nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek dan weer iets hoger (55.5%) en in *Vlaams-Brabant* iets lager dan het geval is in Vlaanderen als geheel (50.2%). Opnieuw is dat aantal in de overige provincies ongeveer gelijk.

Wat betreft de bereidheid tot medewerking verschillen de resultaten in de verschillende provincies nauwelijks van de resultaten in Vlaanderen als geheel. Gaan we na wanneer men

in de verschillende provincies de resultaten van het onderzoek verwacht, dan zien we dat enkel *Limburg* en *West-Vlaanderen* afwijken van Vlaanderen als geheel. In beide provincies wil men de resultaten binnen het jaar. *Limburg* wil de resultaten “tussen de 6 maanden en het jaar”. *West-Vlaanderen* wil ze al “binnen de 6 maanden”.

6.4.3. Per soort organisatie

We wijzen nogmaals op het kwalitatieve karakter van dit onderzoek. Dit geldt vooral voor de analyse van de gegevens per soort organisatie. Zoals in hoofdstuk 6 reeds werd aangegeven bestaan er buiten de veertien soorten organisaties die in dit onderzoek onderscheiden worden nog heel wat andere soorten en daarnaast is de wijze waarop de organisaties in verschillende soorten opgedeeld werden niet consequent. Toch heeft de analyse per soort organisatie een aantal interessante inzichten opgeleverd.

Op de vraag of de organisatie kampen met (maatschappelijke) vragen en/of problemen, werd behalve bij *verenigingen voor jongeren* en *sportverenigingen*, bij elke soort organisatie door een behoorlijk aantal verenigingen aangegeven dat dat het geval is. Vooral bij de *welzijnsinstellingen*, *verenigingen voor etnische minderheden*, *patiëntenorganisaties*, *verenigingen voor ouderen* en *milieuorganisaties* lag dat percentage uitermate hoog (boven de 70%, wat betekent dat 7 van de 10 organisaties van deze soorten kampen met dergelijke vragen en/of problemen). Ook bij de *verenigingen voor gehandicapten*, *overheidsinstanties* en *andere soorten organisaties* ligt dat percentage nog ruim boven de helft. Bij de *vrouwenverenigingen*, *buurtverenigingen*, *verenigingen voor gezinnen* en *cultuurverenigingen* situeert dat percentage zich rond de 50%.

Met betrekking tot de initiatieven die al genomen zijn en nog genomen zullen worden om tot oplossingen te komen voor (maatschappelijke) vragen en/of problemen, zijn we vooral geïnteresseerd in de initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek: 4 initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek²³² werden door de *welzijnsinstellingen* en de *overheidsinstanties* elk al door een ruim aantal (meer dan 25%) verenigingen genomen. Door de *verenigingen voor etnische minderheden* werden al 3 initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek elk door een behoorlijk aantal (meer dan 25%) verenigingen genomen.²³³ 2 initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek werden elk al door meer dan 25% van de *buurtverenigingen* en

²³² Die initiatieven zijn: “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan”, “zelf tellingen uitgevoerd”, “zelf metingen uitgevoerd” en “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling”.

²³³ Die initiatieven zijn: “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan”, “zelf tellingen uitgevoerd” en “zelf metingen uitgevoerd”.

vrouwenverenigingen genomen.²³⁴ Door de overige soorten organisaties werd al 1 initiatief dat te maken heeft met wetenschappelijk onderzoek genomen door meer dan 25%.²³⁵

Gaan we na wat de verschillende soorten organisaties nog willen doen om te komen tot oplossingen voor hun (maatschappelijke) vragen en/of problemen, dan zien we dat bij de meeste soorten organisaties, behalve bij *sportverenigingen*, *verenigingen voor gezinnen*, *verenigingen voor jongeren* en *verenigingen voor ouderen*, minimum 1 op 2 organisaties nog van plan is één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Dit feit illustreert toch dat er bij deze soorten organisaties nog een zekere behoefte is aan wetenschappelijk onderzoek. Vooral van de *verenigingen voor etnische minderheden* en de *overheidsinstanties* geven zeer veel organisaties (respectievelijk 83.8% en 78.6%) aan dat ze dat nog van plan zijn één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Maar ook bij de *milieuorganisaties*, *vrouwenverenigingen*, *welzijnsinstellingen*, *patiëntenorganisaties*, *verenigingen voor gehandicapten*, *cultuurverenigingen* en *andere soorten organisaties* geeft een meerderheid aan nog van plan te zijn één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek.

Opnieuw zien we ook per soort organisatie dat de meest gegeven verklaringen van waarom men dergelijk vormen van wetenschappelijk onderzoek tot nog toe nog niet ondernomen heeft “het gebrek aan financiële middelen” en “het gebrek aan expertise” zijn. De twee verklaringen die ook door Vlaanderen als geheel het meest gegeven werden en de twee barrières die wetenschapswinkels net trachten te doorbreken.

Gaan we de bereidheid tot medewerking bij de verschillende soorten organisaties na, dan stellen we vast dat die overal hoog is. We zien ook hier dat de meeste soorten organisaties het minst bereid zijn de “onderzoekskosten van de student-onderzoeker te vergoeden”. De *overheidsinstanties* en de *verenigingen voor gehandicapten* vormen hier echter een uitzondering op. Maar liefst 63.6% van de *overheidsinstanties* en 50% van de *verenigingen voor gehandicapten* is immers wel bereid die onkosten te vergoeden.

Op de vraag wanneer het onderzoek afgerond moet zijn verschillen de meningen tussen de verschillende soorten organisaties. De *verenigingen voor gehandicapten*,

²³⁴ Bij de buurtverenigingen is dat: “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan” en “zelf tellingen uitgevoerd”. Bij de vrouwenverenigingen is dat “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan” en “zelf metingen uitgevoerd”.

²³⁵ Bij de verenigingen voor ouderen, verenigingen voor gehandicapten, patiëntenorganisaties, sportverenigingen, cultuurverenigingen, verenigingen voor jongeren, verenigingen voor gezinnen en andere soorten organisaties is dat “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde gedaan”. Bij de milieuorganisaties is dat “zelf stalen genomen en laten onderzoeken door een labo”.

patiëntenorganisaties, overheidsinstanties, sportverenigingen, verenigingen voor jongeren en andere soorten organisaties kunnen “een jaar of langer” wachten. De *verenigingen voor ouderen, cultuurverenigingen, milieuorganisaties, buurtverenigingen* en *vrouwenverenigingen* willen de resultaten “binnen de 6 maanden en het jaar”. De *welzijnsinstellingen* denken nog sneller vooruit en willen de resultaten al “binnen het half jaar”. Bij de *verenigingen voor etnische minderheden* en de *verenigingen voor gezinnen* zijn de meningen hierover verdeeld. Het aantal *verenigingen voor etnische minderheden* dat “een jaar of langer kan wachten” is even groot als het aantal dat de resultaten wenst “tussen de 6 maanden en het jaar” en “binnen de 6 maanden”. Ook bij de *verenigingen voor gezinnen* is het aantal organisaties dat “langer dan een jaar” kan wachten op de resultaten even groot als het aantal organisaties dat de resultaten “binnen de 6 maanden wenst”.

Samenvatting en conclusie

Op basis van twee factoren, namelijk ‘hoeveel organisaties nog initiatieven willen nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek’ en ‘waarom men dat nog niet gedaan heeft’, kunnen we besluiten dat bij de *verenigingen voor etnische minderheden* en de *overheidsinstanties* de behoefte aan wetenschapswinkels iets groter is dan bij de andere soorten organisaties. Vrij veel organisaties van beide soorten gaven al aan dat ze vragen en/of problemen hadden. Bijzonder veel organisaties van beide soorten willen nog beroep doen op initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek en de belangrijkste redenen waarom zij dat tot op heden nog niet gedaan hebben zijn “het gebrek aan financiële middelen” en “het gebrek aan expertise”. Twee barrières die wetenschapswinkels trachten te verhelpen.

Ook bij *milieuorganisaties, vrouwenverenigingen, welzijnsinstellingen, patiëntenorganisaties, verenigingen voor gehandicapten, cultuurverenigingen, buurtverenigingen* en *andere soorten organisaties* stellen we hetzelfde vast, zij het iets minder expliciet.

Van de *sportverenigingen* en de *verenigingen voor jongeren* stellen we, op basis van deze factoren, vast dat de behoeften aan wetenschapswinkels laag is. In de eerste plaats omdat er van deze soorten organisaties maar weinig verenigingen zijn met vragen en/of problemen. Ook bij de *verenigingen voor gezinnen* en de *verenigingen voor ouderen* is, op basis van deze factoren, de behoefte vrij laag. Hoewel het aantal verenigingen bij deze soorten, dat aangaf dat ze kampten met vragen en/of problemen hoog was, zijn er van hen maar weinigen die nog initiatieven willen nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Bij de verdere interpretatie van de resultaten per soort organisatie zal met deze soorten organisaties geen rekening meer gehouden worden.

Brengen we ook de andere factoren in kaart (namelijk “de bereidheid tot medewerking” en “wanneer men de resultaten van het onderzoek wenst”) dan zien we dat de *overheidsinstanties*, *patiëntenorganisaties*, *verenigingen voor gehandicapten* en *andere soorten organisaties* het best aansluiten bij de filosofie van wetenschapswinkels. Dit zijn immers de soorten organisaties die bereid zijn “een jaar of langer” te wachten op de resultaten van het onderzoek.

Behalve voor wat betreft het vergoeden van de onderzoekskosten, is de bereidheid tot medewerking bij alle soorten organisaties hoog. Vrij veel *overheidsinstanties* en *verenigingen voor gehandicapten* zijn echter ook bereid de onkosten te vergoeden. Op basis daarvan besluiten we tenslotte dat deze twee organisaties het meest behoefte hebben aan wetenschapswinkels.

Besluit

De primaire doelstelling van ons onderzoek was achterhalen of Vlaamse non-profit organisaties behoefte hebben aan wetenschapswinkels. Aan de hand van de survey methode werden hiervoor 3.297 organisaties bevroegd. Bij het verwerken van de enquêtes werd gefocust op een aantal punten. Zo gingen we na: hoeveel organisaties kampen met (maatschappelijke) vragen en/of problemen; waarover die vragen en/of problemen precies gaan; welke initiatieven al genomen werden en welke initiatieven nog genomen zullen worden om tot oplossingen te komen voor de vragen en/of problemen (hierbij focussen we vooral op de initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek); waarom men de geplande initiatieven die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek tot op heden nog niet genomen heeft; wanneer men de resultaten van het onderzoek wenst te krijgen; en hoe groot de bereidheid tot medewerking bij de organisaties is. We kwamen tot de conclusie dat er over het algemeen toch een zekere behoefte is aan wetenschapswinkels. Bijna de helft van de geënquêteerde organisaties gaf immers aan dat ze kampen met (maatschappelijke) vragen en/of problemen. Hiervan beweert de helft dat ze nog van plan zijn één of meerdere initiatieven te nemen die te maken hebben met wetenschappelijk onderzoek. Dit zijn voornamelijk “zelf enquête / rondvraag / gespreksronde doen” en “onderzoek laten uitvoeren door een onderzoeksinstelling”. Aangezien een wetenschapswinkel de drempel naar de universiteit als reservoir van wetenschappelijke kennis (en als onderzoeksinstelling) tracht te verlagen, is dat een goed teken. “Het gebrek aan financiële middelen” en “het gebrek aan expertise” zijn de meest gegeven verklaringen van waarom men dergelijke vormen van wetenschappelijk onderzoek tot op heden nog niet heeft uitgevoerd. Het zijn vooral deze twee barrières die wetenschapswinkels trachten te doorbreken. Dus ook op dat vlak liggen de resultaten van de enquêtes in het verlengde van de filosofie van wetenschapswinkels. Op de vraag wanneer men de resultaten van het onderzoek wenst te krijgen, antwoordden de meeste organisaties dat ze hierop “een jaar of langer” konden wachten. Aangezien het onderzoek bij de Vlaamse wetenschapswinkels voornamelijk zal uitgevoerd worden door thesisstudenten, past ook dit antwoord volledig bij de filosofie van de winkels. Een doel van de wetenschapswinkels is het cliënteel zo nauw mogelijk te betrekken bij de onderzoeksprojecten. In de enquêtes werd er dan ook gepeild naar de bereidheid tot medewerking met de student-onderzoeker (die het onderzoek zal uitvoeren). Uit de antwoorden van de organisaties is gebleken dat die bereidheid bij de meeste organisaties hoog is. Enkel tot het vergoeden van de onderzoekskosten zijn de meeste organisaties niet bereid. Maar aangezien wetenschapswinkels in de eerste plaats wetenschappelijke kennis gratis ter beschikking willen stellen van die groepen uit de samenleving die hier nauwelijks toegang toe hebben, vormt dit geen enkel probleem.

We analyseerden de antwoorden van de organisaties eveneens per provincie en per soort organisatie. Omwille van het lokale karakter van (maatschappelijke) vragen en/of problemen is het immers belangrijk te weten welke problemen men waar moet situeren. We kwamen tot de conclusie dat er per provincie, op basis van dit onderzoek geen wezenlijke verschillen vastgesteld konden worden in vergelijking met de resultaten voor Vlaanderen in zijn geheel. De behoefte aan wetenschapswinkels in de verschillende provincies is met andere woorden ongeveer even groot als de behoefte aan wetenschapswinkels in Vlaanderen.

We analyseerden eveneens de antwoorden van de organisaties per soort. Het is immers belangrijk om een beeld te hebben van het profiel van het cliënteel, zeker met het oog op promotionele aangelegenheden. We onderstrepen vooral bij dit deel het kwalitatief karakter van dit onderzoek. De opdeling in verschillende soorten organisaties brengt een aantal problemen met zich mee. De manier waarop de organisaties zichzelf identificeerden verschilt van de manier waarop dat werd gedaan bij het opsporen van de verschillende organisaties. Bovendien is achteraf gebleken dat de manier waarop de verenigingen zichzelf identificeren niet consequent is. Toch hebben we getracht om aan de hand van de gegevens die toch voorhanden zijn tot een aantal interessante inzichten te komen. We kwamen tot de conclusie dat de overheidsinstanties en de verenigingen voor gehandicapten het meest en de sportverenigingen, verenigingen voor jongeren, verenigingen voor ouderen en verenigingen voor gezinnen het minst behoefte hebben aan wetenschapswinkels.

De tweede doelstelling van dit onderzoek was nagaan of behoefte aan wetenschapswinkels volstaat om het welslagen van een wetenschapswinkelconcept te garanderen. Uit hoofdstuk 4 van het theoretisch kader is gebleken dat het antwoord op deze vraag 'nee' is. In dit hoofdstuk worden de successen en de mislukkingen van wetenschapswinkelinitiatieven binnen en buiten de Europese Unie besproken. Dit gebeurt aan de hand van het model van Stewart en Kahn dat vertrekt vanuit de vaststelling dat het succes van wetenschapswinkels afhankelijk is van vier factoren: cliënten (de sociale vraag naar wetenschappelijk onderzoek), wetenschappers (aanbod aan onderzoekscapaciteit), hosts (instellingen die structurele ondersteuning geven aan wetenschapswinkels) en personeel (individuen die de filosofie van een wetenschapswinkel in de praktijk omzetten). Ook aan beleggers en beleidsmakers wordt in dit model een belangrijke plaats toegekend. Investerings en reguleringen kunnen immers in sterke mate de ontwikkelingen van wetenschapswinkels beïnvloeden. De vier essentiële factoren, zoals hierboven beschreven, opereren steeds binnen specifieke sociaal-politieke, culturele en wetenschappelijke contexten die verschillen van land tot land. Ook deze overwegingen worden in het model opgenomen. De besprekingen van de wetenschapswinkelontwikkelingen in de verschillende landen heeft aangetoond dat het aandeel van de vier essentiële factoren uit het model van Stewart en Kahn even groot is. Dit impliceert dat problemen rond één of meerdere van de andere essentiële factoren (zelfs al is

er behoefte) een wetenschapswinkelinitiatief kan doen mislukken. Ook hiermee dient in Vlaanderen ter dege rekening gehouden te worden.

Hoewel het empirisch onderzoek in deze thesis een sterk kwalitatief karakter heeft, bieden de resultaten toch een aantal interessante inzichten, die een aanzet kunnen vormen voor een uitgebreider vervolgonderzoek.

Bibliografie

ABSIL (P.), VAN OORSCHOT (I.) en WAMSTEKER (J.). "A Science-Shop for Brno": An evaluation of one year coöperation. Utrecht, Chemiewinkel Utrecht, oktober 1996

ADES (T.). 'Holland's science shops for 'made-to-measure' research'. In: *Nature*, 1979, vol. 281, 18B10, pp. 519-520

ALGOED (J.), DE LAET (S.), GILLEBERT (D.), VERCAUTEREN (R.) en VERSTRAETE (P.). *Op zoek naar onderzoek. Een evaluatie van zeven jaar Leuvense Wetenschapswinkel*. Wetenschapswinkel Leuven, december 1986

BAARDA (D.B.) en DE GOEDE (M.P.M.). *Basisboek Methoden en Technieken: Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Houten, Stenfert Kroese, 1997

BAMMER (G.), EMERY (M.), GOWING (L.) en RAINFORTH (J.). 'Right idea, wrong time: The Wisenet Science Shop 1988-1990'. In: *Prometheus*, december 1992, vol. 10, nr. 2, pp. 300-310

CANINI (G.). 'Wetenschapsvoorlichting: de link tussen wetenschap en publiek'. In: *Mediagids*, 1992, jg. 21, pp. 1-9

CRONE (F.). 'De wetenschapswinkel'. In: KATUS (J.) en WIEDENHOF (N.) (eds.). *Wetenschapsvoorlichting: achtergronden, theorieën en praktijken*. Amsterdam, Intermediair, 1980, pp. 221-231

DE BOK (C.). *Scipas report No. 3: Training programmes for science shops*. Utrecht, Biologiewinkel Utrecht, juli 2001

DEBOOSERE (P.). *Wetenschapsweek: meer dan een feest*. URL:
http://www.agalev.be/code/nl/page.cfm?id_page=844.

DEN BOUWMEERSTER (K.). *Behoeftonderzoek: een praktische handleiding voor verenigingen en andere non-profitorganisaties*. Maastricht, Wetenschapswinkel Universiteit van Maastricht

DICKSON (D.). 'Science Shops' flourish in Europe'. In: *Science*, 1984, vol. 223, pp. 1158-1160

Europese Commissie. *Actieplan Wetenschap en Samenleving*. Luxemburg, Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen, 2002

Europese Commissie – Research Directorate General. *Eurobarometer 55.2: Europeans, Science and Technology*. Brussel, Europese Commissie, december 2001

FARKAS (N.). *Bread, Cheese and Expertise: Dutch Science Shops and Democratic Institutions*. A Thesis Submitted to the Graduate Faculty of Rensselaer Polytechnic Institute, New-York, 2002

FISCHER (C.) en WALLENTIN (A.) (eds.). *Interacts: State-Of-The-Art Report*. A project funded by the European Commission / DG 12 under the Fifth RTD Framework Programme, juni 2002

GNAIGER (A.) en MARTIN (E.). *Scipas Report No. 1: Science Shops Operational Options*. Innsbruck, FBI en Belfast, Science Shop Queen's University, juli 2001

HELLEMANS (A.). *After years of decline, non-profit consultancies – science shops – are starting to reinvent themselves*. URL: <http://www.nature.com>

HOLDEN (C.). 'Science shops in Canadian universities'. In: *Science*, 5 juni 1998, vol. 280, p. 1515

HOLEMANS (D.). *Debat wetenschapsbeleid krijgt duurzame invullen: de wetenschapswinkels komen er aan*. URL: http://www.agalev.be/code/nl/page.cfm?id_page=1820

Jaarverslag 2001 Wissenschaftsladen Bonn, *Wissenschaftsladen Bonn e.V. – Centre of Citizen Involvement in Knowledge Transfer*. Bonn, Wissenschaftsladen Bonn, 2001

JANSEN (E.P.W.A.) en JOOSTENS (Th. H.). *Enquêteeren: Het opstellen en gebruiken van vragenlijsten*. Groningen, Wolters Noordhoff, 1998

KATUS (J.). 'Het verschijnsel voorlichting'. In: VAN GENT (B.) en KATUS (J.) (eds.). *Voorlichting: theorieën, werkwijzen en terreinen*. Houtem/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 1998, pp. 23-36

KATUS (J.). 'Wetenschapsvoorlichting: ontstaan en ontwikkeling'. In: VAN GENT (B.) en KATUS (J.) (eds.) *Voorlichting: theorieën, werkwijzen en terreinen*. Alphen aan den Rijn/Brussel, Samson, 1984, pp. 233-253

LÜRSEN (M.), MULDER (H.A.J.) en FARKAS (N.). 'Van Luis in de pels, via appendix tot vitaal orgaan. De positie van Wetenschapswinkels binnen de universiteiten'. In: *Tijdschrift voor Wetenschap*, 1999, jg. 7, nr. 4, pp. 158-164

LÜRSEN (M.), MULDER (H.A.J.) en LIESHOUT (M.). 'Kronkelpaden en Afslagen; Ontwikkelingen in en om Wetenschapswinkels'. In: *Gewina*, 2000, vol. 23, nr. 3, pp. 207-213

MULDER (H.A.J.), AUF DER HEYDE (T.), GOFFER (R.) en TEODOSIU (C.). *SCIPAS Report No. 2: Success and Failure in Starting Science Shops*. Groningen, Chemiewinkel Groningen, juli 2001

MULDER (H.A.J.). *Problem-based learning through Science Shops in Romania – Matra application*. Groningen, Chemiewinkel Groningen, 2002

MULDER (H.A.J.). *Science Shops (Research and Information Centres) in Romanian Moldavia – Matra application*. Groningen, Chemiewinkel Groningen, 1997

OECD. *Science and technology in the public eye*. Parijs, OECD, 1997

Project Wetenschap en Samenleving in interactie. *Formulier voor het indienen van een projectvoorstel wetenschapsinformatie*. Brussel, Administratie Wetenschap en Innovatie – afdeling Wetenschappen, 2001

ROUSH (W.). 'U.S. Joins "Science Shop" Movement'. In: *Science*, 2 augustus 1996, vol. 273, pp. 572-573

SCLOVE (R.E.). 'Putting Science to Work in Communities'. In: *The Chronicle of Higher Education*, 31 maart 1995, B1-B3

SLIEDRECHT (I.) en VAN DER AVOIRD (T.). *Cursus bemiddelingswerk*. Tilburg, Wetenschapswinkel Universiteit van Tilburg, 2001

STEINHAUS (N.). *Wissenschaft und Öffentlichkeit – Dialog jenseits von Expertensprachen – Das Konzept der Wissenschaftsläden*. Bonn, Wissenschaftsladen Bonn, 1999

STEWART (J.). 'Science Shops in France: A personal view'. In: *Science as Culture*, Londen, Free Association Books, 1988, pp. 52-74

URL: http://www.2mens.com/word/midden_41.doc

URL: http://www.2mens.com/word/midden_43.doc

VAN DEN BAN (A.W.). *Inleiding tot de voorlichtingskunde*. Boom, Meppel, 1974

VAN DEN BAN (A.W.). 'Voorlichting en Voorlichtingskunde'. In: VAN GENT (B.) en KATUS (J.) (eds.) *Voorlichting; theorieën, werkwijzen en terreinen*. Alphen aan den Rijn/Brussel, Samson, 1984, pp. 27-44

VANDERPOORTEN (M.) en VAN MECHELEN (D.). *Actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie 2000*. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2000

VANDERPOORTEN (M.) en VAN MECHELEN (D.). *Actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie 2001*. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2001

VANDERPOORTEN (M.) en VAN MECHELEN (D.). *Actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie. Conceptnota betreffende de acties 2002 en strategie van de acties vanaf 2003*. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2002

VANDERPOORTEN (M.) en VAN MECHELEN (D.). *Actieplan Wetenschapsinformatie en Innovatie. Beleid en acties voor 2003 en 2004*. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2004

VAN DOOREN (P.). 'Wetenschapswinkels in de steigers'. In: *De Standaard*, 21 mei 2001

VAN GENT (B.) 'Voorlichting in vogelvlucht; bij wijze van inleiding'. In: VAN GENT (B.) en KATUS (J.) (eds.) *Voorlichting; theorieën, werkwijzen en terreinen*. Houtem/Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 1998, pp. 9-19

VAN RULER (A.A.). 'Voorlichting in Nederland'. In: WILLEMS (J.) en WOULDSTRA (E.) (eds.) *Handboek Wetenschaps- en Technologievoorlichting*. Groningen, Martinus Nijhof, 1993, pp. 43-58

WACHELDER (J.). 'Wetenschapswinkels in 1996 – overlevingsstrategieën tegen de tijdsgeschiedenis'. In: *Zeno*, 1996, vol. 3, pp. 4-7

WIEDENHOF (N.). 'Wetenschapsvoorlichting: hulp bij beeld-, oordeels- en besluit(om)vorming'. In: KATUS (J.) en WIEDENHOF (N.) (eds.). *Wetenschapsvoorlichting: achtergronden, theorieën en praktijken*. Amsterdam, Intermediair, 1980, pp. 89-103

WILLEMS (J.) en WOUDSTRA (E.). 'Voorlichting over wetenschap, technologie'. In: WILLEMS (J.) en WOUDSTRA (E.) (eds.). *Handboek Wetenschaps- en Technologievoorlichting*. Groningen, Martinus Nijhof, 1993, pp. 15-24